

Univerzita Karlova
Fakulta humanitních studií

Pracoviště historické sociologie

Diplomová práce

**Běh jako fenomén moderní společnosti
v historicko-sociologické perspektivě**

Mgr. et Bc. Rostislav Gramskopf

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bohuslav Šalanda, CSc.

Praha 2019

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. Šalandovi za jeho trpělivé zodpovídání dotazů a doporučenou literaturu ke studiu a rovněž i za diskuse během psaní diplomové práce. Chci také poděkovat dr. Jirkovské a dr. Vávrovi za jejich četné konzultace v oblasti kvantitativní metodologie. Poděkování si také zaslouží všichni pracovníci katedry historické sociologie, kteří svým pedagogickým působením přispěli k teoretické citlivosti a kritickému myšlení svých studentů. Vždy na tomto místě děkuji také okolnostem a lidem kolem mne, kteří svým mnohdy i nezáměrným vedením a diskusemi pomáhali utvářet myšlenkový i reálný svět, ve kterém žijeme.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a že jsem řádně odcitoval veškerou použitou literaturu a prameny. Práce nebyla použita k získání stejného či jiného titulu.

V Praze 5. května 2019

.....

Rostislav Gramskopf

Abstrakt

Diplomová práce z oblasti sociologie sportu mapuje základní socio-demografické znaky běžců v ČR s důrazem na běžce mezi 30. – 50. rokem, kteří tvoří většinu běžeckého segmentu. Kromě těchto znaků práce také mapuje běžecké návyky, preference, oblíbená místa, motivy a aspirace týkající se nejenom nových závodů, ale měnícího se běžeckého vybavení či vzestupu neformálních skupin.

Nedílnou součástí je bližší pohled na historii sociologie sportu u nás i ve světě stejně jako na vybrané sociální teorie blízké sociologii sportu. V metodologické části práce je rozpracován pohled na vnímání volného času, nové turistické alternativy – cestování za během či vnímání nových forem skupin, tzv. light communities které tvoří druhou část druhé běžecké vlny. Práce nabízí také bližší pohled na spokojenost běžců ve srovnání se spokojeností ekonomicky aktivních obyvatel v ČR (listopad 2018, CVVM).

V rámci kvantitativní metodologie jsou data získána prostřednictvím metody respondent driven sampling na různých místech včetně sociálních sítí, ale i oslovením běžců různé úrovně. Deskriptivní data jsou získána pomocí dotazníkového šetření distribuované pomocí Google formulářů. Následně deskriptivní a inferenční analýzy (ANOVA, t-test, EFA, aj) dat z dotazníkového šetření jsou zpracovávány ve statistickém programu SPSS v. 25.

Výzkumná zjištění mohou přispět k lepšímu porozumění nejen široké běžecké základně, ale především procesům, které se odehrávají v moderní společnosti. Na základě předkládaných dat může práce navazovat novými hypotézami nebo kvalitativní metodologií zkoumající běžcův mindset mnohdy podobný protestantské etice práce.

Abstract

Diploma thesis from sociology of sport maps the basic socio-demographic characteristics of czech runners, with the emphasis on runners between the ages of 30 – 50, which form the most significant part of running segment. Aside from these characteristics it also deals with running habits, preferences, favourite locations for running, motivations and aspirations regarding not only new race events but also its evolving running equipments and last but not least the increase of informal running groups – light communities.

The vital part is closer look on history of sociology in regards to sport in the Czech republic, and also as a part of world sociological tradition. It shows that even traditional sociological theories can be applied when some processes in society are scientifically studied. In methodological part the concept of free time is used, as well as a new look on alternative tourism – travelling for running events. As a part of second running wave the concept of light communities is examined, too. Moreover, this work shows the closer look on runners' satisfaction in life in comparison with economically active population in the Czech rep (Nov 2018, CVMM).

In terms of quantitative methodology the data are collected (n = 626) via respondent driven sampling approach at various places, e.g. on social networks together with addressing runners on different performance levels. Descriptive statistics and inferential analyses (ANOVA, t-test, EFA, etc.) are gained from questionnaire as the main instrument for collecting data distributed through Google forms.

These research findings may help us to a better understanding of running as phenomenon of today's modern society for a broad running community, but also societal transformation processes themselves. Based on measures presented, it can be continued with new hypotheses or with qualitative methodology investigating runners' mindsets, very similar to protestant work ethic.

Obsah práce

1 Úvod	7
<i>Teoretická část</i>	10
2 Počátky sociologie sportu	11
2.1 Česká historická sociologie sportu.....	12
2.2 Světová historická sociologie sportu.....	13
3 Historická zapomenutost na sociologii sportu	15
3.1 Základní rysy marxistické sociologie sportu.....	16
4 Sociologie sportu perspektivou vybraných sociologických teorií	19
4.1 Perspektivy sociálních teorií	21
4.1.1 Funkcionalismus.....	23
4.1.2 Marxismus.....	23
4.1.3 Figurativní sociologie.....	24
5 Běh, běžci a volný čas	26
6 Běh, běžci a moderní společnost	30
6.1 Krátký historický exkurz fenoménu běhání	31
6.2 Kategorie běžců a výběr některých klasifikací	33
6.3 Sociální změna a běžecká komunita.....	34
<i>Metodologická část</i>	39
7 Běžci – naše vlastní zjištění	40
7.1 Běžci jako cílová populace.....	40
7.2 Limity sběru dat	43
7.3 Zdůvodnění volby metody sběru dat.....	44
7.4 Popis základního souboru, rozložení dat a testy normality	45
7.5 Znovu k otázce limitů sběru dat a problém ne/reprezentativity	50
7.6 Výzkumná zjištění.....	52
7.6.1 Běžci a běžecké návyky	59
7.6.2 Proč běžci běhají	62
7.6.3 Cíle běžců.....	63
7.6.4 Běhání a další sportovní aktivity.....	64
7.6.5 Běžci a výběr některých běžeckých preferencí	65
7.6.6 Kdy nejit běhat	67
7.6.7 Běžci a běžecké vybavení	68
7.6.8 Běžci na závodech.....	68
7.6.9 Běžci a (nejen) online dění.....	73
7.6.10 Běžci a sportovní (běžecká) turistika	75

7.7 Hypotézy; aneb drobné postřehy k volnému času, novému druhu turismu či k „light communities“	76
7.8 Explorační faktorová analýza některých proměnných	94
8 Závěr	97
9 Zdroje	100
Archivy	100
Použitá literatura	100
Metodologická literatura	101
Další literatura	102
Přílohy	103
Seznam tabulek	107
Seznam obrázků	108

1 Úvod

Snad nás za to v dnešní době nikdo nebude vinit z nemodernosti či zastaralosti našeho myšlení, pokud společně se Spencerem společnost označíme jako složitý a rozporuplný organismus. Nejspíše bychom také některé čtenáře mohli uvést v údiv, kdybychom s Durkheimem prohlásili, že společnost je plná faktů a působí na jedince utlačivou silou. Mohli bychom pokračovat Marxem a mluvit o společnosti jako o místě plném nespravedlivostí, kde se třídy stávají či alespoň by se měly stávat samy sebou, a že dějiny někam směřují. S Weberem se můžeme zase pokoušet porozumět sociálnímu jednání člověka. Snad je to i povinností každého jedince vybaveného tímto příručním věděním, že se nebude bát pustit se do rozmanitosti perspektiv. Moderní společnost třeba prostřednictvím historické sociologie nabízí právě tak ucelenou perspektivu pohledu, která se nebojí podívat minulosti do tváře, aby v naději, že ji správně zachytí, byl tento odvážlivec schopen správně vykládat a porozumět tomu, co na něj působí silou nejutlačivější; přítomnost. Čas, ve kterém se snoubí minulá rozhodnutí s budoucími představami aktérů. Tuto přítomnost můžeme zkoumat prostřednictvím prakticky jakéhokoliv fenoménu, který ve společnosti podrobíme (nejenom) vědeckému či jinak kritickému zkoumání.

My jsme si pro tuto práci vybrali proces dynamický, jenž prodělal v minulosti dvě mohutná vzednutí, z čehož to druhé stále probíhá. Jde o fenomén, který, jak se zdá, nabývá několika příznačných společných rysů pro celou řadu dalších procesů. Je globalizovaný, podléhá trendům, je racionalizovaný, pronikají do něj digitalizační, individualizační, komercializační, emancipační či snad disciplinizační a jiné další procesy. I tento jev (fakt) je ovlivňován modernitou. Vlastně jsou obě mohutnosti (řeceno s Eliasem) interdependentní. Nejenom samotní aktéři ale i struktury podléhají těmto silám. Proto výběr jakkoliv marginalizovaného tématu může přispět k pochopení něčeho tak složitého jako je moderní společnost.

Studií na naše téma máme několik, ale v rámci české provenience jde stále o téma, které by si zasluhovalo mnohem větší pozornost. Nejsme jediní, kteří budou právě v tomto místě cítit povzdech utlačovaného tvora – tím je právě třeba fenomén běhu v moderní společnosti i sociolog, který se fenomén pokouší pochopit.

Protože autor předkládané práce se běhu věnuje pravidelně celou řadu let, a zároveň studuje nejen vědu jako specifickou historickou disciplínu nazírání světa, (bez ohledu na to, co si kdo o takovém tvrzení může myslet), bylo naší snahou tomuto fenoménu rozumět zkrátka lépe. Chceme vědět, čeho jsme to vlastně součástí. Naším zjištěním chceme také přispět vzhledem do sociologické imaginace a zprostředkovat ji dalším zainteresovaným aktérům – přenést ji nejen zpět do běžecské komunity a seznámit ji s tím, co sami dělají, ale i dalším čtenářům tohoto textu. Není to snad jisté pedagogické naplnění Weberovské myšlenky o porozumění lidskému jednání?

Bez ohledu na to, zda je naše práce idiograficky či nomoteticky laděná, snažíme se tento pohled zprostředkovat alespoň z té kvantifikující perspektivy. Jakkoli chápeme její svazující tendence, snažíme se využít toho, co nabízí nejlépe. Poskytuje nám celkový

náhled. Snad to s paralelou nepřezneme, když tuto perspektivu označíme podobné letu nad krajinou. Neporozumíme detailům, ale užijeme vrstevnatost a charakter krajiny pod námi.

Nabízíme proto čtenáři nejen historické zakotvení běžeckého fenoménu, tj. pohled do rozvoje této sportovní disciplíny, která obráží společenské procesy, společně s tím ale také krátký pohled do vybraných sociálních teorií včetně krátkého marxistického exkurzu z tehdejšího monotematického čísla Sociologického časopisu z roku 1985.

Díky našim vlastním unikátním sebraným datům od 626 respondentů, chceme také předložit v praktické části základní fakta o běžecké komunitě (lépe řečeno o běžcích a běžkyních jako sociální skupiny), kde se snažíme zjistit nejen celou řadu socio-demografických znaků (od věku, pohlaví, vzdělanosti, způsobu práce – zda je manuální či spíše duševní, rodičovství, stavu. aj.), ale především to, co dle našeho zjištění dosud zkoumal jen málokdo, pakliže vůbec někdo. Jistý mikro pohled do návyků, motivů, cílů, plánů do budoucna, postoji k závodům a celé řadě věcí, které k něčemu tak krásnému jako je běh prostě patří.

K tomu, abychom tyto věci zjistili, použijeme dotazníkovou metodu prostřednictvím online sociálních sítí, kde po vzoru respondent-driven sampling zadáme uzlové body nejen na těchto sítích, ale také v různých běžeckých klubech, emailových kontaktech pořadatelů závodů, a osobně několika dalším lidem, o kterých víme, že jsou běžci či běžkyněmi s různou zkušeností. Ač nám při konstrukci dotazníku za vzor do velké míry sloužil veřejně dostupný celonárodní výzkum americké společnosti (2017 National Running Survey) nebo Scheerderova (a kol., 2015) komparativní studie běhání v Evropě, která se pro naši práci stala hlavní odrazovým můstkem, nebáli jsme se do našeho dotazníku přidat některé proměnné, abychom mohli stanovit další zajímavé hypotézy a trošku tak po dismanovsku vyrábět sociologickou znalost.

V teoretické části se zabýváme počátky sociologií sportu nejen v rámci české provenience, ale také provenience světové. Zajímají nás autoři, kteří se sportem zabývali (a překvapivě jich je celá řada i mezi sociologickými klasiky), vybíráme některé sociologické teorie, které souvisí se sportem a blíže pracujeme s konceptem volného času dle Dumazediera. Jde o koncept, který přímo souvisí s tím, co se běžců týká, ačkoliv jmenovaný autor sám takto svůj koncept nezamýšlel. Teoretické zarámování naší práce pak tvoří šestidílný Šubrtův konvolut v podobě Soudobé sociologie (především VI. díl) a Scheerderova Running Across Europe (2015).

V praktické části práce bylo našimi hlavními cíli zjistit především, kdo vlastně běžci jsou (jejich socio-demografické znaky) společně s tím, jaké mají běžecké návyky (kolik naběhají týdně kilometrů, co je odradí od běhání, jaké mají běžecké cíle, co je motivovalo začít běhat, kam sami sebe z hlediska úrovně řadí, co si s sebou na běh nejčastěji berou, aj. a některé mezi sebou v rámci socio-demografických znaků také komparovat). Ačkoliv můžeme celkovou populaci běžců jen odhadovat právě např. ze Scheerderových zjištění, můžeme tento stav alespoň přiměřeně odhadnout. Výzkumy docentky Slepíkové, odbornice na sociologii sportu, nás přesvědčují o tom, jak je dotazníková metoda stále platná, ale v dynamicky se rozvíjejícím online světě víme (ač poučení publikací Krejčího o klesající návratnosti a složitých procesech výpočtů

výběrových chyb apod.), že je zde obrovský potenciál část tak složitěho jevu zachytit. Avšak pochyby ve vědeckém světě zůstávají. O dynamickém potenciálu sociálních sítí nás poučuje nejen ČSÚ se svými zjištěními ohledně růstu počtu uživatelů této platformy, ale celá řada marketingových agentur, které také pracují s reprezentativními výzkumy. My jsme se ale přece jen nenechali nalákat na zjištění marketingových agentur, a skutečně jsme trvali na tvrdých datech právě od ČSÚ.

Ač naše výzkumná zjištění nemusí být platná pro širokou populaci ekonomicky aktivních obyvatel, řekněme ve vsi skromnosti, že alespoň pro nejpočetnější skupinu běžců mezi 30. – 50. rokem by náš výzkum mohl být reprezentativní. V souvislosti s tímto se také věnujeme vlastním limitům našeho výzkumu, kde celý proces chápeme i jako vlastní učení se ukázněnosti vědeckého myšlení.

Kromě zmiňovaných cílů se pokusíme v rámci tří hlavních hypotéz o 1) volném čase dle konceptu Dumazediera i jeho konceptu semiloisir, o 2) novém alternativním turismu ve formě běžecké turistiky nejen dále po ČR ale i do zahraničí či snad 3) o light communities dle Duyvendaka a Hurenkampa, vysledovat, zda v rámci socio-demografických znaků najdeme nějaké skupiny běžců, pro které je takové jednání typické. Poslední naší hypotézou bude sama spokojenost běžců (běh prý sice nepřidává léta k životu, ale život k létům), kterou se snažíme komparovat se zjištěním CVVM (listopad 2018) pro populaci starší 15 let. V rámci této hypotézy chceme porovnat spokojenost běžkyň a běžců či rozdíly mezi těmi běžci a běžkyněmi, kteří jsou výrazně majetní či výrazně nemajetní. K posledním našim snahám o zachycení faktů, je hledání souvislostí a typických skupin běžců v rámci cílů, motivů, dalších aktivit prováděných společně s během apod. Tomuto tématu se věnujeme v samotné kapitole před závěrem.

K našim analýzám použijeme poslední verzi statistického programu SPSS v. 25, kde provedeme především testy dobré shody, testy normality (P-P plot, Q-Q plot, Shapiro-Wilk, aj), ANOVA testy, t-testy, porovnávání průměrů či rozptylů a další testy různých řádů, explorativních analýz včetně základních deskriptivních statistik. Snažili jsme se také vytvářet grafy a tabulky dle APA stylu tak, aby každý graf a tabulka měla vlastní vypovídací hodnotu a nebyly jen laciným appendixem v textu.

V poslední kapitole práce se pokusíme pracovat i s explorační faktorovou analýzou, o které hrdě můžeme prohlásit, že si vůbec nejsme jisti, zda jsme ji zvládli, neboť jsme se ji učili sami s pomocí bible, tj. s publikací Mareše, Rabušice a Soukupu o Analýze sociál nevědních dat (nejen v SPSS). Tvoří však empirický důkaz naší snahy pochopit složitosti statistických analýz i přísnost vědecké operacionalizace.

Teoretická část

„Hledání pravdy [...] je napjato mezi dvěma póly: na jedné straně jsem vázán osobní situací, na druhé straně hledím vystihnout bytí. Na jedné straně je na mně, abych cosi odhalil, cosi co nepřísluší odhalit nikomu jinému, než právě mně; má-li moje existence nějaký smysl, není-li marná, pak mám určité postavení v bytí, a toto postavení mne vyzývá, abych položil otázku, kterou za mne nemůže položit nikdo jiný; přitom již v samé stísněnosti mého postavení, v omezenosti mých informací, mých setkání, mé četby se rýsuje konečnost mého povolání k pravdě. A přesto, hledat pravdu na druhé straně znamená, že chci říkat něco, co je platné pro všechny, co vyrůstá na půdě mé situace jako cosi univerzálního; nechci nic vymýšlet, říkat co se mi zlíbí, chci říkat, co jest. Z hloubi své situace hledím být vázán bytím. Necht' se bytí myslí ve mně – to je můj slib pravdy. Tak je hledání pravdy napjato mezi „konečností“ mého tázání a „otevřenosti“ bytí.“

Paul Ricoeur, L'histoire de la philosophie et l'unité du vrai¹

„Vědecké poznání spočívá ve skromném vytváření ostrůvků jasna, řádu, pravidelnosti a přehledné srozumitelnosti uprostřed dramatu bytí...“

Zdenek Neubauer, O povaze bytí²

¹ RICOEUR, Paul: *Dějiny filosofie a jednota pravdy*. Přeložil Filip Karfík, *Kritický sborník V*, 1985, č. 3

² NEUBAUER, Zdeněk: „O povaze bytí“, In: [Hostina, Sixty-Eight Publishers, Toronto 1989, s. 122. Též In:] Zdeněk Neubauer: *Smysl a svět* (ed. Jiří Fiala), knihovna Ceny VIZE 97, sv. 3, Praha 2001. [online] [navštíveno 2.5.2019]

2 Počátky sociologie sportu

Sociologie je bytostně spjata s modernitou a teprve s nástupem této modernity začíná reflektovat změny probíhající ve společnosti prostřednictvím svých vlastních paradigmat. Tyto změny se začaly odehrávat v důsledku celospolečenských změn, a to především v souvislosti s postupem průmyslové revoluce, různých strukturálních změn a s ohledem na reflexi tradičního řádu ve společnosti. Logicky tyto změny měly obrovský impakt na chování jednotlivých aktérů, ať již šlo o instituce, spolky či jednotlivé osoby. V souvislosti s přechodem od tradiční k moderní společnosti začali lidé jinak vnímat svůj volný čas. Ve spojení s volným časem dochází k hlubší reflexi dílčích procesů, a to především na poli našeho zájmu – oblasti sociologie sportu. Z oblasti sociologie sportu intelektuální úsilí může přecházet k dílčím oblastem disciplíny.

Jak píše Irena Slepíčková [2014: 246]: „*V této době se začal prosazovat sport jako významný společenský jev jednak jako možné vyplnění volného času, jednak jako účelný prostředek výchovy. Stejně jako industrializace i vznik novodobého sportu se váže k Anglii a hodnotám, jež prosazovala doma i ve svých državách se systémem výchovy, jenž byl budován za účelem podpory technického rozvoje a posílení politické moci této velmoci ve světě.*“³

V tomto tvrzení nemůžeme hledat samotné počátky sportu jako takového. Jde zde o racionální ukotvení a předmětné reflektování rozvoje sportovních disciplín v moderní společnosti prostřednictvím vědeckých disciplín. Bohužel i přes toto zachycení „sociálních faktů“, můžeme souhlasit s názorem Slepíčkové [ibid: 245], že „*sport (je) stále ještě považován za něco nepodstatného, okrajového, co primárně souvisí s podáváním výkonů, týká se pouze aktivních sportovců a odehrává se v uzavřeném prostoru sportovních klubů a organizací. Tento názor sdílí nejen určitá část běžné populace, ale můžeme se s ním setkat i u řady odborníků působících v jiných oborech, politice, běžném životě i ve vědě a výzkumu. Výzkumná činnost zaměřená na sport je často zaměřena jako nedůležitá, nevědecká, nemající co nabídnout současnému poznání.*“ Tento postoj laické i odborné veřejnosti spíše obráží povrchní nahlížení sportu perspektivou, která postrádá alespoň elementární sociologickou imaginaci. Na druhou stranu zde autorka zcela přesně reflektuje postavení sociologie sportu v sociálních vědách.

Tento stav je dle našeho názoru určitě velmi neopodstatněný, pakliže se podíváme na danou problematiku historicko-sociologickou perspektivou. Pod tímto prizmatem pak vidíme, že jak česká, tak světová historická sociologie⁴ měla své období, kdy na problematiku sportu zapomněla, aby pak opět po 90. letech 20. století docházelo k tzv. rehabilitaci těla [Vigarelo 1990], tj. k zvýšenému zájmu vědy o sociologii sportu a s tím

³ SLEPIČKOVÁ, Irena. *Sociologie sportu – význam, přístupy a témata studia sportu v sociologickém pohledu* In.: ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie VI*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2558-4., str. 246

⁴ Zde sice používáme zavedené jméno historické sociologie jako svébytné vědní disciplíny, ale tuto disciplínu zde „rozdvoujeme“ v historii a sociologii a necháváme je působit odděleně, přesto ve vzájemné interakci, a to přesně tak, jak tyto proudy reflektoval např. Šubrt ve své studii *Dialog mezi hluchými*. Šubrt, Jiří. 2008. „„Dialog mezi hluchými“? K problematice vztahu sociologie a historie.“ In.: *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 44 (5): 969-988

spojené partikulární subdisciplíny, tj. např. sociologie jednotlivých sportovních disciplín nebo fenoménu se sportem spojených.

2.1 Česká historická sociologie sportu

Dle sociologické encyklopedie⁵ můžeme počátky sociologie sportu hledat především v těchto oblastech; jsou jimi politická a sportovní publicistika, sokolská (T.G.M. byl členem Sokola)⁶, sociálně demokratická i komunistická, spjatá zejména s čsl. olympijským hnutím, kde působil především Miroslav Tyrš, J. Guth-Jarkovský nebo J. F. Chaloupecký. V období mezi dvěma světovými válkami se okrajově sociologií sportu zabývali vlivní sociologové Inocenc Bláha a Emanuel Chalupný. Dle sociologické encyklopedie Bláha zejména s ohledem na význam mravních norem v regulaci společenského jednání. Chalupný pak v rámci systemizace sociologie jako takové se zaměřením na sokolství a skauting v tehdejší společnosti.

Sociologická encyklopedie nás také poučuje, že „*systematičtěji se sociologie sportu rozvíjela až po 2. svět. válce, nejprve v rámci teorie tělesné výchovy a později samostatně. Jako první se o systemizaci disciplíny pokusil B. Petrák ve své Sociologii a tělesné kultuře [1963]. Větší monografické práce sepsali M. Choutka, V. Čechák a J. Linhart.*“⁷

První monotematické číslo Sociologického časopisu věnované problematice sportu pak vychází teprve v roce 1985. Logicky pak toto vydání je psané v dikci tehdejší společnosti, tj. pod marxistickým paradigmatem. Navíc žádný z článků se nevěnuje analýze běžců jako sociální skupiny.

Současná sociologie má své zástupce především na FTVS UK Praha. Nicméně i přes dominantní postavení této fakulty ve vztahu k sociologii sportu, jsou zde také vědci na jiných fakultách, kteří se sportem ve vztahu ke společnosti zabývají. Zajímavý postřeh má v této souvislosti např. Špaček [2019: 286]⁸, podle kterého „*v současném volnočasovém sportování nalezneme ozvuky soutěžní i sebedisciplinizační formy sportu. Mediálně všudypřítomný elitní sport nepochybně ovlivňuje volbu sportu ve volném čase, zároveň ale v posledních desetiletích získávají obrovskou oblibu nejrůznější formy sebe kultivace a péče o vlastní tělo o zdraví. Zřetelně to dokládá popularita fitness center, běhání a cyklistiky. Na rozdíl od kolektivistických představ tělovýchovných hnutí z přelomu 19. a 20. století jsou však tyto aktivity výhradně individuální. Sokolské hnutí usilovalo prostřednictvím disciplinace lidských těl o zdraví „těla“ národa, dnes nám jde právě a jen o to naše tělo.*“

⁵ https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_sportu. [online] [odstavec parafrázován, navštíveno 1.9.2018]

⁶ Z FB korespondence s dr. Lachmannem ze SÚ AV ČR z roku 2019 [přesný datum nám již bohužel není znám]: „Sociologie sportu u nás nemá na rozdíl od "jiných sociologií" velkou nebo významnou tradici, což je zajímavé při vědomí, že TGM byl sám Sokolem.“

⁷ Jedná se o výklad stejného pojmu „sociologie sportu“, dle soc. encyklopedie, závorka roku publikace upravena autorem [online] [cit. 1.9.2018]

⁸ ŠPAČEK, Ondřej, 2019. *Sport a mýtus o sedavé společnosti. Vesmír*. 2019(98), 2.

V současné době se u nás oblasti sportu prioritně věnují především prof. Sekot [2013, 2015, 2016a, 2016b, 2018], který řeší problematiku sedavé společnosti, aktivního pohybu jako prostředku dopravy a případně problematiku dopingů či fenomén násilí ve sportu. Z dílčích forem aktivního pohybu se věnoval např. cyklistice, a to především z pohledu kvantitativních metod [2008] či problematice fotbalu [2007].

Kvalitativní přístup k fenoménu sportu, a to především z fenomenologického hlediska zvolila např. Jetmarová [2017]⁹ ve své studii o liminalitě ultra vytrvalostních běžců. Problematice běhu v moderní společnosti se u nás na FTVS UK věnuje již několikrát zmiňovaná docentka I. Slepíčková, která se ve své poslední studii¹⁰ věnuje strukturálnímu rozložení běžců z pohledu ekonomických a demografických faktorů, a to především v rámci běžeckých závodů RunCzech, které jsou u nás jedny z nejmasověji rozšířených. Návratnost dotazníků je ale velmi nízká a pohybuje se kolem 30 %, což odpovídá tradičním problémům spojeným s dotazníkovou metodou, proto mohou být její výsledky dosti zkreslené a nabízejí nám jen nepatrný pohled do zvyků a chování aktérů.

Z ostatních sociálních vědců věnujících se sportu ve vztahu k moderní společnosti zmiňme ještě Numerata [2019: 290]¹¹, který ve svém článku tvrdí: „*odráží-li sféra sportu i reflexivní povahu současných společností, musíme na sport nahlížet nejen jako na zrcadlo dnešních společností, ale i jako na jednu z arén, v níž dochází ke společenským změnám. Mění se sport, protože se mění společnost. Ale mění se i společnost, protože se mění sport.*“

Z českých sociologů opět ještě zmiňme naši přední odbornici na oblast sociologii sportu Irenu Slepíčkovou, která dle svého posledního šetření uvádí, „*že závodu (RunCzech) se účastnili hlavně lidé s vyšší a nejvyšší úrovní vzdělání. Podobné zařazení účastníků lidí s vyšším ekonomickým statutem prokázaly údaje o zaměstnání a výši příjmu. Tři čtvrtiny účastníků mělo statut zaměstnance, 10 % byli businessmani, 5 % živnostníci a 1,7 % nezaměstnaní. Velká část byli lidé ženatí/vdani (65 %), jen 23 % svobodných, 10 % rozvedených či ovdovělých. Údaje naznačují, že se jednalo především o dospělé jedince (pouze 2 % studentů) se stabilním sociálním prostředím. Také jejich příjmy patřily k těm vyšším v ČR. Využili jsme rozdělení respondentů podle výše příjmu na decily. V první 5 decilech s nižšími příjmy se nacházela necelá pětina účastníků, jinak se jednalo o lidi s příjmy nad republikovým průměrem a polovina měla mzdu dokonce ve výši posledních dvou decilů nejvyšších příjmů.*“¹²

2.2 Světová historická sociologie sportu

V rámci světové sociologie je třeba připomenout, že dnes známé sociologické osobnosti se sociologií sportu zabývali a sport vnímali jako jistý prostředek k nahlížení

⁹ JETMAROVÁ, Jana, *O liminalitě, communitas a dotecích Absolutna. Fenomenologie ultravytrvalostního sportu. Český lid*. 2017(104). DOI: 10.21104/CL.

¹⁰ Pravděpodobně zatím nepublikované [stav k 1.10.2018], soudě dle vzájemné emailové korespondence

¹¹ NUMERATO, Dino. *Zrcadlo společnosti. Vesmír*. 2019, 2019(98), 3.

¹² Z emailové korespondence s doc. Slepíčkovou, ze dne 30.10.2018

společnosti. Česká provenience těmto velikánům nevěnovala v této oblasti tolik pozornosti, jakou by si jistě zasloužili, proto je třeba je zde připomenout.

Komparativní práci jednotlivých sociologických směrů a autorů se zaměřením na sociologii sportu nám nabízí práce Giulianottiho [2004]¹³, ve které jsou představeny příspěvky hlavních sociálních teoretiků jako je Marx, Weber, Durkheim, Adorno, Gramsci, Habermas, Merton, C.W. Mills, Goffman, Giddens, Elias, Bourdieu nebo Foucault. Tato konvoluční práce ukazuje, jak moc je problematika sportu ve světové sociologii relevantní.

Naopak práci, která propojuje sociologii těla a sociologii sportu v návaznosti na kulturu a identitu aktérů se věnuje práce Ch. Shillinga [2003]. Komparativní studie na poli jednotlivých evropských států se zaměřením na běžecký trh a rozvoj běžeckého průmyslu, včetně mapování historie rozvoje běhu jako svébytné disciplíny se věnuje publikace Scheerdera a kol. [2015], ze které tato práce čerpá celou řadu relevantních informací (grafy a data o běžcích, viz dále). Tato práce shrnuje poznatky z běžeckého průmyslu, a to se zaměřením na celou řadu evropských zemí, v němž ovšem Česká republika absentuje.

Přestože v současné době sociologie sportu stále tvoří spíše marginální oblast zájmu sociálních vědců, její význam pro poznání moderní společnosti je dnes nepopíratelný. Podobně jako sociologii velmi blízká vědecká disciplína antropologie sportu, která v antropologii je rovněž na okraji zájmu, i zde se sociologie sportu společně s antropologií dotýká velkých témat společnosti; může jít o hledání identit, studium nacionalismu (např. u fenoménu fanouškovství), samotné modernity či při studiu globalizačních nebo glocalizačních trendů (spojené především s rozvojem globálních sportovních trhů, a to nejen v oblasti profesionálního sportu).

Všechny tyto procesy pronikají i do těch nejindividuálnějších sportů včetně zde studovaného fenoménu běhu. Tyto trendy (globalizace, glocalizace, modernizace, sekularizace, racionalizace, aj.) se promítají do chování běžce mnohem více než by si třeba jednotliví aktéři byli schopni vůbec uvědomit natož připustit. Proto studium těchto fenoménů může sloužit v jistém smyslu i jako zbavování se „falešného vědomí“ třeba tak, jak o něm kdysi psal či mluvil K. Marx a B. Engels.¹⁴

¹³ Zde stojí za povšimnutí, že sociologii sportu se zabýval dnes známý Anthony Giddens a to ve své diplomové práci s názvem „Sport and society in contemporary England“, kterou obhájil na London School of Economics, kam se poté připojil na katedru sociologie na Univerzitě v Leicesteru, kde se dostal do spojení s Ericem Dunningem a Norbertem Eliasem, kteří se později rovněž stali prominentními sociology na poli sociologie sportu a to především se svou analýzou figurace sportu a volného času.

¹⁴ Další konsekvence spojované s teorií marxismu zde nechceme vyvozovat.

3 Historická zapomenutost na sociologii sportu

Nešpor ve svých Dějinách [2014: 299] uvádí, že „rokem 1948 se česká sociologie ocitla na čtyřicet let pod rozhodujícím vlivem marxismu, který se u nás pozvedl převážně z politické ideologie, v akademickém prostředí navíc marginalizované na ústřední a oficiálně jedinou možnou akademickou doktrínu. Komunistická hegemonie se uvedla zrušením tehdejší akademické sociologie jako „buržoazní“, nepotřebné a přímo nepřátelské vlastnímu marxistickému učení o společnosti, historickému materialismu.

Bohužel změny po roce 1989 nebyly pro sociologii zrovna příznivé, v tom smyslu, že by se sociologie jako svébytná disciplína angažovala na společenském dění a ovlivňování jednotlivých procesů, neboť, jak jinde píše Nešpor [ibid. 524], „*podíl sociologie a sociologů na „budování státu“ však byl a zůstává nepatrný, na rozdíl od ekonomie a ekonomů. K nevýznamnosti jejího angažmá přispěla nejen její nepřipravenost s ohledem na předchozí desetiletí jejích neblahých osudů, ale také její obecný status této disciplíny, která nebyla ve světě považována za dostatečně „tvrdou vědu“*, hodnou účasti na přípravě reformem.

Svoji váhu mělo i to, že zatímco ekonomie se opírala výhradně o „zaručené“ západní přístupy, česká sociologie navazovala spíše jen na chatrné tradice pozdních šedesátých let – zkušenosti z výzkumu sociální stratifikace, průmyslové sociologie či sociologie volného času však neměly k transformačním otázkám co říci.“ Tento stav se nutně musel projevit i na tak marginálních tématech jako byl v té době sport v rámci tehdejší sociologie tělesné kultury (dnes pojmenované sociologii sportu).

Nešpor pokračuje dále kvantitativním výčtem úspěchů sociologie, které se týkají počtu vydaných publikací, počtem vydaných odborných článků a pokouší se sestavovat čistě akademická kritéria hodnocení sociologického provozu. Z tohoto hodnocení pak usuzuje, že „skutečná elita v rámci české sociologické obce je tedy i přes její celkovou velikost poměrně úzká, zatímco ostatní sociologové nepíší mnoho – pokud vůbec něco píší. Ani tato elita, natož sociologie jako obor však nemá velký společenský vliv.“ [str. 540]

V oblasti sociologie sportu se česká (československá) sociologie sportu ve své době věnovala jen velmi okrajově. V archivu SÚ AV ČR najdeme např. pouhé jedno tematické číslo [r. 1985]¹⁵ věnující se sportu, a to pouze z hlediska marxistické perspektivy.

V té době sociologie sportu byla pod přísnou rouškou socialistického paradigmatu, proto v tomto tematickém čísle můžeme nalézt témata jako tělovýchova jako součást socialistické společnosti, otázky marxistické perspektivy a sportu, tělesná kultura spojená se socialistickým způsobem života, řešenou problematiku tělovýchovných a sportovních činností ve způsobu života mladé generace, nebo např. vnitřní strukturu tělovýchovných činností. Zajímavou kapitolu tvoří sociologická nahlížení vrcholového sportu nebo na tehdejší dobu dosti „exotické“ téma tělesné kultury a sportu ve způsobu života obyvatelstva Kuby.

¹⁵ *Sociologický časopis. Czech sociological review*. Academia: Nakladatelství Československé Akademie Věd, 1985, roč. 21, č. 3. ČSSN 0038-0288

Část tematického bloku tvoří také dílčí empirické výzkumy, které se věnují např. problematice sportu mládeže, vlivu rodin na pohybové činnosti dětí a mládeže nebo např. okolnostem odchodu sportovců ze Střediska vrcholového sportu.

Zde se také dozvídáme o tom, že se „sociologie tělesné kultury a sportu začala rozvíjet intenzivněji v šedesátých letech. V polovině sedmdesátých let byla ustavena pracovní skupina pro sociologii tělesné kultury při sekci volného času Československé sociologické společnosti, která se později zformovala v samostatnou sekci. [...] Členové sekce publikovali své příspěvky mimo jiné i v mezinárodním časopise věnovaném sociologii sportu (*International Revue for Sociology of Sport*), přednesli řadu referátů, sdělení a informací na mezinárodních seminářích, sympoziích i světových sociologických kongresech.“ [1985: 225]

Za zmínku stojí také komentář o významu sportu v tehdejší socialistické společnosti, kdy prostřednictvím tohoto monotematického čísla tehdejší sociologie volala po vzrůstu „společenské funkce i mezinárodně politického významu oblasti tělesné kultury a zejména sportu (především vrcholového) si vyžaduje nejen zintenzivnění poznávacího procesu zaměřeného na tuto problematiku, ale i rozvoj praktického zhodnocení tohoto poznání při ovlivňování a řízení vývoje této sféry.“ [ibid. 225]

3.1 Základní rysy marxistické sociologie sportu

Pakliže se bavíme o historii sociologie sportu, nelze opominout převládající sociologické paradigma v československé sociologii. Marxistické hledisko mělo v tehdejším historicko-sociologickém diskurzu hegemonní postavení.

Čechák [1985] v článku s názvem, po kterém jsme pojmenovali i naši kapitolu, vymezil v zásadě čtyři hlavní metodologická východiska marxistické sociologie. My je na tomto místě chceme zmínit jako jistý historický exkurz do tehdejšího sociologického diskursu. Protože jsme stále na poli historické sociologie, považujeme jejich uvedení minimálně za oborově vhodný, jakkoli jsou spíše fragmentární sondou na poli historického bádání.

Jisté rysy nahlížení se však v průběhu historie nemění. I tehdy byl sport nahlížen v první řadě jako sociální a kulturní fenomén, který v jistém slova smyslu obráží povahu společnosti. I tehdy se mnohostranná povaha sportu (sociální, kulturní, ekonomická) stala předmětem sociologické analýzy. Rovněž i v historii najdeme velmi často výzkumy věnující se praktické povaze výzkumných zjištění mající tedy povahu aplikované sociologie.

Jak tvrdí Čechák [1985: 233] „výsledky jsou obvykle formulovány v rovině konkrétních sociotechnických opatření, sociologie sportu má většinou charakter oborové sociologické disciplíny, úzce související s historickým materialismem, obecnou sociologií a příbuznými sociologickými disciplínami (sociologií volného času, kultury, hromadných sdělovacích prostředků, sociologií organizace, spotřeby, práce a vojenství).“

I zde si sociální vědci všimají faktu, že má-li sociologie sportu plnit své společenské postavení, musí se, řečeno opět s Čechákem [ibid: 223] „opírat o dostatečně rozpracovaný systém poznatků o sportu jako takovém.“

Dovolíme si proto vymezená metodologická kritéria Čechákem v pokračujících odstavcích je stručně parafrázovat a subkapitolu o marxismu tímto uzavřít. Prvním a zásadním kritériem je princip makrosociologické determinace sportovních jevů. Tento fenomén nelze pochopit jen zkoumáním mikrosociologických jevů (motivace, analýza malých soc. skupin apod.). Sport a jednotlivé disciplíny je třeba sociologicky analyzovat jako produkt zcela konkrétních společensko-ekonomických formací. Jak tvrdí Čechák [ibid.] „Změna způsobu výroby jako osa společenské změny zároveň podmiňuje i rozhodující směry transformace sportu jako společenské a kulturní činnosti. Jaká je společensko-ekonomická formace, takový je i společenský a kulturní charakter sportu. Feudální či kapitalistické společnosti odpovídá jiný druh sportu než společnosti socialistické nebo komunistické.“

Takové tvrzení by jistě stálo za vědecké přezkoumání, neboť jisté rysy změny paradigmatu či změny ve společenské formaci a její projevy můžeme v oblasti sportu dnes pozorovat. Jsou jimi především globalizační rysy, společně s rysy individualizace (a běh je toho typickou ukázkou, viz výsledky našich zjištění), pronikání ekonomických vztahů do sportovních disciplín, a další modernizační procesy.

Druhým znakem marxistického sociologického přístupu je princip historické konkrétnosti. Sport dle tohoto principu není statickým jevem, ale jevem, který má svou dynamiku, své funkce a formy, které zasahují do života širokého počtu aktérů a „citlivě odráží i dílčí posuny v dynamice společnosti“ [ibid: 223]

Zajímavým postřehem, který rovněž z historicko-sociologického hlediska stojí za odcitování je reflektivní uvědomění Čecháka, který komparuje tehdejší perspektivu sportovce s perspektivou sportovce z 19. století. „Sportovec z přelomu devatenáctého a dvacátého století by byl nejenom pokud jde na příklad o plavání nebo atletiku suverénně porážen žáky a dorostenci, ale především by v řadě případů vůbec nechápal, o co dnešním sportovcům jde, nerozuměl by složitým vztahům uvnitř sportovních oddílů, nepoměrně složitějším politickým souvislostem sportovní činnosti apod. Zřejmě by ho překvapilo i samo složení sportovců z hlediska demografického (např. rozvinutý ženský sport) i sociálního a geografického (rozmach sportu v zemích tzv. třetího světa) a řada dalších okolností a souvislost, například mezi sportem a kulturou (hromadné sdělovací prostředky a jejich vliv na sportovní dění). [ibid. 234-5]

Třetím znakem je třídní přístup ke sportovnímu dění. To předpokládá pochopení především ideologických souvislostí sportu, tedy „čí ideologie sportovní dění ovládá, k jakému systému hodnot se přiklání, v jakém systému hodnot je sport posuzován a k jakým životním hodnotám sport jako instituce vede.“ [ibid: 235]

Posledním znakem marxistické perspektivy je tzv. subjekt-objektová logika pohledu na sportovní dění. Jde sice o aktivitu jednotlivých aktérů, ale ta se realizuje ve složitých figuracích mezi aktérem a společností, přičemž ale společnost klade na aktéra svůj „tlak“, který musí aktér poznat, má-li dobře plnit svou roli sportovce. Pro sociologa

(na rozdíl od psychologa) je tedy sportovec určitou typizovanou figurou, která naplňuje jisté znaky společnosti. „*Naopak, sport jako složitý společenský subsystém, složitá sociální instituce, vytváří jedince, přizpůsobuje si jej „ke svému obrazu“ a snaží se jej společensky integrovat.*“, uzavírá poslední znak marxistické perspektivy Čechák [ibid: 224]

Zajímavým exkursem do politického boje mezi socialismem a kapitalismem se rovněž také pouští Čechák ke konci svého článku, kde nelze opominout výhody socialistického nahlížení na sport. Připomínány jsou rytířské hodnoty, především rytířskost vedení zápasu, úcta k soupeři i protivníkovi.

Připomínáno je zde, že tyto hodnoty mohou stát v některých kruzích společnosti „*internacionalizovanou a plně akceptovanou normou chování, těžko se stanou všeobecně rozšířeným modelem jednání ve společnostech, které (jako je tomu ve společnostech kapitalistické) na první místo ve společenských hodnotách povýšily hon za ziskem a společenským úspěchem. V této společnosti je spíše pravidlem, že normy rytířskosti jsou odsunuty do pozadí a nahrazeny bezohledným soupeřením, které se (v extrémních případech) nezastavuje „před ničím“. Ve společnostech, která je ovládána principem zisku a rozlomena ve svých základech hlubokým sociálně třídním antagonismem, nemůže být sport prostředkem nápravy a nositelem myšlenky sociálního konsensu; spíše je pravidlem, že se sám stane arénou, v níž se základní hluboké společenské rozpory a konflikty manifestují a obnažují, byť ve specifické a často jen symbolické nebo náznakové formě. [...] Pokud nejsou splněny, pak i ve sportu (a to i ve sportu rekreačním) vzniká riziko jednostranného rozvoje člověka, jeho fyzických i duševních schopností a potenci.*“ [ibid 238]

Dovolili jsme si sem zařadit tuto dlouhou citaci, která dle našeho mínění podstatným způsobem vystihuje tehdejší normativně pojatou sociologii. Je zde velmi silně znát boj proti kapitalismu, příklon ke sportu jako výchovného prvku a odklon od vědeckého chápání bez normativních soudů. Lze se jen domnívat a pokračovat v bádání, co autory tehdejší doby vedlo k zapomenutosti analyzování sportovních fenoménů bez moralistických soudů.

Nedomníváme se, že bychom dnes, a to především v rekreačních sportech, ztratili „rytířskost“ či snad společenskou soudržnost, že by kapitalistické formy společnosti natolik formovali sportovní aktéry, že by sport v tomto podání nebyl nositelem myšlenky sociálního konsensu apod. Naštěstí, i když společnost skutečně umí vytvářet silný tlak na jednotlivce, ne vždy jednotlivec tomuto tlaku podlehne. Naše výsledky ukazují, že jistý segment běžců dokáže např. závodit bez ohledu na nějaký zisk, obdiv či snad pro egoistické zájmy. Ve společnostech, kde je výrazně rozvinuta dělba práce, se skutečně sport nemusí stávat jen určitým druhem specializované činnosti.

Marxistická perspektiva má své silné stránky, ale tehdejší marxistický diskurz vědě spíše vzal, než aby (byť v aplikované rovině) plně rozvinul svůj potenciál, a to na poli teoretickém či praktickém. Snad budeme moci tvrdit o současném sociologickém diskurzu opak, až budeme s podobně velkým časovým odstupem analyzovat diskurs dnešní doby.

4 Sociologie sportu perspektivou vybraných sociologických teorií

Cílem této práce má být představení základních konceptů pojetí her a sportu perspektivou vybraných sociálních teorií. Nejde o práci, která by měla na poli sociologie her přinášet něco nového či objevného. Její místo spočívá v jistém ucelení dílčích poznatků perspektivou vybraných sociálních teorií.

Z podstaty věci jde tedy o práci kompilačního charakteru, jež svému autorovi, a jistě i dalším potenciálním čtenářům, přináší úvodní vhled do problematiky sociologie sportu a her. Kapitola má navíc ještě jednu vlastnost. Používá hledí historické sociologie. To s sebou nese jisté znaky. Jedním z nich je důraz na dlouhodobé vývojové procesy.

Historickou sociologii nelze chápat jako nějaké hybridní spojení historie a sociologie. Je to obor vycházející z předpokladu, že obecným předmětem sociologie je historická, časoprostorově determinovaná sociální realita. Proto volíme v této práci komparaci jednotlivých sociálních teorií, a snahu alespoň rámcově zachytit základní diference v pojetí sociologie her a sportu.

Pro samotnou historickou sociologii je příznačná multiparadigmatičnost jakož i jí vlastní interdisciplinární přesahy do jiných oborů. Těchto znaků dnešní nové historické sociologie se budeme snažit využít i v této práci. Nebude nám tudíž cizí využít některé práce z oblasti klasické sociologie, fenomenologicky orientované antropologie, filosofie, historie nebo k sociologii sportu paralelní sociologie životního způsobu.

Cílem následující kapitoly je tedy také stručně zmapovat počátky sociologie sportu s ohledem na sociologická paradigmatata. Uvést hlavní představitele sociologie sportu, a rovněž také zmínit ty klasiky, kteří se v době ne-ustavené sociologie nějakým způsobem sportem akademicky zabývali.

Malcolm [2012] zařadil publikace, které ovlivnily vznik a zaměření sociologie sportu, do tří skupin. Upozorňuje přitom na fakt, že zařazení do jednotlivých kategorií je věcí výběru těch, kteří analýzu textů provádějí a jejichž hodnocení pro tuto kategorizaci využil.

Za prvé se jednalo o texty klasické sociologie, které zahrnují sport jako součást širší analýzy. Podle Malcolma projeví někteří klasici sociologie jako Goffman, Simmel, Veblen nebo Weber určitý zájem o „funkci“ her ve společnosti dávno před ustavením samotné sociologie.

Do druhé skupiny autor řadí publikace, které se sportem zabývají buď spíše z „ne-sociologického“ pohledu, anebo studují témata, která jsou si nějakým způsobem se sportem blízká, ale přitom se o sport přímo nejedná. Typické jsou práce zaměřené na hru a z nich nejvýznamnější Homo Ludens od Johana Huizinga [1971], který se zabýval hrou jako prvkem kultury.

Sociologie volného času Joffre Dumazdiera [1967] věnovala pozornost i sportu. Jaký význam sportu Dumazedier přikládal, dokumentuje i jeho výrok, v němž 20. století označil „*stoletím zrodu volného času pro sport a pro určitou rehabilitaci těla*“ [Vigarelo 1990].

Do poslední skupiny zahrnuje Malcolm práce, které byly sice jak „sociologické“, tak se zaměřovaly na sport, avšak pro pozdější vývoj sociologie sportu měly okrajový význam. [cit. Šubrt: 2014]

Z dalších prací mapujících hru můžeme uvést profesora Sokola a jeho Malou filosofii člověka [2004] nebo Kubátovou [2010] a českého doyena sociologie sportu Aleše Sekota [2008, 2015]. Připomeňme, že systematický a nikoli pouze okrajový zájem o sport nebyl klasikům sociologického myšlení, jak jsme již výše uváděli, úplně cizí. Zatímco soustředěná pozornost věnovaná sportu Norbertem Eliasem [Elias a Dunning 1986] či Pierrem Bourdieuem [například 1978, 1980, 1984, 1998] je poměrně známá, stejně jako tvorba Thorstena Veblena [1999] nebo Johana Huizingy [2000], menší povědomí existuje o Giddensově zájmu o sport, kdy na London School of Economics obhájil magisterskou práci s názvem *Sport and Society in Contemporary England*.¹⁶

Na rozdíl od českého akademického prostředí je sociologie sportu relativně běžnou náplní aktivit sociálně vědních pracovišť v zahraničí, a to především v anglosaském světě. Historicky se přitom sociologie sportu jako vědecké subdisciplína institucionalizuje v 60. letech v Severní Americe¹⁷, kdy dochází k expanzi univerzit, roste důraz na publikační činnost, sociologie jako věda se specializuje a sociologické myšlení se stále častěji stává součástí veřejného diskursu v debatách na téma rasy¹⁸ či genderu. Sport začíná hrát také důležitou roli v průběhu studené války.¹⁹

Historicky přeléhavý postřeh má Irena Slepíčková [in Šubrt 2014] když píše, že sociologie sportu se vyčlenila zhruba v této době z Mezinárodní rady sportu a tělesné výchovy. V roce 1964 pak vzniká Mezinárodní výbor pro sociologii sportu. Dle Slepíčkové [ibid.] složení členů výboru jasně dokumentuje, že sportovně sociologická témata se stala zajímavými napříč politickými systémy, které tehdy rozdělávaly svět.

Zmiňovaná autorka, snad ironicky, poznamenává, že čeští sociologové si „jistě vybaví situaci své disciplíny v letech normalizace po roce 1968.“ [ibid.] Až teprve 80. léta přinesla uvolnění politické situace a možnost legitimizovat sociologii v českém prostředí. Některá témata prezentovaná před delší dobou v rámci činnosti Sekce kultury a volného času při Masarykově české sociologické společnosti se vztahovala také k volnočasovému sportu. Sport je tedy v současné době předmětem konferencí a publikací od roku 2005 při České kinantropologické společnosti, a které se především realizují na půdě Fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy. [ibid., parafrázováno]

Jmenujme dnešní publikace zaměřené na sociologii sportu: *International Review for the Sociology of Sport (IRSS)*, *Sociology of Sport Journal (SSJ)*, *Journal of Sport and Social Issues (JSSI)*, *Culture, Sport, Society, Leisure Studies*, *Japanese Journal of Sociology of Sport*, *European Journal for Sport, Social Sciences and Sport*.²⁰

16 http://socstudia.fss.muni.cz/sites/default/files/Editorial_3.pdf [online] [str. 7, cit. 22.1.2018]

17 Samotný termín „sociologie sportu“ se poprvé objevuje v názvu monografi e Heinze Risseho, *Soziologie des Sports*, publikované v roce 1921.

18 Ne náhodou stojí v pozadí ikonického protestu dvou amerických sprinterů Tommieho Smithe a Johna Carllose na OH v Mexico City 1968 sociolog, přítel obou sprinterů, Harry Edwards [Field 2010].

19 http://socstudia.fss.muni.cz/sites/default/files/Editorial_3.pdf [online] [str. 8, cit. 22.1.2018]

20 Seznam byl vypsán z: ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie VI (Oblasti a specializace)*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2558-4., str. 256

Sport může být dle některých nahlížen nejen jako hra, ale i rituál [např. Geertz 1973], či jako konstrukt umožňující symbolickou komunikaci [Archetti 1999]. Sport může být také uchopen jako jistý metodologický prostředek k zachycení některých etnografických kontextů [Wacquant 2004]²¹.

Dle Smarta [2005] může být problematika sportu uchopena jako instituce, skrze níž se mohou reprodukovat ideologicky podmíněné hodnoty a mohou být vytvářeny konstrukce hrdinů, do nichž se tyto hodnoty projikují. Tato projekce se může projevovat především právě v institucionálně zakotvených sportovních klubech, organizacích nebo občanských sdruženích, a stejně tak dopadá i na individuální aktéry – běžce.

Sdílíme názor Jetmarové, podle které [2017: 55] „mnohem méně studií si všímá individuálních sportů: úspěšní sportovci jsou zde obvykle nahlíženi jako osoby, jejich příběhy se stávají konkrétními personifikacemi velkých ideologických metanarací [McGarry 2005]. Velmi málo toho bylo ovšem napsáno z empirické perspektivy samotných sportovců v individuálních disciplínách [Howe 2011].“

Zmiňovali jsme v současné době probíhající průzkumy běžců docentkou Slepíčkovou, ale především z pohledu organizovaného závodního běhání. Jde především u nás o masové a komerční závodění pořádané organizací RunCzech, kterého se každoročně účastní více lidí.

Jetmarová [2017] ve své studii zmiňuje fakt, na kterém se shodneme, že v současné době v rámci sociologie existují spíše množství prací, které nahlížejí široké spektrum především sportovních her – a to především u nás fotbal, hokej nebo baseball [Sekot 2014, 2018]. Chybí ale hlubší pohled do jednotlivin dílčím sportovních disciplín. Fotbal, hokej a relativně i baseball je u nás dobře zpracován. Ačkoliv je běh v současné době v České republice na druhém místě (po cyklistice, u neprofesionálů, a jako amatérský sport), je mu stále věnována malá pozornost. Největší podíl pozornosti si tradičně získává od sociologů spojující sportovní disciplíny, které má ČR zastoupené na sportovních fakultách – při UK je to FTVS a při MU je to především FSS, kde působí prof. Sekot. Dílčí tematické práce věnující se sportu ale zpracovává např. dr. Špaček (FHS UK) či dr. Numerato z FSV UK.

4.1 Perspektivy sociálních teorií

Cílem této podkapitoly je vyzdvihnout některých důležitých sociálních teorií, které se sociologií sportu, her nebo volného času zabývaly. Jejich krátký výčet slouží spíše k rámcovému zakotvení práce. Výčet teorií vychází jednak ze Sociologického slovníku (dále budeme používat jen zkratku SS) editorovaném prof. Nešporem²² a z již zmiňované práce doc. Šubrta [2014].

Sociologický slovník tematizuje sport jako produkt městské, průmyslové civilizace, často jako reakce na přetvoření člověka v stroj (H. Riesse), nebo naopak jako produkt či konstitutivní součást staré, aristokratické kultury (J. Ortega y Gasset),

²¹ Opět z FB konverzace s dr. Lachmannem ze SÚ AV ČR: „Celkově je to nejspíš škoda a chybí nám postavy jako Loïc Wacquant, ale nemůžeme mít vše...“

²²[https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_sportu\[online\]](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_sportu[online]) [navštíveno 20.1.2018]

přežívající v životním slohu zahálčivých tříd (T. B. Veblen).

Pod stejným heslem se dále dozvídáme, že Steinitzerova studie *Sport und Kultur* [1911] kritizovala sport jako produkt masové kultury. I práce J. Huizingy (viz *homo ludens*) přistupovaly ke sportu spíše jako k mrtvě narozenému dítěti než jako k fenoménu obrozujícímu lidskou osobnost. Poválečný vývoj byl ve znamení funkcionalistických a strukturálně funkcionalistických koncepcí, přičemž ideálem se stalo pojetí přísně empirické disciplíny, orientované na budování teorií středního dosahu.

Soudobá sociologie sportu není dle sociologického slovníku homogenní. Promítají se do ní vlivy pozitivismu, strukturalismu, filozofie života, psychoanalýzy, humanistické filozofie F. W. Znanieckého i starších směrů.

Dle Slepíčkové [2014] se v současnosti odborníci shodují v názorech na následující úlohu sociologie sportu ve společnosti:²³

- kritická analýza role sportu ve společnosti
- popis a vysvětlení vzniku a existence sportu v různých obdobích
- proces socializace skrze moderní sportovce
- zkoumání dominantních hodnot a norem
- zjišťování, jak moc a stratifikace společnosti vytváří omezení pro sportovci
- reakce sportu na sociální změny
- snahu přispět k poznatkové bázi obecné sociologie
- snahu přispět k šetrnějšímu přístupu jak k životu člověka, tak prostředí

Ve fázi založení sociologie sportu mezi 70. a 80. lety byla pozornost soustředěna na funkce sportu ve společnosti. Byl výrazně aplikován antropologický výzkum. Společenskou podstatu sportu analyzoval a pro obecnější závěry využil také Bourdieu. Ve druhé fázi se objevila nová témata. Pozornost se výrazně soustředila na diváctví a objevila se tzv. geografie sportu. Ve třetí fázi sociologie reagovala na výrazné změny, jimiž jak sport, tak společnost prošly. Zrodily se nové sporty, měnily se formy účasti ve sportu, společnost musela řešit problémy sociálně slabých předměstí zejména ve vztahu k mládeži, nezaměstnanosti, imigraci a do sportu výrazně pronikla komercializace a profesionalizace. [ibid., volně dle Slepíčkové]

Coakley [2007] řadí mezi nejčastější teoretická východiska funkcionalismus, teorii konfliktu, kritickou teorii, feministickou teorii a interakcionismus. Dle Malcolma [2012] se ovšem můžeme setkat i s jinými směry, a to především s Eliasovou figurativní sociologií, kulturní sociologií, postmodernismem nebo dokonce s poststrukturalismem.

Na následujících řádcích vybíráme pouze takové teorie, které jsou v současné historické sociologii klíčové. Výběr jsme omezili kvůli rozsahu práce. Teorie byly vybrány na základě nutné znalosti klasiků, a zastoupena bude rovněž klasická teorie historické sociologie. Následující text je parafrází původního textu, který zde citujeme i výše. Rovněž sociální teorie byly vybrány po vzoru Slepíčkové [In Šubrt, 2014].

23 ŠUBRT, Jiří. Soudobá sociologie VI (Oblasti a specializace). Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2558-4., str. 257

4.1.1 Funkcionalismus

Hlavním představitelem funkcionalismus je americký sociolog Talcott Parsons. Jeho teorie staví na systémovém pohledu na společnost. Tento systém je tvořený strukturou, z nichž každá struktura má svou funkci.

Podle Jarvie a Maguire [1994] hrál strukturální funkcionalismus v konci 60. a 70. let významnou roli ve výzkumu sportu a volného času jak v Severní Americe, tak v obou odlišně politicky orientovaných částech Evropy.

Sport je zde chápán jako společenská instituce. Ten zprostředkovává svým účastníkům hodnoty, které ve společnosti zajišťují společenský řád. Sport tedy přispívá k učení se sociálním rolím a směřování k nějakému cíli. Svou socializační úlohu plní tím, že se „*lidé učí a přijímají důležité kulturní hodnoty, sport podporuje sociální vztahy mezi lidmi a oni spolupracují, motivuje ke směřování k společensky žádoucím cílům prostřednictvím akceptovaných praktik a chrání celý systém před disfunkcemi*“ [Coakley 2007, 33].

Jarvie a Maguire [1994] také ve své práci diskutují podstatu sportu ve vztahu k úloze kolektivního vědomí, jak je vymezil Durkheim. Setkáváním lidí u sportu se posiluje sounáležitost. Sport tak v jistém smyslu nahrazuje náboženství (davy fanoušků sledující utkání, kolektivní prožívání výher či proher svého týmu, aj.)

Problematičnost dle Slepíčkové [ibid.] spočívá v existenci nových sportů (zpravidla extrémních či individuálních?), neboť to, co v nich účastníci vyhledávají (riziko, překračování norem) většinová společnost nemusí schvalovat. Nelze zde ovšem nezpomenout latentní funkce R.K. Mertona, Parsonsova žáka.

4.1.2 Marxismus

Jak uvádí Irena Slepíčková [2014] byl marxismus v sociologii sportu uplatňován od 70. let minulého století. K hlavním autorům tohoto směru autorka řadí především Paula Hocha (USA), Jean-Marie Brohm (Francie) a Bero Rigauer (Německo).

I sport je dle tohoto sociologického směru pojímán jako kapitalistický princip jistého výkonu. Ekonomické faktory hrají hlavní roli ve fungování sportu. Sport je tak ovládán ekonomicky silnými lidmi, kteří usilují o další zlepšení své ekonomické situace, zvýšení svého bohatství a vlivu. V pracích sociologie sportu je tato teorie hodně frekventovaná, jak nám připomíná již několikrát zmiňovaná autorka [ibid: 261].

Tak jako sport v jistém smyslu v moderní společnosti nahradil náboženství, které se později stalo dle marxistů opiem lidu, tak i sport se stal jakýmsi společenským narkotikem. Za prvé sport slouží k výchově poslušného pracovníka (sport sám se zakládá na dodržování disciplíny a pravidel – tento důvod stál u vzniku novodobého sportu v Anglii). Za druhé, sport, podobně jako průmysl, je institucionalizovaný a jeho účastníci v něm mají vymezené pozice a role. Kvantifikace přípravy na výkon je třetím znakem. Posledním znakem je pak obchodování ve sportu a se sportem za účelem zisku, trefně poznamenává autorka v oboru Irena Slepíčková [ibid: 262]

Nelze dnes přehlížet astronomické platy hráčů národní hokejové ligy ve Spojených Státech Amerických, hráčů NBA nebo tenistů světové scény. Sponzoři vkládají obrovské peníze a zviditelňují se jménem konkrétního sportovce či týmu. Vysílací práva se stala obrovským byznysem. V současném mediálním diskursu běžeckého světa je zrovna tak běh představován jako běh pro každého, že „all runners are beautiful“²⁴ a jiné slogany či akce přitahující pozornost mas pod rouškou zlepšení si svého zdraví, upozornění na nějaký problém ve společnosti (např. rakovina prsu u žen, aj).

Coakley [2007] uvádí jako protiargument, že lidé participující ve sportu nemusejí být vždy manipulováni, ale naopak sport může vést k překračování rozdílů mezi nimi, že ve sportu mohou projevovat svou kreativitu a svobodnou vůli. Sport dle něj nelze nahlížet jen jako ekonomickou entitu.

S tvrzením Coakleyho můžeme souhlasit, a vlastně ty výsledky korespondují s naším zjištěním ve volných odpovědích respondentů, ale není to jen falešné vědomí aktérů, jejich svobodná vůle je manipulovaná do koupi nových běžeckých bot, zaplacení dalšího startovního (čím dříve, tím levněji), speciální akce na koupi běžeckého trička vytvořeného pro konkrétní ročník apod. Velká většina aktérů (běžců) si tyto vnitřní manipulativní proudy neuvědomují. Ač v dotazníku nebyla ani jedna explicitě otázka, 100 % odpovědí korespondovalo s vnímáním běhu jako s aktivitou svobody, uvolnění, relaxu – a to i u těch závodících.

Tím nemůžeme tvrdit, že marxistická perspektiva je mrtva. Naopak. Jsme přesvědčení, že má co nabídnout i dnes. A vědomí exploatace od pořadatelů či mediálních korporací je vždy na místě. Jen náš dotazník nebyl směřován touto cestou, proto nemůžeme tuto otázku relevantně vyřešit. Ekonomická spotřeba za běžecké vybavení, cena startovního, dojíždění za závody a televizní reklamy nás ale přesvědčují, že marxistická perspektiva (např. Marcusovsky jednorozměrný běžec) by rozhodně stál za sociologickou konstrukci. Ponechme tuto představu možné další práci.

4.1.3 Figurativní sociologie

Další sociologicky podnětný postřeh nám nabízí uvedená autorka [ibid. 265], když uvádí frekventovanost tohoto směru v sociologii sportu. Norbert Elias poskytl teoretický rámec, skrze figurace jakožto snahu překlenutí Durkheimových sociálních faktů a Weberových ideálních typů, jenž sleduje dlouhodobé sociální procesy.

Snaží se na pozadí interdependence vysvětlit změny v individuálním chování a emoční normy v kontextu uspořádání společnosti. Elias hovoří a procesu civilizace²⁵, kde hovoří jak o procesu psychogeneze (vývoj struktury osobnosti jedince), tak o procesu sociogeneze (společenské standardy, vývoj státu).

S Eliasm spolupracoval Dunning, jenž byl významná osobnost na poli sociologie sportu. Figurativní sociologie se užívá při vysvětlování násilí ve sportu, což je jev

²⁴ Několik let trvající slogan nejmasovějšího závodu RunCzech (a několik let trvale rostoucí ceny startovního).

²⁵ ELIAS, Norbert. O procesu civilizace: sociogenetické a psychogenetické studie. Praha: Argo, 2007. Historické myšlení. ISBN 978-80-7203-962-3.

provázející sport od jeho počátků (starověké olympijské hry) a vztahujícím se jak ke sportovním divákům, tak k agresivitě a násilí mezi aktéry vlastní sportovní činnosti.

Společně s Irenou Slepíčkovou můžeme o figurativní sociologii uzavřít [ibid.] faktem, že tato teorie nachází své uplatnění při studiu globalizace. Sport zde jednoznačně slouží jako velmi názorný příklad globalizačních tendencí ve společnosti. Kopíruje tak Eliasovu ideu zcivilizování; procesu, který zůstává nedokončený a dvě síly v něm (psychogeneze a sociogeneze) zůstávají interdependentní.

5 Běh, běžci a volný čas

Dumazedier [1962: 29] formuloval následující nezbytné atributy volného času [1966: 444-445], kterých se v naší hypotéze držíme, a zeptali jsme se na jednotlivé prvky 628 respondentů v dotazníku. Výsledky tohoto šetření uvádíme níže v metodologické části věnující se přímo této konkrétní části zaměřené na problematiku vnímání volného času běžci.

Zmiňovaný autor volný čas operacionalizoval do čtyř hlavních oblastí, které mají být naplněné, pakliže má jít o instituci volného času. Samotné zjišťování je složité, ale prostřednictvím našeho dotazníku jsme tyto jednotlivé body operacionalizovali do indikátorů a zeptali se respondentů. Čtenáře tímto odkazuje na dotazník prostřednictvím google forms, kde je najde pod čísly 32-25. Dílčí analýzy dělící tyto oblasti mezi jednotlivé skupiny běžce (joggers, fitness, serious) pak také dále rozpracováváme v metodologické sekci.

Jedná se tedy o tyto parametry volného času:

- 1) Svobodná volba činností, význam osobního rozhodování (nepřítomnost prvku donucení a v tomto smyslu nezávislost na práci – volný čas osvobozuje),
- 2) Neutilitárnost, nezainteresovanost, materiální nezaujatost (činnost volného času postrádá instrumentální, bezprostředně užitečné či ideologické účely, cílem činnosti není hmotný nebo jiný sociální zájem, činnost nemá „zlištný“, užitečný smysl a cíl),
- 3) Činnost volného času je pro jedince spojená s radostí, s hledáním stavu uspokojení – volný čas je hédonistické povahy,
- 4) Činnost volného času zahrnuje celého člověka, bez rolového omezení, člověka rozhodujícího o sobě (volný čas usnadňuje jeho seberealizaci jako totálního člověka, pomáhá mu zbavit se rutinních a stereotypních návyků).

Zajímavý postřeh k volnému času uvádí Duffková [In Šubrt 2014: 230], když k otázce zkoumání podstaty, podob a vývoje volného času píše, že *„tuto situaci je možné přiblížit na jednom konkrétním problému: časová dimenze (schematicky) zahrnuje čas pracovní, čas vázaný (rezervovaný pro mimopracovní povinnosti) a čas volný; jednotlivé „časy“ jsou naplňovány a charakterizovány činnostmi v nich vykonávanými. I kdybychom nebyli příliš striktní a puntičkářští při kategorizaci, existuje řada činností, které je velice problematické jednoznačně přiřadit jen do jedné z kategorií. J. Dumazedier proto dokonce vytvořil jakousi mezi kategorii, čas polovolný (semiloisir)²⁶, kam se řadí činnosti hraniční, činnosti mající na jedné straně třeba charakter volného času, ale zároveň naplňující nějakou povinnost, což je naopak z volného času vyřazuje.“*

²⁶ Dovolili jsme si pojem zvýraznit, neboť je pro naši hypotézu důležitý, a dále s ním pracujeme.

Prostřednictvím těchto znaků volného času jsme zkusili jednotlivé znaky převést na indikátory v rámci dotazníku (otázky 32 – 35). Ptali jsme se na otázky „vnímáte běhání jako svou povinnost, která je na úkor Vašeho volného času?“ (ot. 32), „musíte se někdy nutit do tréninku?“ (ot. 33), „běháte pro uznání druhých či pro dosažení jiných zisků (např. ceny za výhru, aj.)?“ (ot. 34), „jak často máte běh spojený s radostí a příjemnými pocity?“ (ot. 35)

Prostřednictvím těchto otázek jsme se snažili naplnit znaky jednotlivých vlastností volného času dle Dumazediera. Chápeme, že některé indikátory mohou být jistou alternativou nebo se snad sémanticky od jednotlivých znaků odchylovat, ale i tak považujeme alespoň za věcné přiblížení k významu volného času tak, jak jej Dumazedier definuje.

Nejprve si ukážeme, jaké jsou celkové výsledky v jednotlivých proměnných, a pak zkusíme najít prostřednictvím statistických testů (testy dobré shody, srovnání průměrů, aj), jaká skupina běžců (či jiná nezávislá proměnná) nám tyto jednotlivé volby respondentů volí častěji.

Tabulka 1 Běh jako povinnost [Zdroj: Vlastní zjištění]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Nikdy	334	53,4	53,7	53,7
	2 Zřídka	171	27,3	27,5	81,2
	3 Někdy	87	13,9	14,0	95,2
	4 Často	19	3,0	3,1	98,2
	5 Vždy	11	1,8	1,8	100,0
	Total	622	99,4	100,0	
Missing	99	4	,6		
Total		626	100,0		

Z této tabulky je patrné, že se nám zde vyčleňuje určitý segment běžců, kteří často nebo dokonce vždy (n=30; 5 %) vnímají běh jako svou povinnost – a to na úkor jejich volného času. V sekci o hypotézách se pokusíme zjistit, jací běžci to jsou.

Tabulka 2 Nucení se do běhu [zdroj: vlastní zjištění]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Nikdy	43	6,9	6,9	6,9
	2 Zřídka	260	41,5	41,5	48,4
	3 Někdy	246	39,3	39,3	87,7
	4 Často	74	11,8	11,8	99,5
	5 Vždy	3	,5	,5	100,0
	Total	626	100,0	100,0	

Z této tabulky je naopak patrné, že značná část běžců se někdy do tréninku musí nutit (naplňují i tak podmínku volného času dle Dumazediera), avšak často či dokonce vždy nám tvoří celých 77 běžců (n=77; 12,3 %).

Tabulka 2 Běh pro uznání [zdroj: vlastní zjištění]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Nikdy	307	49,0	49,1	49,1
	2 Zřídka	176	28,1	28,2	77,3
	3 Někdy	102	16,3	16,3	93,6
	4 Často	36	5,8	5,8	99,4
	5 Vždy	4	,6	,6	100,0
	Total	625	99,8	100,0	
Missing	99	1	,2		
Total		626	100,0		

Podobné, jen ne tolik patrné, výsledky dostáváme i z otázky týkající se neutilitárnosti samotné aktivity. Vidíme, že opět celá řada běžců (n=40; 6,4 %) nemá aktivitu spojenou s činností bez nároku na nějaké materiální (či jiné) zisky. Poměrně signifikantní část (n=102; 16,3%) uvádí, že někdy běhají buď pro uznání druhých či pro dosažení jiných zisků.

Tabulka 3 Běh spojený s radostí [zdroj: vlastní zjištění]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Nikdy	2	,3	,3	,3
	2 Zřídka	6	1,0	1,0	1,3
	3 Někdy	48	7,7	7,7	8,9
	4 Často	321	51,3	51,3	60,2
	5 Vždy	249	39,8	39,8	100,0
	Total	626	100,0	100,0	

Respondenti u této otázky nejvíce naplňovali znak volného času, když téměř všichni (n=570; 91,1 %) mají běh často nebo vždy spojený s radostí. Následující vlastní zjištění se pokusíme otestovat prostřednictvím testu dobré shody s tím, jestli někteří běžci (ot. č. 1) nevolí některé hodnoty častěji. Na výsledky testu odkazujeme ke kapitole 7.7.

Důležitou součástí našeho bádání je také myšlenka o střídání charakteru práce a aktivit ve volném čase. Např. Bolzano upozorňoval na „*možný negativní vliv dělby práce na člověka a sám navrhol překonat škodlivé důsledky vzájemnou kompenzací mezi manuální a duševní prací*“, jak poznamenává Duffková [In Šubrt: 2014: 234].

Autorka dále píše o tom, že „*jakkoli je tato idea logická, je pravda, že v realitě lidé velmi často tíhnou k tomu, zabývat se ve volném čase činností podobného charakteru jako v pracovní době, v zaměstnání (zdaleka přitom nejde jen o prodlužování práce, přetahování pracovní činnosti do volného času, případně workoholismus)*.“ [ibid: 235, poznámkový aparát]

Je skutečně otázkou, nakolik je pro určitý segment běžců běh ještě volným časem, či snad *semiloisir* (časem polovolným), kam se mohou projevovat některé prvky dělby práce jako je např. povinnosti, závazky, zodpovědnost za výsledky, aj.

6 Běh, běžci a moderní společnost

V naší práci se zabýváme amatérským běháním. Nejde nám o zachycení faktů v oblasti oficiálních statistik či mapování vzestupu a účasti v oficiálních atletických klubech apod. V současné době probíhají v oblasti sportifikace společnosti procesy na různých úrovních. Vzestup amatérského běhání lze již nyní dokázat na číslech, která nám zprostředkoval např. Scheerder [2015] a dále s nimi budeme v této práci nakládat. Ukážeme na nich, jaké etapy masového vzestupu jsou běžci součástí. Na jiných místech jsme zmiňovali kulturní a společenské procesy, které samy ovlivňují masovou popularitu běhání.

I běh má svou historii. Jinak na tuto aktivitu bylo nahlíženo ještě např. v 60. letech 20. století, a jinak je na běh nahlíženo dnes, kdy je zcela běžné v městských částech spatřit běžce či běžkyně. Zastoupení žen v běhání také k poměrů k mužské populaci výrazně roste. I na příkladu běhání se dají ukázat historie nerovností zastoupení žen v minulosti. Jen na okraj: v našem dotazníku dvě ženy se nezávisle na sobě shodly v tom, že pořadatelé amatérských závodů přistupují k odměnám pro vítěze dosti nespravedlivě.

Údajně se prizepool (odměna za vítězství) pro první tři pozice mezi muži a ženami odlišuje. Ceny pro mužskou část jsou vždy hodnotnější. Nevíme, do jaké míry je toto obecným faktem, ale pakliže se bude někdo zabývat nerovnostmi v oblasti běhání, doporučujeme tuto část třeba prostřednictvím kvalitativní metodologie blíže prozkoumat. Nelze popřít, že genderové nerovnosti existují i u tak demokratické aktivity jakou běh v současné době je.

Že je běh v současné době na vzestupu, je patrně vidět na pravidelných intervalech, s jakými se běhají známé závody v ČR. U nás nejmasověji zastoupené závody (a jejich každoročně zvyšující se účast nejen v zastoupení českých amatérských i profesionálních běžců-atletů) známe jako tradici závodů RunCzech.

Oficiální statistiky běžeckých amatérských závodů u nás neexistuje, a nevíme o tom, že by ji někdo zpracovával, ale na současných běžeckých webových stránkách lze některé údaje dohledat. Např. ČSÚ nám nabízí oficiální statistiky z oblasti sportu²⁷, ale pokud bychom hledali bližší informace k běžecké účasti amatérů, našli bychom jen velmi skromné údaje.

Z toho důvodu je lepší sáhnout po zdrojích, které jsou k tomu účelu nejzasvěcenější. Jsou to běžecké weby, kterých je dnes v ČR několik.²⁸ Prostřednictvím těchto běhů si jednotliví běžecí účastníci mohou najít např. běžeckou termínovku²⁹ a vyhledat si svůj amatérský závod.

²⁷ <https://www.czso.cz/csu/czso/statistika-sportu-zakladni-ukazatele-2016> [online] [navštíveno 20.5.2019]

²⁸ Jmenujme např. svetbehu.cz, rungo.cz, bezvabeh.cz, behej.com, behame.cz či např. oficiální stránky Českého atletického svazu ceskybeh.cz

²⁹ <https://www.svetbehu.cz/zavod/?filter%5B123%5D=dalsich-30-dnu> [online] [navštíveno 1.6.2019]

Mezi nejznámější závod, kterého se amatérští hobby běžci účastní patří jednoznačně Pražský RunCzech maraton, který každoročně vykazuje tisíce účastníků se běžců. Žebříček dalších velmi populárních běžců najdeme např. zde.³⁰

Nejjednodušší definici běhu nám podává wikipedie, která běh definuje jako „druh pohybu, při kterém se živočich pohybuje pomocí končetin takovým způsobem (převážně větší rychlostí než při jiných způsobech pohybu), že v určitých fázích pohybu se žádná z končetin nedotýká povrchu“³¹

V našem dotazníku jsme použili také několik termínů, které bude třeba vysvětlit. I mezi běžci-amatéry se najdou různé výkonnosti úrovně, a zároveň také běžci, kteří úroveň svého běhání neřeší, a běhají spíše rekreačně bez nějakých ambicí. My tuto strukturu můžeme dobře zachytit např. prostřednictvím tzv. běžecké pyramidy³², která odstupňovává jednotlivé běžecké výkony. Pro nás jsou zásadní ty kategorie, které tvoří klasický běh. Jde především o jogging, výkonnostní běh a závodní běh.

U jogingu jde o aktivitu, která nemá ambice na zvyšující se tempo běhání, jde spíše o zlepšující se obecnou vytrvalost jednatelce a nikdy by nemělo docházet k anaerobní fázi běhu, tzn. běhu na tzv. kyslíkový dluh. Jogging společně se severskou chůzí se velmi doporučuje běžcům-začátečnickům, ale i běžcům pokročilým, kteří jogging včetně severské chůze využívají jako součást aktivní regenerace. Více o tématu např. [Tvrzník a Soumar 2012]

Výkonnostní běžci už musí počítat s vyšším zatížením, neboť do svých tréninkových plánů zařazují i další běžecké metody (jde např. o různé formy běhání – stupňovaný běh, intervalový trénink, dlouhý vytrvalostní běh, tempová vytrvalost apod.). Tito běžci mohou a zpravidla už i mají nějaké běžecké ambice, velká většina z nich se už účastní nějakého závodu a zkouší třeba svůj výkon porovnat ve své věkové kategorii s ostatními. [více opět např. Tvrzník a Soumar 2012]

Poslední kategorií, se kterou pracujeme v našem dotazníku je kategorie závodního běhu. Jde o kategorii, ve které mají běžci již výkonnostní ambice, a to i ambice na dobré umístění v závodě. Pro tyto běžce je nutností pracovat s jednotlivými typy běhu, které jsme nastínili u výkonnostních běžců. Pokud možno tyto běhy musí mít svůj pevný plán, kterého se běžec drží. Detailnější rozdílů rozebírá např. [Tvrzník a Soumar 2012]

6.1 Krátký historický exkurz fenoménu běhání

Abychom lépe porozuměli fenoménu běhání, je potřeba se alespoň stručně podívat do historie – k samotným počátkům běžeckého boomu. Sheerder, Breedveld a Borges [2014] hovoří o dvou výrazných vlnách vzestupu běžecké popularity. Nejde jen o zachycení na úrovni maratónských běhů (z hlediska počtu organizovaných maratonů a

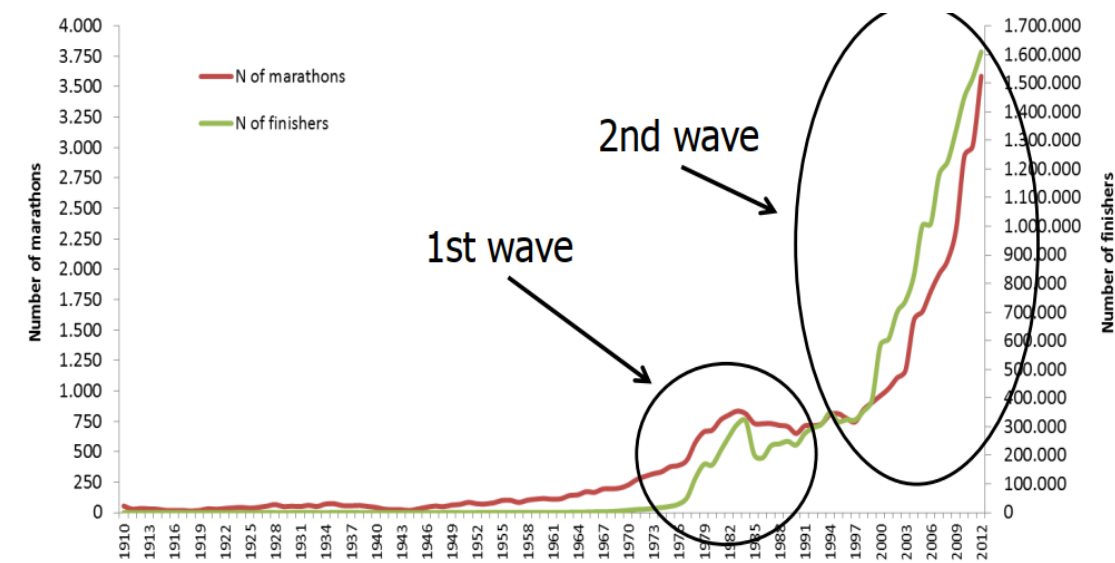
³⁰ <http://www.bezvabeh.cz/clanek/477-probiha-u-nas-bezecky-boom-cas-skoro-jako-aims> [online] [navštíveno 1.6.2019]

³¹ <https://cs.wikipedia.org/wiki/B%C4%9Bh>. [online] [navštíveno 1.6.2019]

³² Viz příloha č. 2

doběhnuvších běžců), ale také o celkový vzestup a popularitu běhu, který se právě nejlépe empiricky dokazuje na vzestupu maratonských závodů.

Obrázek 1 Počty maratonských závodů a maratonských finišerů (1910-2012) [zdroj: Scheerder, 2015]

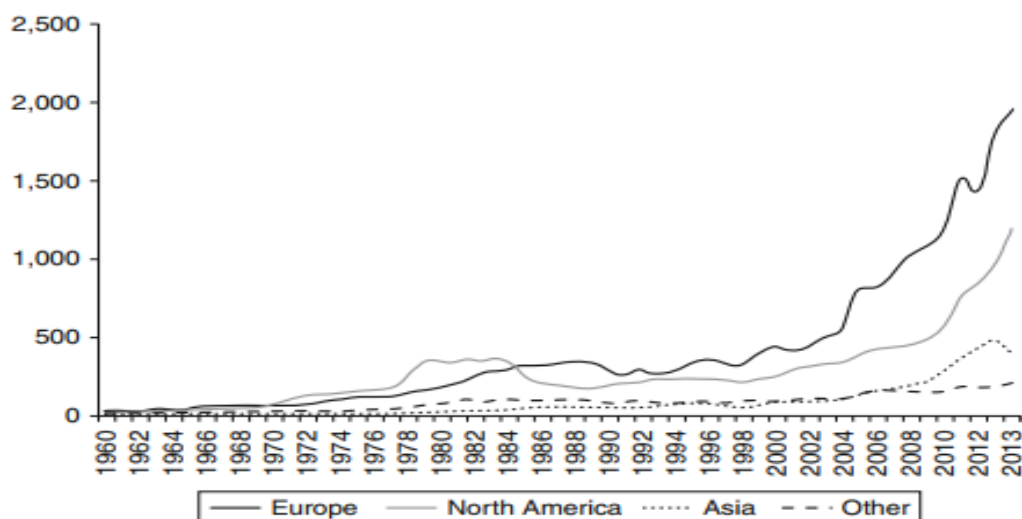

Dle Scheerder a kol. [2015] pak první běžecký boom by mohl být považován za produkt kulturní a tělesné (fitness) revoluce šedesátých a sedmdesátých let. Druhý běžecký boom však už nemůže být považován jen za tyto dva produkty. Jako dominantní část našich životních stylů, fenomén běhu je multistrukturální jev, včetně kulturní, sociální, na zdraví orientované a ekonomické dimenze.³³

O celosvětovém trendu vzestupu běžeckých závodů a popularity běhu svědčí i např. tento graf ukazující vzestup maratonských závodů na několika kontinentech, a to od roku 1960 (první běžecká vlna) až po rok 2013 (pokračující druhá běžecká vlna).

³³ Scheerder [2015: 6], vlastní překlad.

Obrázek 2 Počty maratonských závodů na různých kontinentech 1960-2013³⁴[zdroj: Scheerder, 2015]

6.2 Kategorie běžců a výběr některých klasifikací

Scheerder a kol. [2015]³⁵ se pak dále obrací k dalším studiím, např. Ogles a Masters, 2000; 2003; Vos et al., 2008; 2014], kteří běžce samotné dělí na pět hlavních segmentů:

- Individuální běžci (41%)
- Sociálně soutěživí běžci (26%)
- Společenská běžci (18%)
- Fitness běžci (9%)
- Individuálně soutěživí běžci (7%)

Zmíňme např. i jinou klasifikaci běžecké komunity, kdy např. Delnoij [2004] a Rohm a kol. [2006] společně s Hallmann a Wicker [2012] dělí např. maratonské běžce na tři segmenty, které můžeme popsat jako:

- Příležitostní běžci (holidayers)
- Společenská běžci (socialisers)
- Maratonci (marathoners)

V našem dotazníku jsme se však drželi velmi často používané jednoduché klasifikace běžců dle úrovně běhání (tempo, obecná a průměrná rychlost běhu, ana/erobní pásmo, aj.) a dle běžeckých ambicí (pomýšlení na výkon, čas, umístění, aj.). Uvedená klasifikace se nám v dotazníku osvědčila, neboť jsme na ni nezaznamenali žádnou negativní kritiku ze strany respondentů. Rovněž v missings (chybějících

³⁴ Scheerder [2015: 12]

³⁵ Všechny klasifikace zde uvedené citujeme z Scheerder [2015: 6]

hodnotách) jsme nemuseli zařadit ani jednoho běžce. Proto jsme zvolili klasifikaci, který odpovídá americkému dotazníku [2017 National Runner Survey, od Running USA]³⁶

Tento dotazník nám pak posloužil jako základní mustr pro sestavení některých dílčích položek. Protože nám nejde jen o srovnání s některými parametry, přidali jsme vlastní položky týkající se motivace běžců, a především vnímání volného času napojeného na běhání, kde jsme využili koncept volného času od Dumazediera (viz kapitola o volném času).

V našem dotazníku tedy používáme koncept z 2017 National Runner Survey, který běžce klasifikoval do tří hlavních skupin – především podle toho, jak běžci klasifikovali sami sebe. Nemáme ovšem možnost s našimi finančními prostředky proniknout k metodologii samotného výzkumu, ačkoliv by náhled k metodologii možný byl.³⁷ Jedná se tedy o toto rozdělení:

- Jogeři (joggers / recreational runner)
- Fitness (frequent / fitness runner)
- Seriozní (serious / competitive runner)

Pro zajímavost uvedme již zde, že nám výsledky v rozložení výkonnostní úrovně vyšly velmi podobně s rozdílem v řádu jednotek procent. Detailnější pohled do klasifikace a dalšího dělení, včetně dalších vlastností jednotlivých skupin uvádíme v samotné metodologické části, v sekci elementárních zjištění.

6.3 Sociální změna a běžecká komunita

Sociální změna je sociologickou encyklopedií³⁸ definována jako „*hodnotově neutrální označení význ., v čase rozložených alternací (záměn, střídání, proměn) v soc. struktuře [...] ve vzorcích soc. chování a v kult. Vzorcích, zejm. v hodnotových a normativních strukturách.*“ Tento pojem vytlačil postupně starší sociologický pojem vývoj nebo pokrok. Dle autorů pojmu v sociologickém slovníku i tento pojem sám je obtížné definovat, a uvádějí několik hlavních důvodů (více v samotném odkazu). Pro naši potřebu nám stačí chápat, že pojmem sociální změna myslíme především jisté strukturální změny v oblasti institucí týkající se běhu i jednotlivých aktérů jako sociální skupiny. Které změny máme na mysli, ukážeme v následujících odstavcích.

Scheerder společně se svým týmem³⁹ sestavili nejdůležitější informace týkající se

³⁶

https://www.runningusa.org/RUSA/Research/Recent_Surveys/National_Runner_Survey/RUSA/Research/Recent_Surveys/National_Runner_Survey.aspx?iProductCode=NAT&hkey=0d5354e7-0895-43ee-8591-014d72dc51a1[online] [navštíveno 10.3.2019]

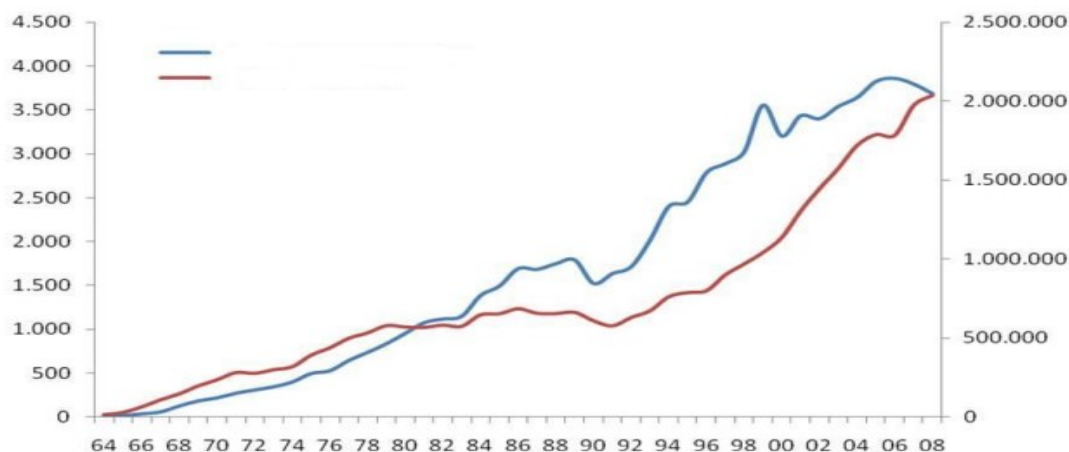
³⁷ Ovšem cca za 160 dolarů.

³⁸ https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Zm%C4%9Bna_soc%C3%A1ln%C3%AD [online] [navštíveno 3.6.2019]

³⁹ Data a zjištění byla prezentováno na Katholieke Universiteit in Leuven, 2013. V současné době není prezentace dostupná online.

sociální změny z hlediska aktérů a struktury. Proto následující informace si dovoluujeme shrnout i přeložit tak, aby nám tu dávaly jistý ucelený náhled na změny odehrávající se v této oblasti. Od 60. let 20. století především v USA běhalo nepatrné množství elitních (profesionálních běžců), od té doby lze pozorovat vzestup (1. a 2. běžecká vlna) mezi silničními běžci. V 70. letech se tento trend šíří po USA a v 80. letech pak plynule přechází do Evropy.

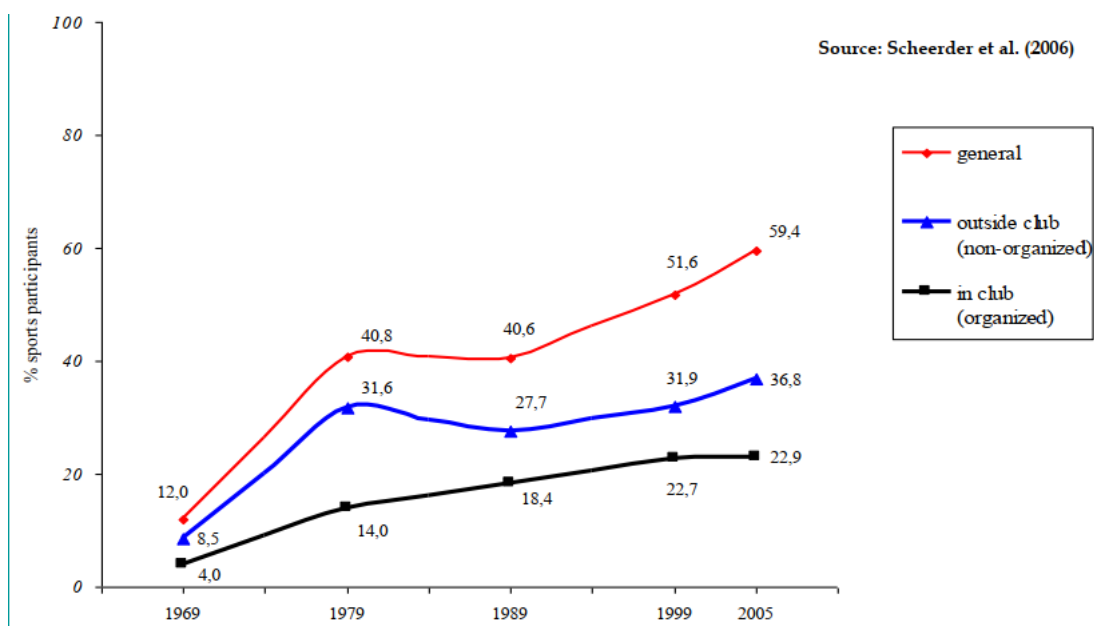
Obrázek 3 Běžecký vzestup od roku 1964-2008 v Německu a počet běžeckých závodů [zdroj: prezentace Scheerder a kol., 2013]

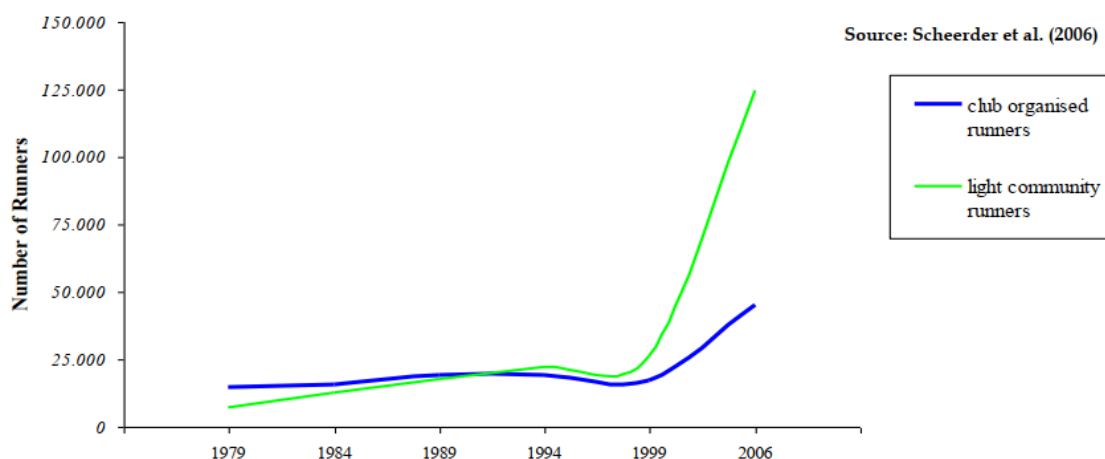
Autoři zde také zmiňují postupný trend v prodeji běžeckého vybavení. Pro nás je ale důležitější demografická proměna mezi běžci. Dříve elitní běžci (profesionálové), kteří tvořili spíše horní střední třídu, jsou postupně převyšováni muži pocházejícími z různých vrstev a profesí. Tento trend nazýváme „od kompetice ke kompletaci“. Od té doby se také mezi běžci objevuje daleko vyšší zastoupení žen (proces emancipace). Od 70. let 20. století k těmto procesům dochází v USA a postupně přechází do Evropy. V té době bylo jen mizivé % žen mezi finishery v maratonu, dnes se číslo pohybuje kolem 40 %. Dochází postupně ke komercializaci a profesionalizaci sportu [Van Bottenburg, 2006]. Obchodní organizace si všímají potřeb běžců.

Vzrůstá level péče o běžce, a to nejen na poli sociálních sítí (např. možnost online registrace prakticky do jakéhokoliv závodu, lépe vybavené občerstvovací stanice, mikročipy pro přesně měřený čas, pozávodní servis v podobě masáží, občerstvení, rozhovoru s náhodnými běžci apod.). I v těchto procesech nelze nevidět Eliasovské procesy psychogeneze či sociogeneze nebo naopak Foucaultovské procesy disciplinace a racionalizace běžecké základny. Důležitým momentem je vzestup tzv. light communities [Duyvendak a Hurenkamp, 2004], o kterém jsme se zmiňovali na jiných místech.

Obrázek 4 Vývoj běžecké participace pohledem ne/klubů ve Flandrech 1969-2005 [zdroj: Scheerder, 2006, součást zmiňované prezentace]

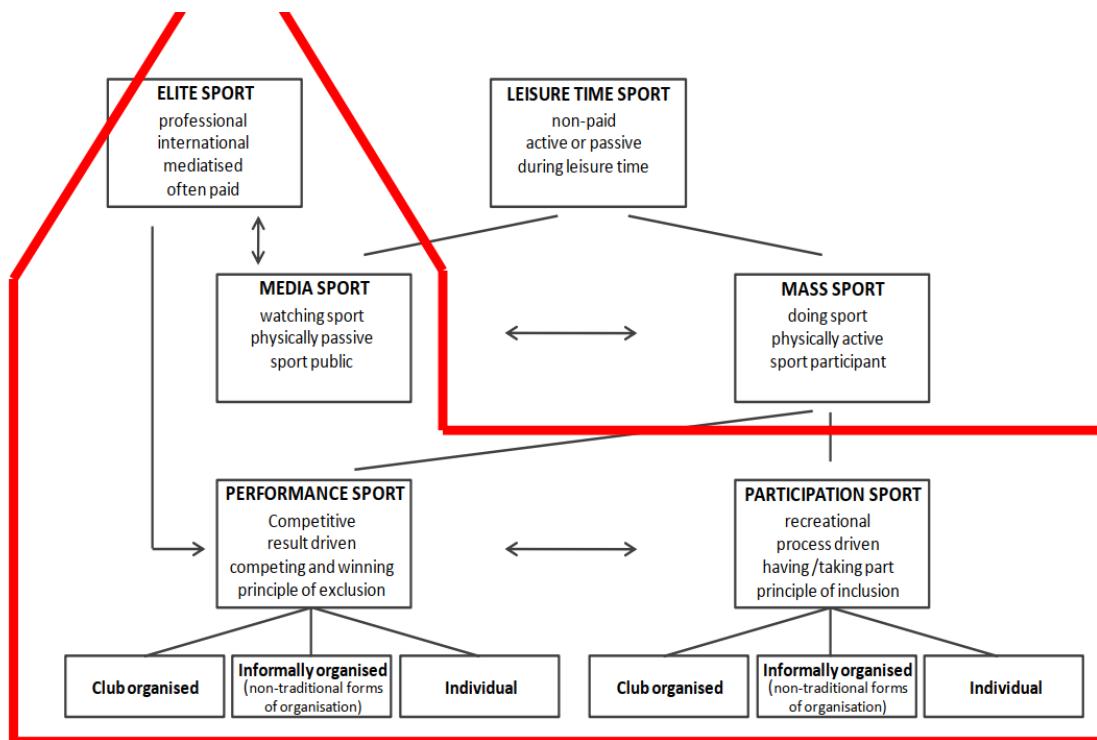

Obrázek 5 Srovnání běžců klubově organizovaných a běžců z light communities [zdroj: Scheerder, 2006, součást zmiňované prezentace]

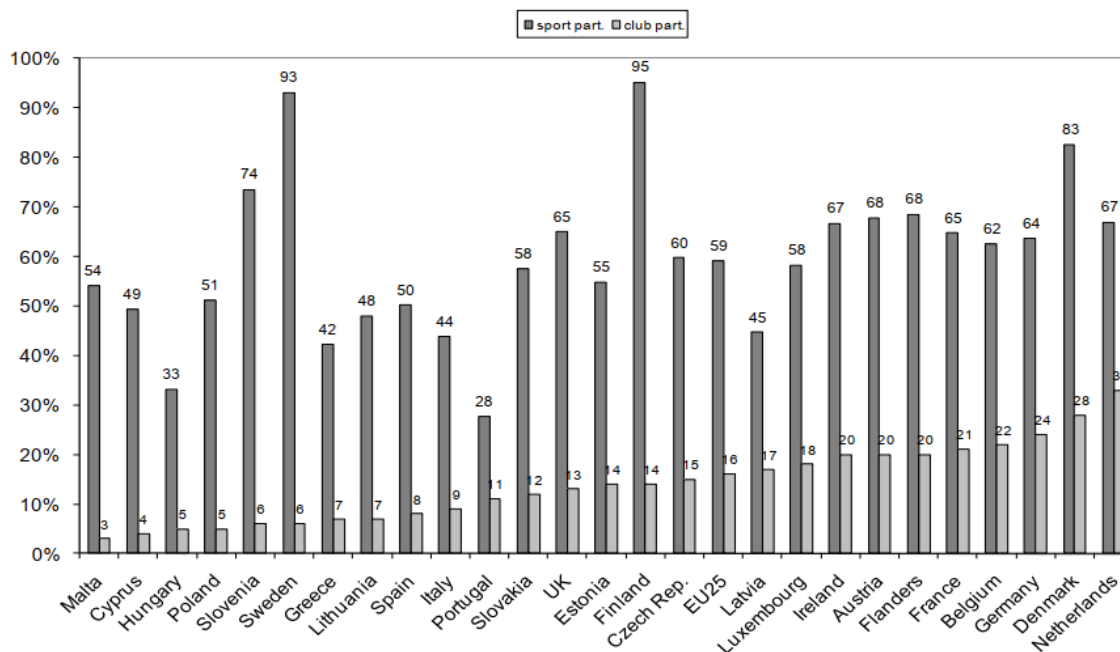
Light communities u nás zatím nikdo nedefinoval (nebo nám to není alespoň známo). Můžeme je definovat jako sociální skupinu, která neformálně sdružuje běžce a vytváří slabé vazby mezi členy především tím, že společně domlouvají čas a místo společných tréninků. Tyto dohody vznikají v rámci online komunit (různých běžeckých skupin) nebo v rámci širšího společenství vznikající v obcích či dalších komunit. Zajímavé schéma a teoretický model běžeckých institucí a komunit podává právě Scheerder [2011, viz. Příloha]. S tímto modelem pracujeme a zde je velmi dobře ukázáno, jak do struktury zapadá koncept light communities či dalších „organizačních“ celků.

Obrázek 6 „Church model“ běžeckých struktur [zdroj: Scheerder a kol. 20011:17, z uvedené prezentace]

Source: Scheerder et al. (2011: 17)

Obrázek 7 Klubová participace v členských státech EU, 2004 a % celkové populace [zdroj: prezentace Scheerder 2013]

Z uvedených dat vidíme jednak rozdělení modelu, a především procentuální rozdělení napříč evropskými zeměmi, kdy v každé evropské zemi je klubové členství výrazně menší (jen na výjimky jako je Nizozemí, Dánsko, Německo či ještě např. Belgie) než sportovní participace. Jinými slovy „light communities“ jsou na výrazném vzestupu. A společně s vzestupem „light communities“ roste také sportovní participace aktérů. Z uvedených dat Scheerder a jeho tým nakonec vyslovují některé doporučení týkající se

nutnosti získat lepší data, zaměřit výzkum na studium „light communities“, volného času či prohlédnutí do struktury běžců k lepšímu pochopení dynamiky procesů.

Pakliže s obrovským vzestupem běžecké struktury vznikají nové potřeby a poptávka nejen po zážitcích, zkušenostech, vzniká také ekonomická poptávka po produktech. Běžecký průmysl se proměnil. Za posledních padesát let prodělal dramatickou změnu. Dnes se pořádají specializované běžecké události na podporu žen ve společnosti, poukazuje se na různé společenské události, problémy či potřeby. Dnes vidíme mezi běžci velké procento žen, ale i postarších osob (není výjimkou v našem dotazníku respondenti starší šedesáti let!). Nejsou výjimkou závody pořádané pro děti, se kterými rodiče cestují a prezentují své výsledky nejen na sociálních sítích. Tradiční poskytovatelé klubového členství na pozadí všech těchto změn ztratili či ztrácí své výsadní historické postavení. Pokud chceme pochopit tyto individualizační, demokratizační, globální či snad dokonce racionalizační a v jistém smyslu disciplinizační procesy, je potřeba je začít zkoumat na různých úrovních.

Metodologická část

7 Běžci – naše vlastní zjištění

7.1 Běžci jako cílová populace

Cílová populace běžců v ČR nebyla dosud zmapována. Její mapování je z velké části problematické, protože počty běžců stoupají každým dnem. Mediální (televizní, internetová) reklama má na tom svůj podíl, stejně jako již zažitá tradice celé řady masových závodů, prostřednictvím kterých se do běhu pouští celá řada lidí. V nemalé míře se na vzestupu běžajících lidí podílí také sociální sítě, resp. lidé, kteří své běžecké výkony sdílejí v online skupinách, mezi svými přáteli apod. Faktorů, které vedou k běhání je více, a jejich alespoň stručné uvedení představíme ve výzkumných zjištěních.

Protože mapování cílové populace je problematické, dá se odhadovat např. z mezinárodního srovnání [Scheerder 2015: 259], viz tabulka A1. Dle této tabulky by (k roku 2015) mělo být v ČR kolem 500 000 běžců.

Tabulka 4 Odhadované počty běžců v zemích EU [zdroj: Scheerder 2015]

Table A1 Estimated number of runners in EU-28

	Inhabitants 1–1–2013	Inhabitants 15–79	% Runners	Running inhabitants	Sports participation (EB–2010)
Finland*	5,426,674	4,319,633	15	634,986	55
Netherlands*	16,779,575	13,356,542	18	2,404,178	51
Sweden	9,555,893	7,606,491	15	1,140,974	50
Denmark*	5,602,628	4,459,692	31	1,382,504	49
Germany*	80,523,746	64,096,902	25	16,024,225	40
Luxembourg	537,039	427,483	19	81,222	39
Slovenia*	2,058,821	1,638,822	12	201,575	39
Ireland	4,591,087	3,654,505	10	365,451	35
France*	65,633,194	52,244,022	19	9,926,364	35
Belgium*	11,161,642	8,884,667	19	1,705,856	34
Austria	8,451,860	6,727,681	15	1,009,152	33
United Kingdom*	63,896,071	50,861,273	5	2,339,619	32
Malta	421,364	335,406	10	33,541	31
Estonia	1,324,814	1,054,552	10	105,455	27
Spain*	46,704,308	37,176,629	6	230,4951	27
Italy	59,685,227	47,509,441	6	2,850,566	26
Cyprus	865,878	689,239	6	41,354	25
Slovakia	5,410,836	4,307,025	9	387,632	25
Portugal	10,487,289	8,347,882	6	500,873	24
Czech Republic	10,516,125	8,370,836	9	753,375	23
Lithuania	2,023,825	1,610,965	9	144,987	22
Latvia	2,971,905	2,365,636	8	189,251	19
Poland	38,533,299	30,672,506	10	3,067,251	19
Hungary (15–29 yrs)*	9,908,798	7,887,403	10	765,078	18
Greece	11,062,508	8,805,756	4	352,230	15
Romania	20,020,074	15,935,979	4	637,439	13
Bulgaria	7,284,552	5,798,503	4	231,940	10
Croatia	4,262,140	3,392,663	9	305,340	
EU-28	505,701,172	402,538,133	12	49,887,369	

Source: data from this report/Eurostat/authors' calculations.

Countries marked with an * are countries for which participation rates are available from national statistics.

Můžeme také odhadovat, že nejpočetnější běžeckou skupinou v ČR budou dnešní třicátníci a čtyřicátníci, neboť jak tvrdí Scheerder [ibid. 249]: „zatímco sportovní participace s věkem obvykle klesá, u běhu se zdá, že je populárnější především pro starší skupiny. Typicky je běhání nejpopulárnější mezi 20. – 49. rokem, ještě specifičtěji mezi 25. – 39. rokem. Zjevně tedy v mladším věku je oceňována dovednost, hravost a soutěživost míčových her, zatímco ve starším věku přichází na řadu spíše ohled na své zdraví společně

se vztahem k okolnímu prostředí. Mladí a svobodní jsou spíše přitahováni k fitness, kde mohou na odiv stavět své tělo jako prostředek k sociálním interakcím. [...] Ve středním věku se tedy běhání vhodně doplňuje se starostí o své zdraví, a jako vhodná aktivita, která se dá dobře zapasovat ke každodennímu životu plnému povinnostmi.“⁴⁰

Uvedené informace dobře dokládá i následující tabulka věkového rozložení běžců, která nám ukazuje nejširší zastoupení běžců ve věkových kategoriích. Domníváme se, že podobnou strukturu má i běžecká věková struktura i v ČR.

Tabulka 5 Věkové skupiny běžců [zdroj: Scheerder 2015]

Table 12.1 Age groups with highest levels of running participants

Denmark	20–39
Greece*	30–39
Hungary*	30–39
Netherlands	35–49
Slovenia*	31–40
Spain	25–34
UK	26–29
Belgium (Flanders)	40–49

*Statistics for a specific running event; all other data come from population surveys.

Data from: table based on data from different chapters in this book, calculations by authors

Do způsobu kalkulace nemáme možnost nahlédnout, neboť nikde dále v textu autoři neuvádí metodu, s jakou pracovali. Můžeme jen odhadovat, že počty běžců budou ještě o trošku větší. Převážně půjde spíše o skupinu „joggers“, tj. začátečníků, kteří se s během zatím nějak potýkají, ale sami sebe za tuto kategorii již dokáží označit. Dle našeho zjištění tato skupina tvoří cca 24 % z celkového počtu běžců.

Uvedené informace dobře dokresluje emailová korespondence s doc. Slepíčkovou⁴¹, která komentovala svá zjištění běžců RunCzech⁴²: „mně vyšlo jen z drobného výzkumu, že se jedná o lidi s vyšším SES a daná forma sportu asi nebude příliš dostupná vzhledem ke komercializaci těchto akcí pro všechny a dojíždění za závody vyžadující vyšší finanční náklady. Šetření jsem realizovala v rámci poloformální mezinárodní spolupráce IRNIST a společného dotazníku. [...] Já při přímém oslovení emailem měla návratnost cca 27 % z dokončivších závod. [...] Z mého připravovaného textu vyjímám: ..[...]závodu se účastnili hlavně lidé s vyšší a nejvyšší úrovní vzdělání. Podobné zařazení účastníků lidí s vyšším ekonomickým statusem prokázaly údaje o zaměstnání a výši příjmu. Tři čtvrtiny účastníků mělo statut zaměstnance, 10 % byli businessmani, 5 % živnostníci a 1,7 % nezaměstnaní. Velká část byli lidé ženatí/vdaní (65 %), jen 23 %

⁴⁰ Vlastní překlad textu.

⁴¹ Ze dne 30.10.2018

⁴² U běžců RunCzech jde o specifickou (nehomogenní) skupinu běžců, od ostatních amatérských běžců se mohou v některých parametrech odlišovat, viz subkap. 7.6 a 7.8

svobodných, 10 % rozvedených či ovdovělých. Údaje naznačují, že se jednalo především o dospělé jedince (pouze 2 % studentů) se stabilním sociálním prostředím. Také jejich příjmy patřily k těm vyšším v ČR. Využili jsme rozdělení respondentů podle výše příjmu na decily. V první 5 decilech s nižšími příjmy se nacházela necelá pětina účastníků, jinak se jednalo o lidi s příjmy nad republikovým průměrem a polovina měla mzdu dokonce ve výši posledních dvou decilů nejvyšších příjmů. Z mých neúplných poznatků o zahraniční literatuře nemyslím, že by někdo dělal hlubší analýzu běžců jako sociální skupiny.

Zajímavá zmezinárodní zjištění nám opět nabízí Scheerder [ibid. 250], který analyzoval vzdělanostní strukturu běžců v některých státech. Z našeho zjištění vyplývá, že struktura vzdělanosti běžců v ČR nejlépe obráží vzdělanostní strukturu Německa či UK. A to alespoň v hrubých obrysech. Přesnější srovnání není cílem předkládané práce.

Obrázek 8 Úroveň vzdělanosti běžců [zdroj: Scheerder 2015]

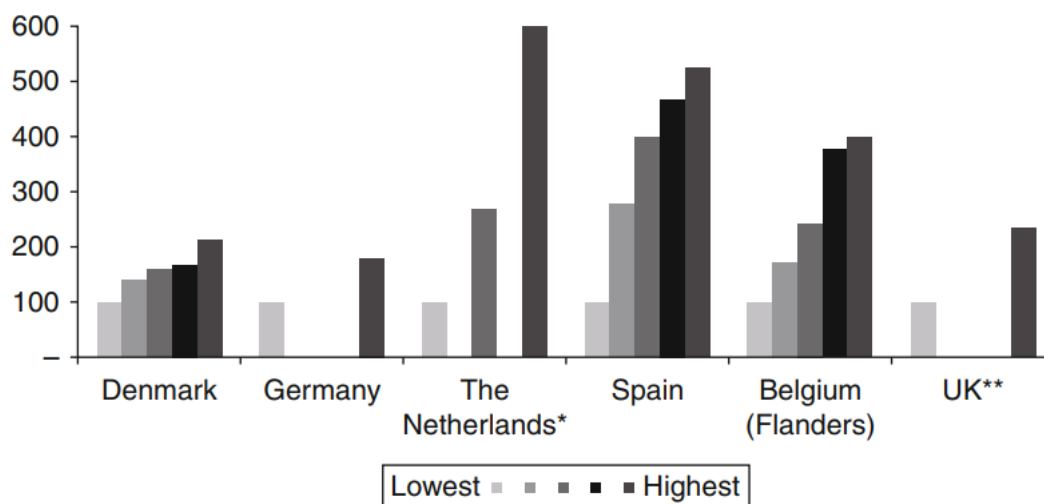

Figure 12.5 Participation in running by level of education (indices, lowest level of education = 100) in six European countries, 2009–2013

*The Netherlands: 25–79-year-olds.

**The UK: level of 'socio-economic group' (income etc.) and not levels of education.

Clarification: the indices reflect levels of participation at different levels of education. That is, an index of 200 means that in that level of education group the participation rate is twice as high compared with the group with the lowest participation rate.

Data from: figure based on data from different chapters in this book, calculations by authors.

Tabulka 6 Vzdělání běžců [zdroj: vlastní zjištění]

Dosažené vzdělání běžců

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Základní	15	2,4	2,4	2,4
	2 Vyučen	44	7,0	7,0	9,4
	3 Maturita	263	42,0	42,1	51,5
	4 DIS.	28	4,5	4,5	56,0
	5 bakalářské	82	13,1	13,1	69,1
	6 magisterské	177	28,3	28,3	97,4
	7 PhD.	16	2,6	2,6	100,0
	Total	625	99,8	100,0	
Missing	99	1	,2		
Total		626	100,0		

Z tabulky vidíme velmi malou skupinu běžců se základním vzděláním (podobně jako je tomu v jiných evropských zemích) a vysokém procentuální zastoupení lidí s maturitním či vyšším vzděláním (přes 90 % běžců).

7.2 Limity sběru dat

Zjištěné informace z malého šetření IRNIST a společného dotazníku jsou jistě relevantní, ale znepokojující je nízká návratnost respondentů (jen 27 %), což se s ohledem na klesající návratnost může zdát jako ještě relativně dobrá participace, ale se vši pokorou řekněme, že k jistým ztrátám dat může docházet. O problémech chyby výpadků návratnosti a o statistickém dokazování píše např. Krejčí [2008: 77]⁴³, když poznamenává, že „z pohledu statistických metod dokazování a statistických testů mohou mít výpadky návratnosti dopad na odchylku odhadů hodnot od reálné hodnoty (bias) a na rozptyl odhadů (variable variance) a jsou důvodem nespolehlivosti běžných způsobů odhadů přesnosti měření.“

S ohledem na další teoretická i empirická zjištění problematiky návratnosti a šetření nemůžeme samozřejmě zjištění jakkoliv diskreditovat. Především víme, že současná práce s daty umožňuje data vážit či imputovat a pracovat dále s pravděpodobnostmi. V těchto záležitostech byla provedena celá řada empirických zjištění a není třeba je zde na tomto místě rozepisovat.

⁴³ KREJČÍ, Jindřich. *Kvalita sociálněvědních výběrových šetření v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-001-8.

Je ovšem třeba na uvedená data nahlížet kriticky a pokusit se je znovu oživit jiným způsobem, tj. zajistit přístup k respondentům, oslovit je méně anonymně, a především prostřednictvím někoho, kdo má k běžcům blíže a alespoň disponuje větší znalostí než běžný sociální vědec. Tímto tvrzením nikterak nezpochybňujeme kvality výzkumných šetření prováděných před námi. Jen se pokoušíme hledat cesty, jak pokrýt nejpočetnější amatérskou skupinu běžců ve věku 25–49 let.

Můžeme uzavřít opět s Krejčím, který tvrdí, že *„různé skupiny v populaci mají různý sklon k participaci a jejich rozhodnutí je v různé míře ovlivnitelné různými podněty. Velký dopad mají vnější podmínky. [...] Ukazuje se, že zvláště velký význam pro rozhodnutí má prvotní kontakt respondenta a vysvětlení významu a důvěryhodnosti výzkumu. Řada analýz též odkrývá, že rostoucí dopad na velikost chyby má schopnost respondenty kontaktovat.“*

7.3 Zdůvodnění volby metody sběru dat

V kapitole 7. 2 jsme nastínili problém hledání cesty k nejpočetnější skupině běžců ve věku 25–49 let. Samozřejmě že existují i mladší či starší běžci, ale tyto věkové skupiny nám již netvoří hlavní proud. V našem případě jde o to, že zkoumáme těžko vymezitelnou a dosažitelnou populaci, kterou nemůžeme oslovovat náhodným výběrem. Pokud bychom oslovovali jednotlivé běžce při různých závodech, sběr by trval velmi dlouho a návratnost dotazníků by byla velmi nejistá a nízká. Navíc takový sběr dat by byl nejen časově náročný, ale také finančně a nutně by vyžadoval kooperaci širšího badatelského týmu.

Z toho důvodu, po zvážení všech pro a proti, jsme se rozhodli svůj dotazník distribuovat prostřednictvím sociální sítě, kde se v současné době sdružují běžci do různých skupin. Pravděpodobně největší běžecká skupina s názvem „Běžci“ v současné době čítá cca 18500 členů. V této skupině běžci postojí výsledky svých běhů, sdílejí své běžecké zážitky, komunikují s ostatními, žádají rady ohledně svých problémů, vyměňují si zkušenosti ohledně běžeckých závodů, domlouvají společné výběhy, běžecké kempy apod.

Není ani výjimkou, že na sociálních sítích v těchto skupinách se objeví známí (profesionální) běžci⁴⁴, kteří interagují s amatérskými hobby běžci. Prostřednictvím těchto skupin tak z velké části funguje mezi běžci poměrně široký informační kanál. Skupina má daná svá pravidla, a je proto tedy zcela běžné, že prostřednictvím online komunikace se lidé seznamují a domlouvají společné výběhy, plánují své trasy, odkazují na své tréninkové plány, záznamy, měsíční běžecké statistiky apod. Skupiny v jistém smyslu fungují jako „trh vědomostí a zkušeností“ a zároveň jako motivační faktor pro celou řadu běžců bez ohledu na jejich běžeckou výkonnost.

Těchto skupin na sociálních sítích můžeme najít celou řadu. Najdeme členění dle měst⁴⁵, výkonů, cílů, pohlaví⁴⁶ nebo oblíbených tras. Najdeme zde také úzce profilovanou

⁴⁴ V největší skupině je to např. česká špička Jiří Homoláč nebo Radek Brunner.

⁴⁵ Znamé jsou např. skupiny s názvy „Rozběháme (následuje název města)“, aj.

⁴⁶ Velmi známou skupinou jsou např. několik let fungující komunita Ženy v běhu; ženy zde mají své vlastní dresy, motivují se mezi sebou, jezdí spolu na závody a reprezentují nejen svoji skupinu, ale především zdravý

skupinu ultra vytrvalců, maminek běžajících s dětmi, skupiny zaměřené na běhání spojené s dalšími disciplínami⁴⁷, triatlonisty, a mnoho dalších.

Protože také víme [viz subkap 7.1] jaké je průměrné rozložení věkových kategorií běžců, dovolíme si odhadovat, že většina těchto běžců (jde přeci jen o generaci X a Y nejvíce) zná sociální sítě, používají je, a o existenci běžeckých skupin vědí. Odkazujeme se zde na tomto místě na zjištění Krejčího [2008: 68], který píše, že „realizace výběrových šetření přes internet je vázána na dostupnost vhodných technologií, a to jak na straně výzkumníků, tak u zkoumané populace. Technologie se velmi rychle rozvíjejí a stejně tak se velmi rychle zvětšuje jejich přístupnost pro běžnou populaci a zejména pro některé její specifické skupiny. Zatímco se ještě nedávno se z důvodu nároků na kvalitu technologií a všeobecně malého podílu populace s přístupem k internetu jednalo ve výzkumu české společnosti o výrazně marginální téma a spíše se uvažovalo o slibné budoucnosti, nyní již tato budoucnost pomalu přichází. Internet je stále více využíván pro stále širší okruh výzkumných otázek. V České republice jsou internetové výzkumy již běžnou součástí nabídek výzkumných agentur, existují společnosti, které se na tento druh výzkumu specializují.“

Domníváme se, že pokud budeme respektovat normální rozložení dat v dostatečně velkém základním souboru, navíc zaměřeném na konkrétní věkové kategorie, navíc ještě podpořené faktem, že většina běžců patří k dobře vzdělanému obyvatelstvu (maturitní a vyšší vzdělání má cca 90 % běžců), dá se s poměrně slušnou pravděpodobností předpokládat, že sociální sítě budou využívat. Tedy alespoň podstatná část z nich.

Pokud jsme tedy volili metodu sběru dat tzv. „respondent driven sampling“ (RDS), pak jsme start nenechávali na jednom respondentovi, ale oslovili jsme jich více (prostřednictvím sociálních sítí). Zároveň (a tím se domníváme, že jsme navíc ještě podpořili cesty, které nejdou po sociálních sítích) jsme oslovili také některé pořadatele závodů, kteří disponují databázemi emailů jednotlivých soutěžících. Rovněž jsme také oslovili některé běžce osobně, bez prostřednictví sociálních sítí. Tím jsme zadali „trojsměrný“ drive samplingu.

Během několika málo dní se nám podařilo nasbírat konečný počet respondentů, se kterými v našem vzorku pracujeme. Jedná se o 628 respondentů. Vzorek detailněji popisujeme na jiném místě. Viz subkap. 7.4

7.4 Popis základního souboru, rozložení dat a testy normality

Náš základní soubor obsahuje 628 respondentů. Data jsme sbírali v měsíci květnu 2019 a to prostřednictvím formuláře Google forms, kde respondenti vyplňovali náš dotazník. Metodu respondent driven sampling jsme popisovali na jiném místě práce [subkap. 7.3], proto se k této otázce zde již vracet nebudeme. O výhodách sběru dat

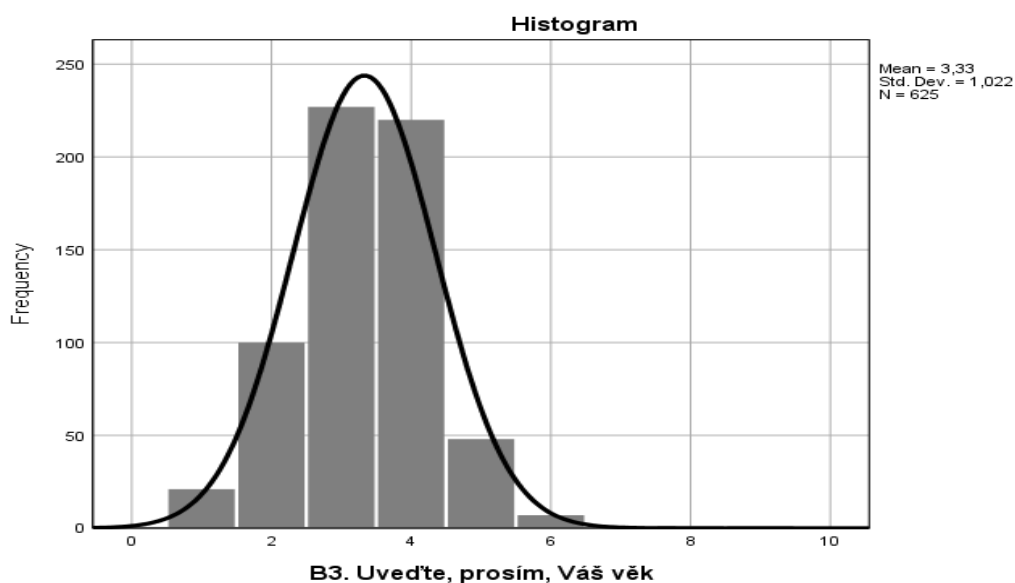
životní styl bez ohledu na věk či výkon. Takových skupin můžeme při delším bádání najít více. Typické je pro ně, že členství v nich není nikterak zavazující, a proto můžeme mluvit o tzv. „light communities“ [Duyvendak a Hurenkamp, 2004]

⁴⁷ Typické jsou v tomto smyslu skupiny trénující na kombinaci běhu a silových disciplín, např. Spartan race, Predator, apod.

prostřednictvím webu hovoří např. Krejčí [2008]. Jeho zjištění můžeme potvrdit i prostřednictvím našeho sběru dat, neboť skutečně během několika málo dní se počet respondentů ustálil kolem hodno čtyř set⁴⁸. V současné době⁴⁹, kdy máme sběr dále spuštěný, ale sběr dat pro diplomovou práci ukončený, se počet respondentů ustálil na počtu 677. Dynamiku sběru dat můžeme charakterizovat jako v počátcích velmi rapidní s velmi rychlým úbytkem s každým dalším přibývajícím dnem.⁵⁰

K zjištění normality dat použijeme různé procedury. Vzhledem k velikosti souboru prozkoumáme především nezávislou proměnnou „věk“ našich respondentů. Použijeme procedury jednotlivých modelů v programu SPSS; půjde především o skewness a kurtosis z-values (měly by být někde v rozmezí -1,96 - +1,96): Shapiro-Wilk test p-value (hodnota p-value by měla být nad 0,05, ale vzhledem k velikosti souboru očekáváme hodnotu < 0,001), podobně platí pro Kolmogorovův-Smirnov test; a v neposlední řadě především histogram (okometrické posouzení distribuce dat), normal Q-Q plot a případně box plot prostřednictvím explorativní analýzy dat.

Obrázek 9 Test normality původních dat [vlastní zjištění]

Vidíme, že nám rozložení proměnné vychází „špičatěji“ (1,752). Při pohledu na rozložení věkových kategorií, zvažujeme, zda nestojí některé věkové kategorie za vyřazení z dalších analýz – např. kvůli velmi nízkému zastoupení, tzv. odlehých hodnot (outliers).

⁴⁸ Prakticky od prvního týdnu distribuce mezi běžce. Detailní časové údaje lze pozorovat v záznamech našeho vlastního datasetu. Prakticky od 22.5. 2019 – 27.5.2019 bylo vyplněno 652 dotazníků. Takto rychle získaná data jsme nečekali v žádném případě. Stálo by jistě za zvážení, jak tento potenciál sociálních sítí využít ve prostěch sociálních věd, pokud se v současné době mluví o zaměřenosti sociálního prostoru různými marketingovými výzkumy. Je evidentní, že poptávka po širší znalosti vlastního „společenství“ mezi běžci je skutečně obrovská. Snad také k rychlému sběru dat přispěl náš závazek nabídnout běžcům získaná data alespoň částečně odkrýt. Těší nás také fakt, kolik otevřených odpovědí na konci dotazníku jsme obdrželi – prakticky každý desátý respondent nám zanechal mail, abychom jim výsledky nějak zprostředkovali. Ozvali se také dva běžecské časopisy s žádostí o výsledná zjištění.

⁴⁹ Údaj platí k 8.6.2019, kdy píšeme tuto kapitolu a kontrolujeme stav počtu respondentů.

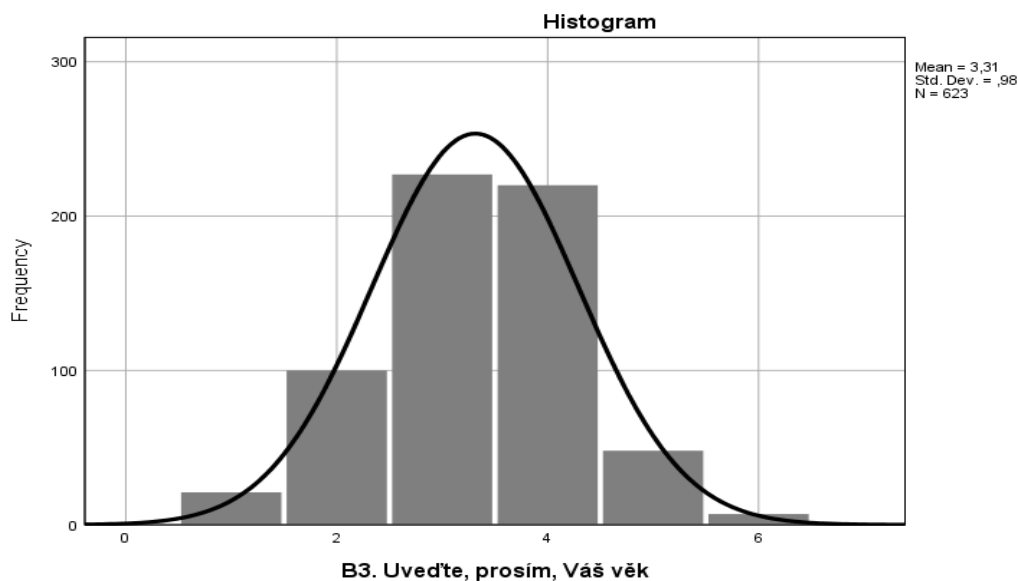
⁵⁰ Dynamika odpovědí by rozhodně stála za podrobnější analýzu. Není nám známo, že by se někdo ze současných sociálních vědců zabýval např. komparativním studiem sběru dat ze sociálních sítí, ačkoliv je to s ohledem do budoucna velmi široké a potenciální pole pro průzkum – s ohledem na celou řadu sociálních a psychologických faktorů uživatelů sociálních sítí.

Tabulka 7 Deskriptivní údaje k věku [zdroj: vlastní zjištění]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 16-19 let	21	3,4	3,4	3,4
	2 20-29 let	100	16,0	16,0	19,4
	3 30-39 let	227	36,3	36,3	55,7
	4 40-49 let	220	35,1	35,2	90,9
	5 50-59 let	48	7,7	7,7	98,6
	6 60-69 let	7	1,1	1,1	99,7
	8 80-89 let	1	,2	,2	99,8
	9 90 a více let	1	,2	,2	100,0
	Total	625	99,8	100,0	
Missing	99	1	,2		
Total	626	100,0			

Z tabulky vidíme, že v našem souboru máme velmi zřídka zastoupené věkové kategorie 60-69 let (ty ale do dalších analýz zkusíme zanechat, neboť máme za to, že procentuálně se přibližně tolik běžců v naší populaci přibližně vyskytuje). Po jednom respondentovi pak nacházíme ve věkových kategoriích 80-89 let a 90 a více. Nedokážeme posoudit, nakolik se tito respondenti skutečně přihlásili ke svému věku (ve smyslu zda snad nejde o nějakou recesi), ale kvůli velmi nízkému zastoupení je z našich dalších analýz vyřadíme. Náš základní soubor bude tedy po úpravě dat vypadat takto:

Obrázek 10 Test normality upravených dat [zdroj: vlastní zjištění]

Okometricky je graf mnohem blíže tzv. Gaussově křivce, a po kontrole špičatosti, zjišťujeme hodnotu $-0,23$. Pro další analýzy budeme proto pracovat s následujícím rozložením této proměnné. Na takto očištěné proměnné provedeme další výše zmíněné

testy normality.

Tabulka 8 Deskriptivní údaje k věku, po úpravě [zdroj: vlastní zjištění]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 16-19 let	21	3,4	3,4	3,4
	2 20-29 let	100	16,0	16,1	19,4
	3 30-39 let	227	36,3	36,4	55,9
	4 40-49 let	220	35,1	35,3	91,2
	5 50-59 let	48	7,7	7,7	98,9
	6 60-69 let	7	1,1	1,1	100,0
	Total	623	99,5	100,0	
Missing	8 80-89 let	1	,2		
	9 90 a více let	1	,2		
	99	1	,2		
	Total	3	,5		
Total		626	100,0		

Tabulka 9 Kontrola normálního rozložení dat [zdroj: vlastní zjištění]

Descriptives

		Statistic	Std. Error	
B3. Uveďte, prosím, Váš věk	Mean	3,31	,039	
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	3,24	
		Upper Bound	3,39	
	5% Trimmed Mean	3,32		
	Median	3,00		
	Variance	,961		
	Std. Deviation	,980		
	Minimum	1		
	Maximum	6		
	Range	5		
	Interquartile Range	1		
	Skewness	-,095	,098	
	Kurtosis	-,023	,195	

Hodnoty Skewness a Kurtosis nyní odpovídají normálnímu rozložení, neboť se absolutní hodnoty obou vlastností blíží hodnotě 0 a nejsou od ní výrazně vzdáleny. „Hrubé pravidlo říká, že je-li šikmost vyšší než 1, pak rozdělení není normální [de Vaus, 2002].

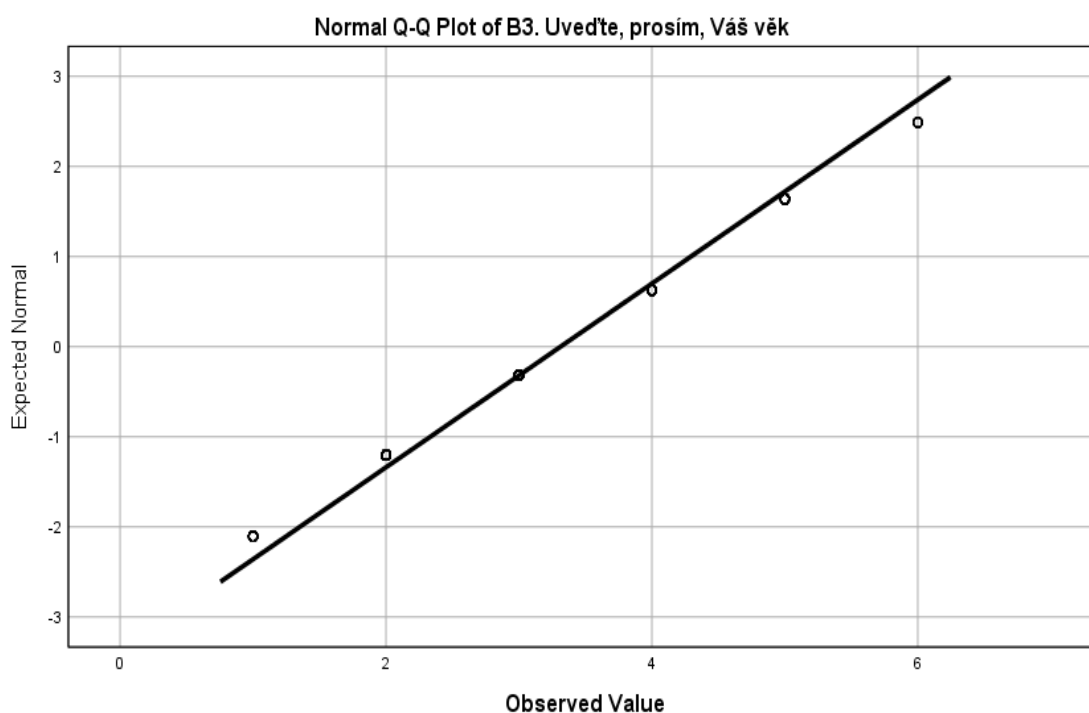
Tabulka 10 K-S a S-W test [zdroj: vlastní zjištění]

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
B3. Uved'te, prosím, Váš věk	,200	623	,000	,909	623	,000

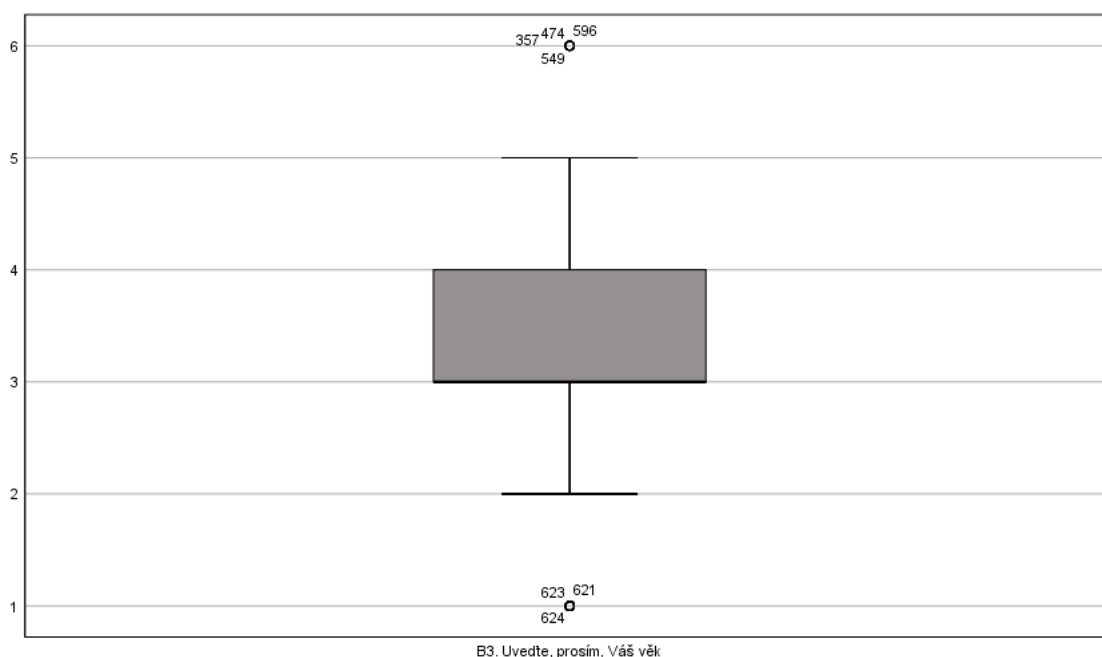
a. Lilliefors Significance Correction

Výsledky obou testů by za jiných okolností byly pro nás nepříznivé, ale s ohledem na velikost souboru jim nemusíme přikládat takovou důležitost. Q-Q plot společně s histogramem a údaji o šikmosti a špičatosti přesvědčují o normálním rozložení dat. Navíc přihlédneme-li např. k tomu, že i když K-S testy i S-W test oba vycházejí statisticky významné (hodnoty $0,0001 < 0,05$), mohli bychom usuzovat na nenormálně rozložená data. Společně např. s Norušisovou [2010] a s Fieldem [2009] musíme ale brát zřetel při vyslovování závěrů o normalitě rozdělení našich empirických dat na velikost našeho souboru. „*Ve velkých souborech mohou i velmi malé odchylky od normality vyústit ve statisticky významný výsledek, který ale nemusí být věcně důležitý.*“ [Norušis, 2010: 267] Obrázek 11 Q-Q plot [zdroj: vlastní zjištění]

V Q-Q testu normality (P-P test jsme nakonec nepoužili, neboť předpokládáme, že výsledek by pro nás nebyl věcně odlišný) srovnáváme, zda naše empirická data odpovídají očekávaným datům. Body odpovídající našim datům leží na diagonální přímce, která je modelem normálního rozložení, proto můžeme konstatovat, že naše rozložení dat je normální.

Obrázek 12 Box plot pro věk [zdroj: vlastní zjištění]

Výsledné rozložení našich empirických dat vidíme i z tohoto krabicového grafu, který je výsledek naší základní explorativní analýzy proměnné věku. Ilustrativně tak doplňuje základní zjištění.

7.5 Znovu k otázce limitů sběru dat a problém ne/reprezentativity

V subkap. 7.3 jsme hovořili o trojcestně zadaném samplingu (RDS); a) prostřednictvím online skupin, b) prostřednictvím pořadatelů některých závodů, kteří vlastní emailové seznamy běžců účastnících se jejich závodů, c) prostřednictvím osobního oslovení několika běžců na různých běžeckých úrovních. A to tak, aby byla alespoň potenciálně pokryta možnost vyplňování dotazníku různými typy běžců a běžkyň.

Podle Dillmana a Bowkera [In. Krejčí, 2008: 69] „je kombinace problémů nedostatečného pokrytí populace a omezení možností výběru natolik závažná, že v současnosti neexistují žádné statistiky z internetových šetření, které by bylo možné využít pro vědecky podložené statistické dokazování v rámci velkých populací.“ Nejznepokojivějším tvrzením je pak, když Krejčí [ibid.] hovoří o tom, kdy se „použití dat z výzkumů na webu pro tento účel sice objevuje, ale zatím je spíše věcí víry než exaktní vědy“.

Domníváme se, že tento přísný soud o záležitosti víry než exaktní vědy není v naší situaci zcela na místě, když připustíme samotné limity našeho sběru dat. Raději nebudeme výsledky výzkumného šetření generalizovat na populaci běžců v ČR (neznáme celkově počet, jen přibližně), z velké části dotazníkové šetření zasáhlo spíše vzdělanější část běžců (ač je rozložení vzdělanosti v běžecké komunitě obecně vyšší než republikový průměr), a zároveň zasáhlo spíše tu část komunity, která častěji používá sociální sítě (vezmeme v potaz tedy takové jevy jako jsou charakterové rysy, zájmové aktivity, habitus

jednotlivých aktérů, sociální prostředí obecně, apod.).

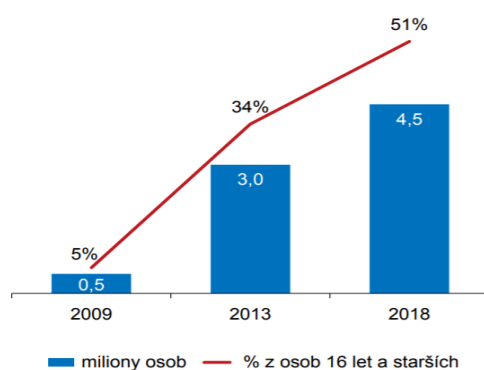
Veškeré tyto zkušenosti určují limity našeho výzkumu, a proto je s výsledky potřeba nakládat velmi obezřetně. Ač tedy nejsou reprezentativní pro celou populaci běžců v ČR, mohou nám dobře ukazovat jisté trendy v běžecké komunitě, a to s ohledem na ten nejsilnější proud mezi běžci, tj. mezi lidmi kolem 25. – 49. roku věku, kteří jsou spíše vzdělanější a mají zkušenosti se sociálními sítěmi. Protože jsme ale dotazník distribuovali mezi běžce mailovou i osobní cestou, netvoří náš vzorek čistý extrakt těchto znaků.

Jsme si také vědomi omezení, jaká skýtají distribuce dotazníku prostřednictvím sociálních sítí. A to především s ohledem na zjištění ČSU k listopadu 2018⁵¹. Tyto skutečnosti mohou přispívat ke zkreslení výzkumných zjištění a při interpretaci dat je třeba k nim brát výrazný zřetel. Na druhou stranu zkreslení nebudou tak velká s ohledem na znalosti hlavního běžeckého proudu (věk. ktg. 25–49 let, vyšší vzdělanost, lepší materiální zabezpečení). I při znalosti těchto fakt je potřeba k výsledným zjištěním přistoupit s kritickým odstupem.⁵²

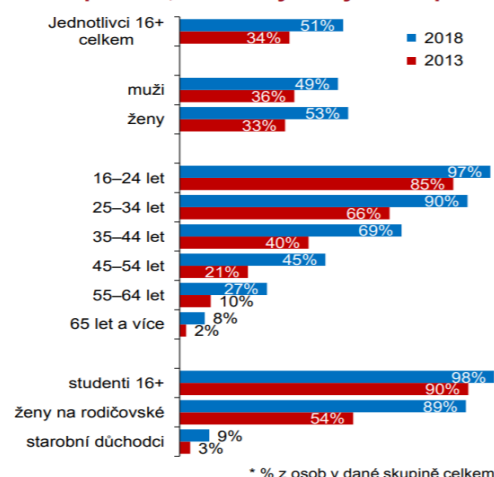
Obrázek 13 Češi a sociální sítě [zdroj ČSÚ]⁵³

Kolik lidí používá v Česku sociální sítě

Osoby 16 let a starší celkem

Podle pohlaví, věku a vybraných skupin*

* % z osob v dané skupině celkem

13

Vidíme patrný progres uživatelů sociálních sítí, v naší věkové kategorii 25–49 let jde o relativně dobře zastoupenou populaci. Navíc s dynamickým růstem počtu uživatelů v rozmezí let 2013-2018.

⁵¹ Podrobnosti o používání sociálních sítí obyvateli ČR k nalezení zde: <https://www.czso.cz/csu/czso/vice-nez-polovina-cechu-pouziva-socialni-site> [online] [navštíveno 2. května 2019]

⁵² Detailnější statistická zjištění ČSÚ k nalezení zde: https://www.czso.cz/documents/10180/100555034/csu_tk_internet_prezentace.pdf/b0f88fb8-73c7-43c2-8673-ef8a5aa2f3b1?version=1.0 [online] [navštíveno 6. května 2019]

⁵³ https://www.czso.cz/documents/10180/100555034/csu_tk_internet_prezentace.pdf/b0f88fb8-73c7-43c2-8673-ef8a5aa2f3b1?version=1.0 [online] [navštíveno 1.6.2019]

7.6 Výzkumná zjištění

Tato kapitola nám slouží k uvedení našich základních výsledků dotazníkového šetření. Nepracujeme zde z inferenčními statistikou. Základem uvedených dat je zde pouze deskriptivní vyhodnocení našich dat. Představíme tak jednotlivé položky našeho dotazníku, uvedeme jejich případné limity a poukážeme na to, co se zde nepovedlo. U některých nezávislých proměnných (u nás označené ktg. „B“) zjišťujeme, že podobné problémy se řeší na pokročilejší úrovni, viz např. diskuse v publikaci Krejčího [2012; např. diskuse ohledně sestavování položek týkající se pohlaví, vzdělání, příjmy apod., které mají poté následně sloužit – třeba i k mezinárodní – komparaci).

Řehák [2015: 90] charakterizuje statistickou analýzu z hlediska zpracování do tří úrovní:

- A. Datové reporty, výpisy, přehledy, tabulky
- B. Základní analýzy stavu a komparace, vztahů a změn
- C. Sofistikované vícerozměrné statistické analýzy a modely

V této kapitole se držíme bodu A i B, a podáváme základní datové reporty společně s přehledy a některými výslednými tabulkami našich zjištění, základní analýzy stavu a komparace, vztahů a změn. Nejprve se podíváme na proměnné, které jsou téměř vždy pro naši analýzu nezávislé. Jde o věk, vzdělání, spokojenost, pohlaví, rodinný stav, děti, materiální vlastnictví a charakter zaměstnání.

Dále se v této kapitole věnujeme dalším výzkumným zjištěním týkajících se proměnných, se kterými jsme v dotazníku pracovali. Ukazujeme zde tedy, jaké jsou běžecské návyky běžců (kolik let pravidelně běhají, jak často, jakou kilometráž ve svém obvyklém týdnu naběhají apod.). Ukazujeme také, jaké motivy nejčastěji naše respondenty vedou k začátku s běžecskou disciplínou, seznámíme čtenáře s běžecskými cíli našeho základního souboru, představíme další sporty, které společně s během lidé provozují.

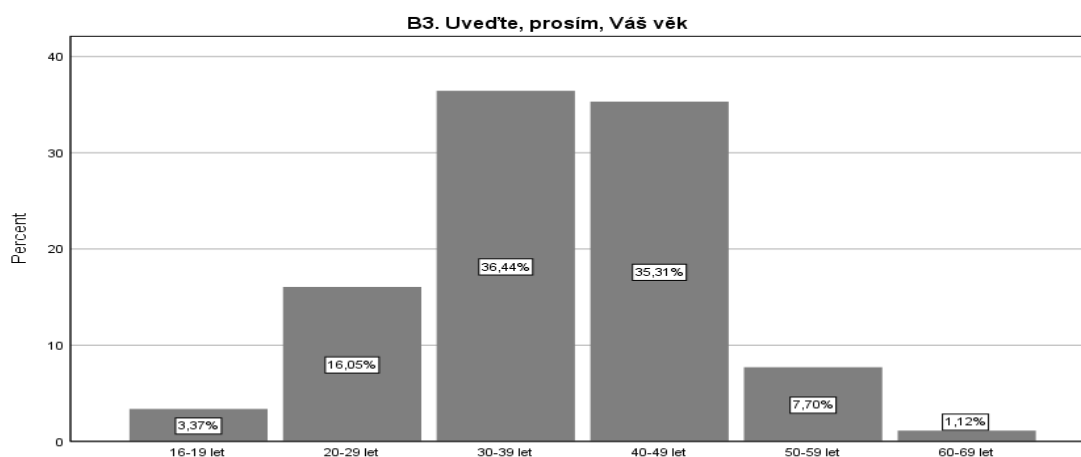
Z oblasti preferencí ukážeme, jaká jsou oblíbená místa běžců, oblíbené délky tratí, oblíbená denní doba pro běh, také ukážeme běžce jako ne/sociálního aktéra (zda chodí raději běhat sami či s někým), jaké je jejich oblíbené běžecské roční období, či snad co běžce odradí od tréninku. Z hlediska sportovní vybavení během běžecského tréninku nás zajímalo, co nejčastěji běžci nosí při sobě – i to se z našeho šetření můžeme alespoň v obecné rovině dozvědět. Ptali jsme se také na závody, kde nás zajímalo, jak často lidé závodí, kolika závodů se za poslední rok zúčastnili, jestli se účastní také závodů v půl/maratonu, a především, co je vede k účasti na závodě.

Dovolili jsme si také zakomponovat otázku týkající se vnímání spravedlnosti vůči pořadatelům závodů, kde jsme také respondentům nabídli možnost volné odpovědi. Ptali jsme se také na to, zda naši respondenti dávají přednost malým závodům před masovými akcemi. Nezapomněli jsme alespoň obecně prozkoumat oblast sociálních sítí a jejich aktivity týkající se sledování zpráv prostřednictvím těchto informačních kanálů.

Zkusili jsme také velmi hrubou klasifikační stupnici typologie běžců (silniční, trailový, nevyhraněný), a další mikrosociologické vhledy do každodennosti běžecského aktéra (např. zda raději běhá s hudbou, jak často své výsledky sdílí na sociální sítích). Z hlediska nových možností turistiky nás také (experimentálně) zajímalo, zda běžci, a jaká kategorie z nich, se za během vydávají do vzdálenějších míst republiky či snad dokonce do zahraničí.

Zkoušeli jsme také otázky týkající se sebezaražení do nějaké skupiny, s ohledem na výzkumná zjištění jiných sociálních vědců, a potvrzení existence tzv. „light communities“ i v tomto sportovním odvětví. Zásadní kategorií pro nás byla oblast volného času, kde pracujeme s pojetím volného času dle Dumazediera [viz kapitola Běh a volný čas). V poslední části pracujeme s volnými odpověďmi na otázky, co aktéři během získali, co museli omezit a především, co pro ně běh samotný znamená.

Obrázek 14 Sloupcový graf pro věk [zdroj: vlastní dat]

N= 623, věk respondentů

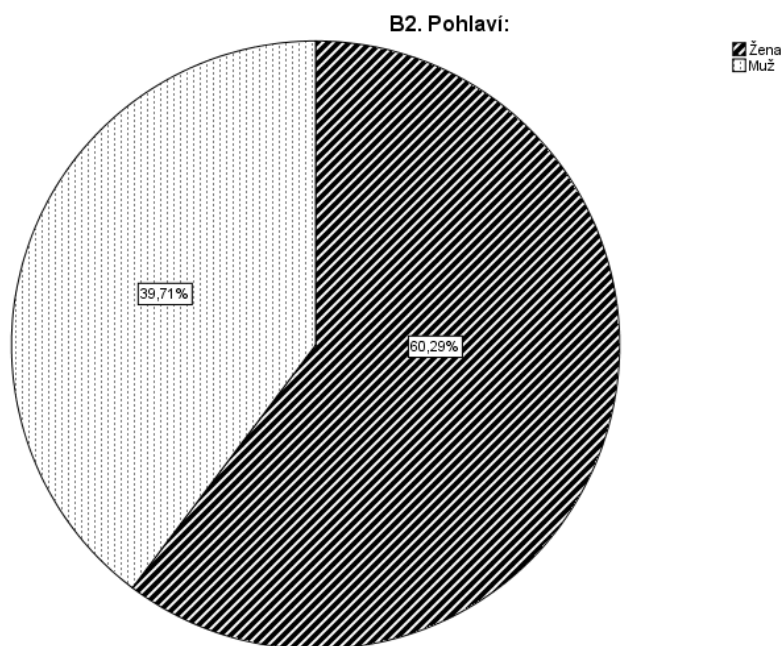
Ze sloupcového grafu jasně vidíme převládající kategorie běžců mezi 30. – 49. rokem. Tato věková kategorie nám dohromady tvoří přes 70 % všech respondentů. Druhou nejpočetnější kategorií jsou běžci v rozmezí 20. – 29. roku, kteří tvoří 16 % našeho vzorku. Nejméně početnou skupinou jsou běžci nad 60 let, které jsme ještě v našem vzorku ponechali, neboť i s nimi jsou stále naše data normálně rozložená. Jak jsme zmiňovali výše, v našem vzorku chybí běžci nad 70 let, kterých jsme v našem vzorku měli pouze dva, a proto jsme je do analýz nezahrnovali. Jediný respondent kategorii věk nevyplnil.

Obrázek 15 Deskriptivní údaje pro věk [zdroj: vlastní data]

B3. Uved'te, prosím, Váš věk.

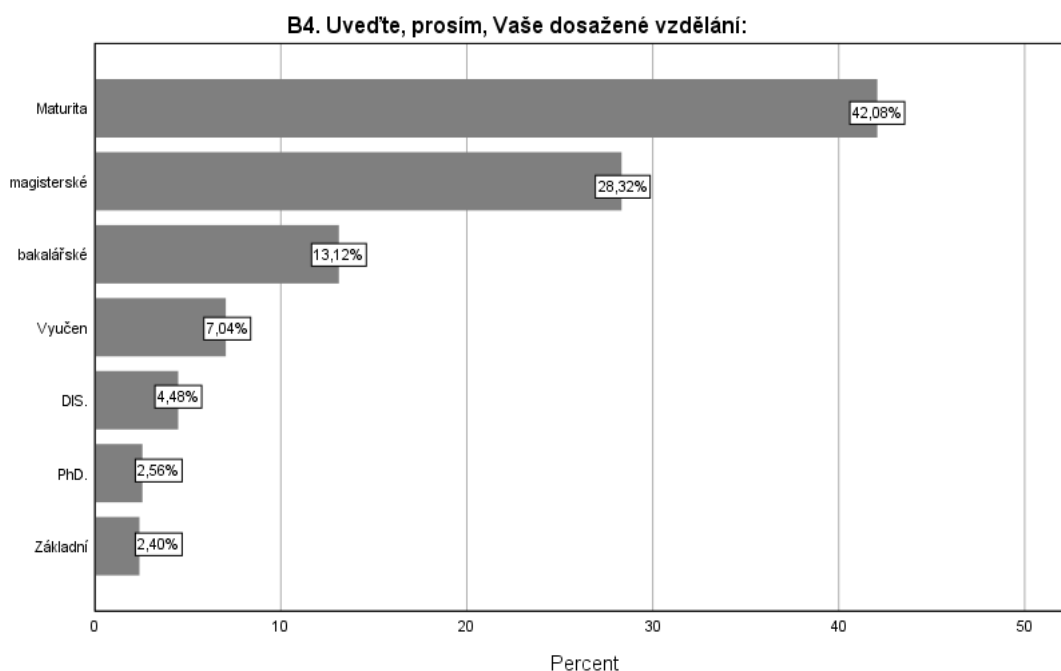
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 16-19 let	21	3,4	3,4	3,4
	2 20-29 let	100	16,0	16,1	19,4
	3 30-39 let	227	36,3	36,4	55,9
	4 40-49 let	220	35,1	35,3	91,2
	5 50-59 let	48	7,7	7,7	98,9
	6 60-69 let	7	1,1	1,1	100,0
	Total	623	99,5	100,0	
Missing	8 80-89 let	1	,2		
	9 90 a více let	1	,2		
	99	1	,2		
	Total	3	,5		
Total	626	100,0			

Obrázek 16 Pie graf pro pohlaví [zdroj: vlastní zjištění]

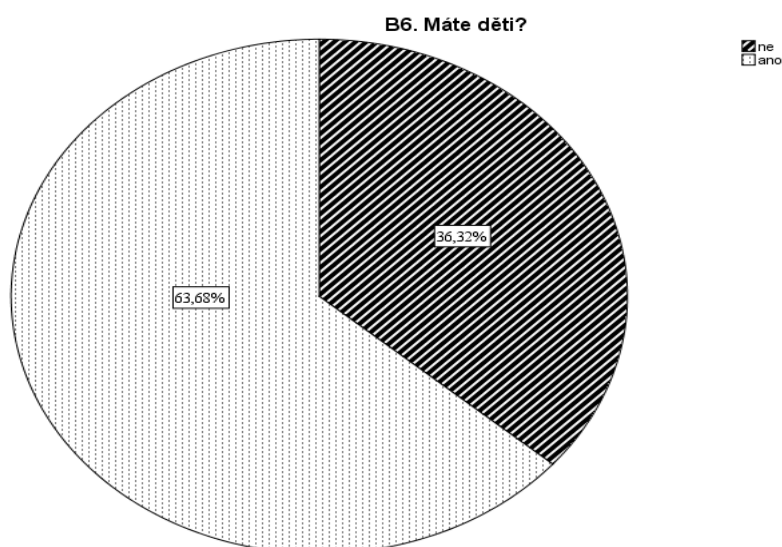
Poměr 3:2 ve prospěch žen je zajímavé, ale odpovídá i dřívějším zjištěním jak např. Slepíčkové [2018], tak i např. zjištění American Running Survey [2017], kde byl poměr 63 % ve prospěch žen.

Obrázek 17 Deskriptivní údaje pro pohlaví [zdroj: vlastní zjištění]

Z uvedené tabulky vyplývá, že nejpočetnější skupiny jsou dvě; maturanti, kteří nám tvoří 42 % základního souboru, a běžci, kteří mají vzdělání vyšší než středoškolské s maturitou (skupina lidí s vyšším vzděláním, bakalářským, magisterským a doktorským), kteří tvoří 48 %. Tyto oba celky tvoří přes 90 % všech zastoupených respondentů. Podobné výsledky nám opět odpovídají dřívějším zjištěním, které jsme zmiňovali u proměnné věk. Bohužel tato zjištění nejsou pro nás mezinárodně srovnatelná, protože stupnice umožňuje jen velmi hrubé třídění. Další znalost a zjištění by vyžadovalo změnu položek.

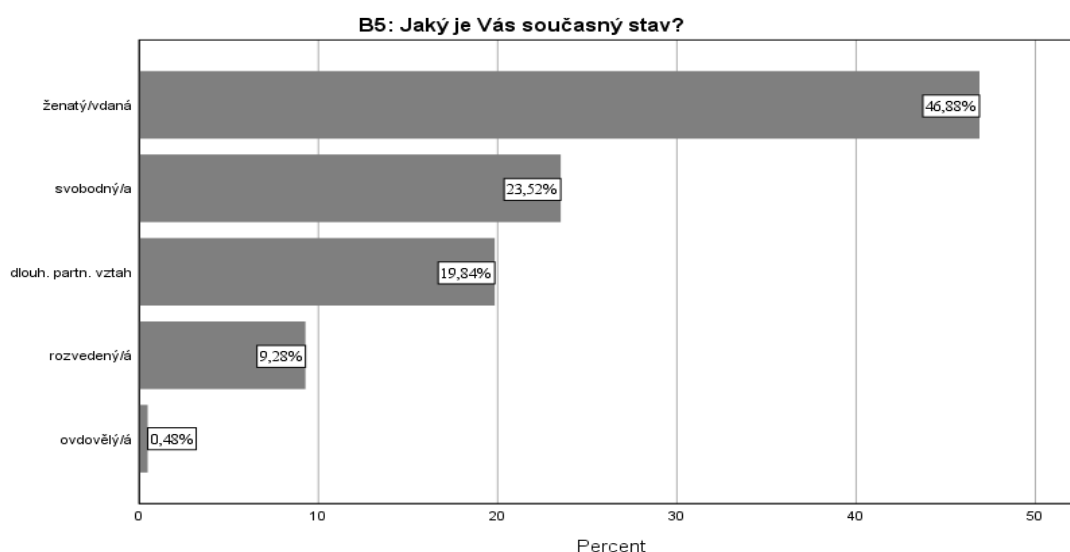
Obrázek 18 Pie graf pro rodičovství [zdroj: vlastní zjištění]

Koláčový graf zde mluví sám za sebe a není třeba jej dále interpretovat, snad jen připomeňme, že např. v American Running Survey [2017] mělo 52 % respondentů děti.

Z našeho zjištění je patrné, že téměř 64 % respondentů má děti, a 36 % zůstávají bezdětní.

Obrázek 19 Sloupcový graf pro rodinný stav [zdroj: vlastní zjištění]

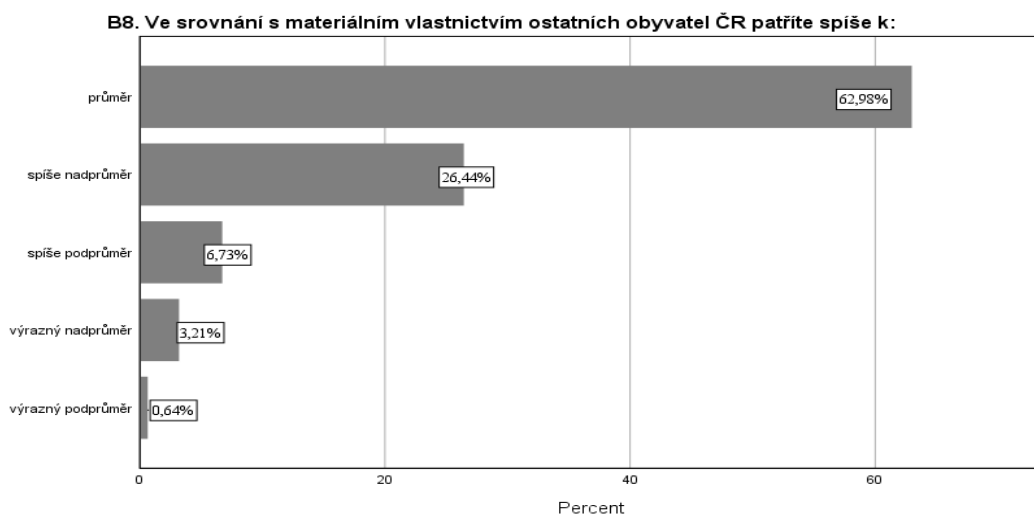

Přiznáváme se, že tato proměnná byla pro nás nejproblematičtější. Už při její konstrukci v dotazníku jsme nevěděli, jaké jednotlivé kategorie volit s ohledem na současný stav společnosti. Možností jsme měli několik [dle např. Krejčí, 2015]. Nakonec jsme zvolili takové kategorie, které podle nás nejlépe odráží současné společenské status quo. Např. se nám osvědčila kategorie „dlouhodobý partnerský vztah“, která se překvapivě ukázala jako velmi vhodná volba. Problémovou kategorií byla obzvláště u mladších respondentů kategorie svobodný, kteří mnohdy váhali, zda volit kategorii „dlouhodobý vztah“ či „svobodný“. Své vztahy nevnímají v takto dichotomickém rozpoložení.

Některé jejich odpovědi jsme proto museli překódovat tak, aby nejlépe odpovídali námi zvoleným kategoriím. Naštěstí takových respondentů nebylo moc (cca 15), proto nám celkový obraz nějak dramaticky nezměnili. Přesto se nám u této kategorie dobře ukazuje na měnící se vnímání vztahů v moderní společnosti.

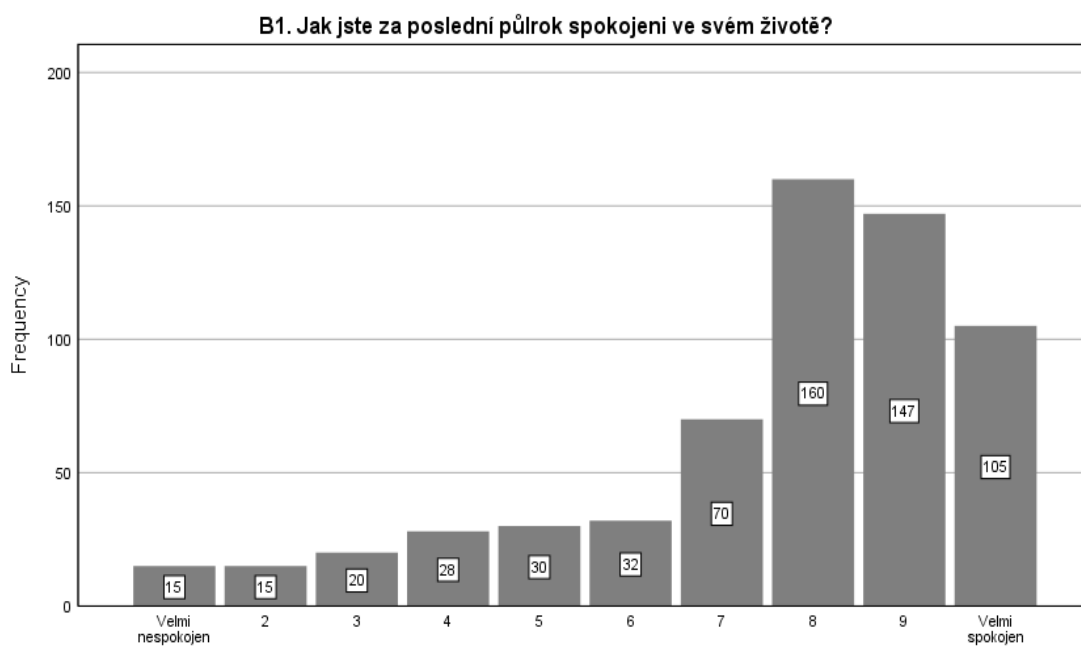
Konstrukce dotazníku skutečně nemusí být tak samozřejmá a jednoduchá, jak se na první pohled může zdát. Za promyšlení by rovněž stála i kategorie „ovdovělý/á“, která podle nás nemá v moderní společnosti tak zásadní význam. Odkazujeme se zde např. na práce věnující se vztahům a proměnám jejich vnímání v moderní společnosti [např. Tomášek, 2003].

Obrázek 20 Sloupcový graf materiálního vlastnictví [zdroj: vlastní zjištění]

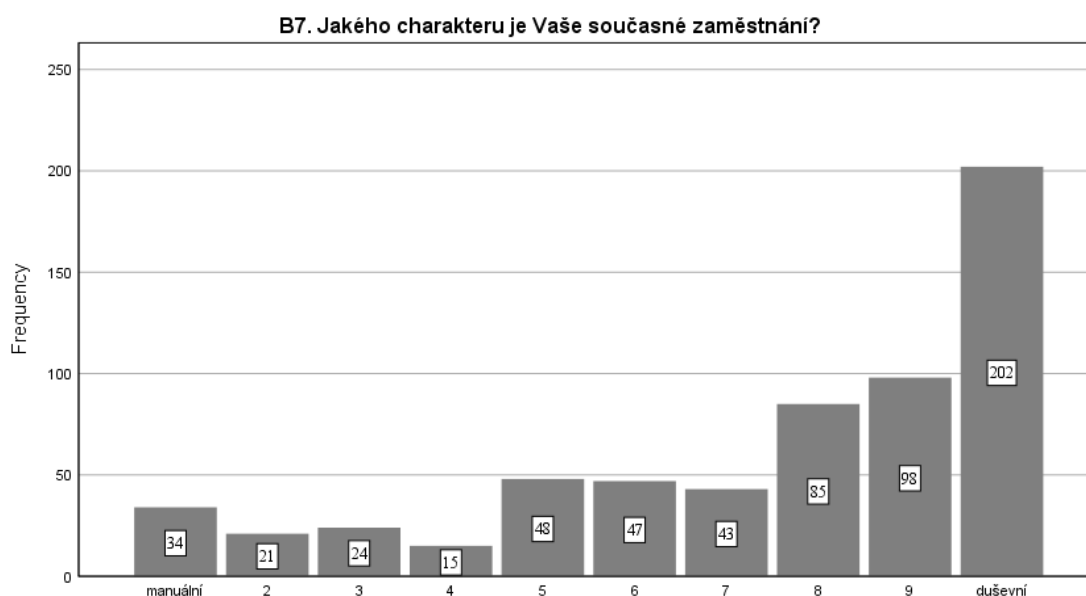
Na začátku naší práce jsme vyslovovali původní myšlenku, že běh je v moderní společnosti pojímán jako jistá demokratická aktivita pro všechny. Vidíme ale, alespoň dle subjektivně pojímaného vlastnictví našimi respondenty, že tomu tak úplně není. Podstatnou část běžců v našem základním souboru (89,5 %) tvoří lidé, kteří své vlastnictví ve srovnání s jinými považují za průměrné či spíše nadprůměrné (společně s výrazným nadprůměrem můžeme přidat dalších 0,64 %). 9/10 běžců v našem souboru tak patří k průměrně a výše materiálně zabezpečeným ve vztahu k ostatním obyvatelům v ČR. Tato zjištění by tak mohla korespondovat s společenským statusem běhu tak, jak jej konstruoval Scheerder a kol. [2015], kterou jsme zmiňovali na jiném místě naší práce.

Obrázek 21 Sloupcový graf spokojenosti [zdroj: vlastní zjištění]

Toto zjištění pro nás bylo velmi překvapivé. Vypadá to jakoby běžci (minimálně tedy náš vzorek) byli obecně spokojenější, než jsou obyvatelé ČR spokojeni dle posledního zjištění CVVM v listopadu 2018. Tato proměnná je pro nás důležitá, protože s ní budeme pracovat dále v subkap. 7.7, kde ji zkusíme pomocí T-testu změřit s posledními výsledky CVVM a porovnat, zda-li jsou rozdíly statisticky významné. Dle oko metrického posouzení to vypadá, že běžci jsou ve svém životě spokojeni. Samozřejmě že je to příliš obecné a snad i vágní zjištění, ale jako prvotní vhled do spokojenosti této komunity je to minimálně sympatické zjištění (viz dále hypotéza č. 2).

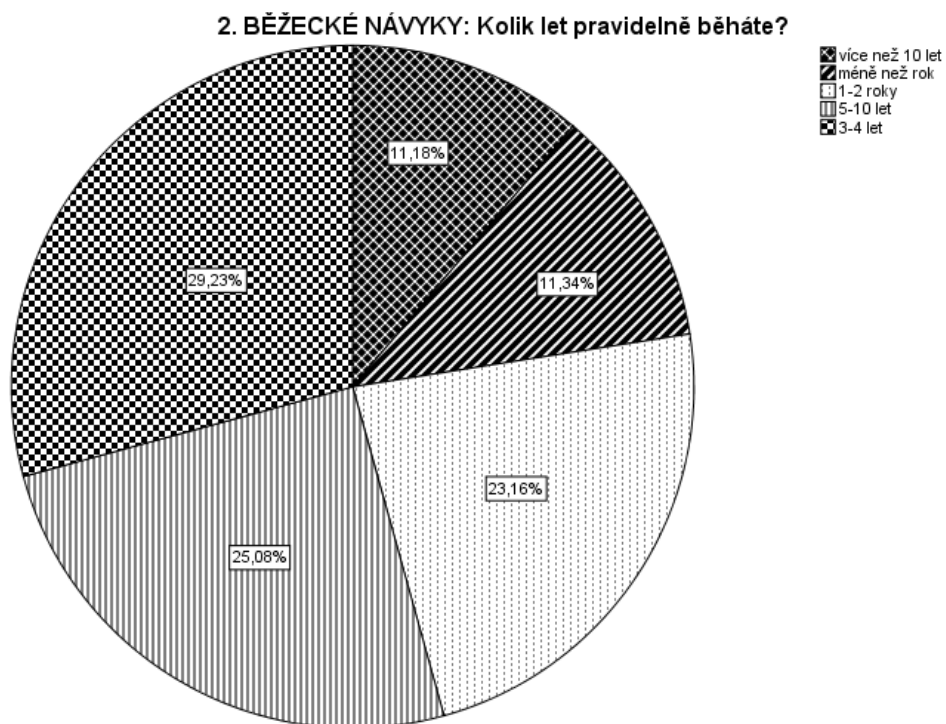
Obrázek 22 Sloupcový graf charakteru zaměstnání [zdroj: vlastní zjištění]

Zdá se nám, že dle oko metrického posouzení je skutečně většina běžců většinou duševně pracujících. To by zdánlivě mohlo odpovídat „common sense“, ovšem jak zmiňujeme v kap. 5 o volném čase běžců, nejde o samozřejmost [Duffková, In Šubrt, 2015]. V rámci našich hypotéz se pokusíme tuto proměnnou rekódovat na tři kategorie -> manuální práce (č. 1 – 4), neurčité (č. 5-6), a duševní práce (č. 7 – 10), a zkusit zjistit, které skupiny běžců tvoří část těchto pracujících. Naštěstí máme v našem vzorku vždy dostatečný počet respondentů, a to pro každou kategorii ($n > 50$), proto můžeme bezpečně provádět testy dobré shody či další analýzy. Více v subkap. 7.7

7.6.1 Běžci a běžecké návyky

Obrázek 23 Koláčový graf běžeckých návyků [zdroj: vlastní zjištění]

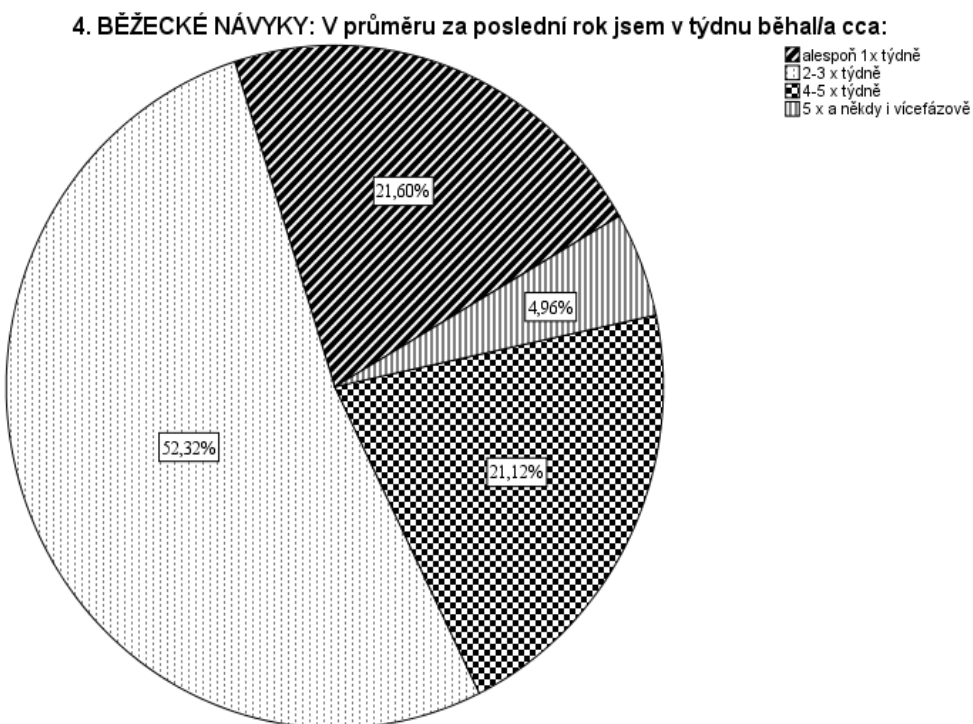
Z uvedeného koláčového grafu vidíme, že nejrozšířenější kategorií běžců dle počtu let pravidelného běhání jsou ti, co běhají 3-4 let (29 %), 5-10 let (25 %), a kategorie začátečníků 1-2 roky (23 %). Okrajové kategorie jsou úplní začátečníci (do 1 roku; 11 %), a pak velmi zkušený běžci (více než 10 let, 11 %).

Obrázek 24 Koláčový graf běžeckých návyků II. [zdroj: vlastní zjištění]

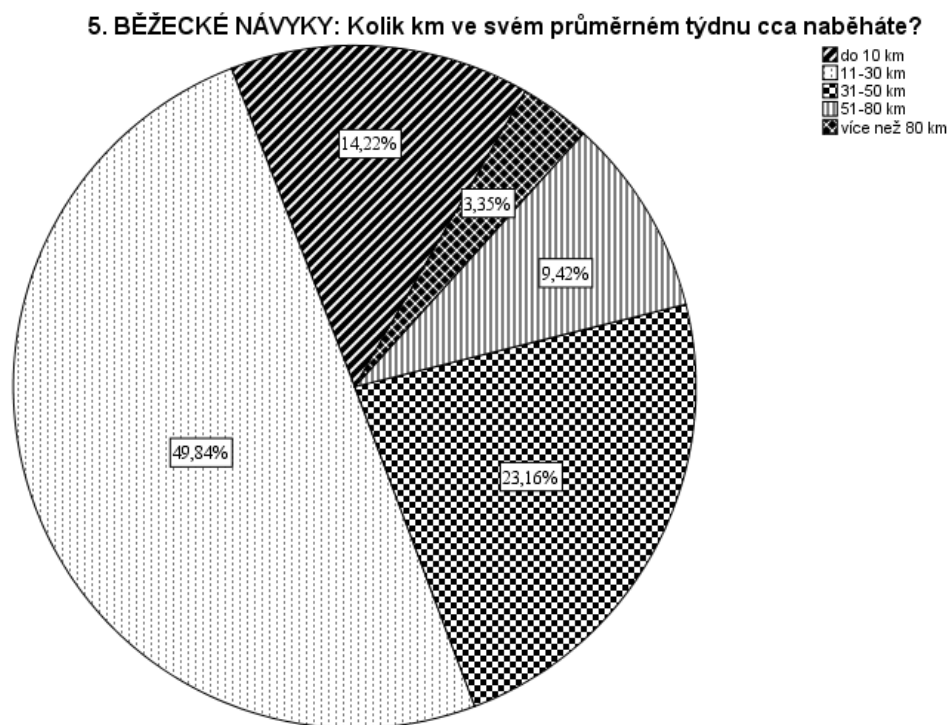
Z našeho vzorku je patrné, že 2/3 všech běžců běhá ve všech měsících v roce (78 %), k tomu navíc další skupina běžců běhá skoro každý měsíc (12 %). Po 5 % tu máme segmentu běžců, které běhá alespoň polovinu roku a druhá část pak velmi nepravidelně.

Obrázek 25 Koláčový graf běžeckých návyků III. [zdroj: vlastní zjištění]

Tento graf nám ukazuje frekvenci tréninků v týdnu. Nejpočetnější skupinou jsou ti, kteří běhají 2-3 týdně, a tvoří nám přes polovinu všech dotázaných. Naopak nejmenší skupinu (5 %) tvoří ti, kteří za týden absolvují pět a více tréninků.

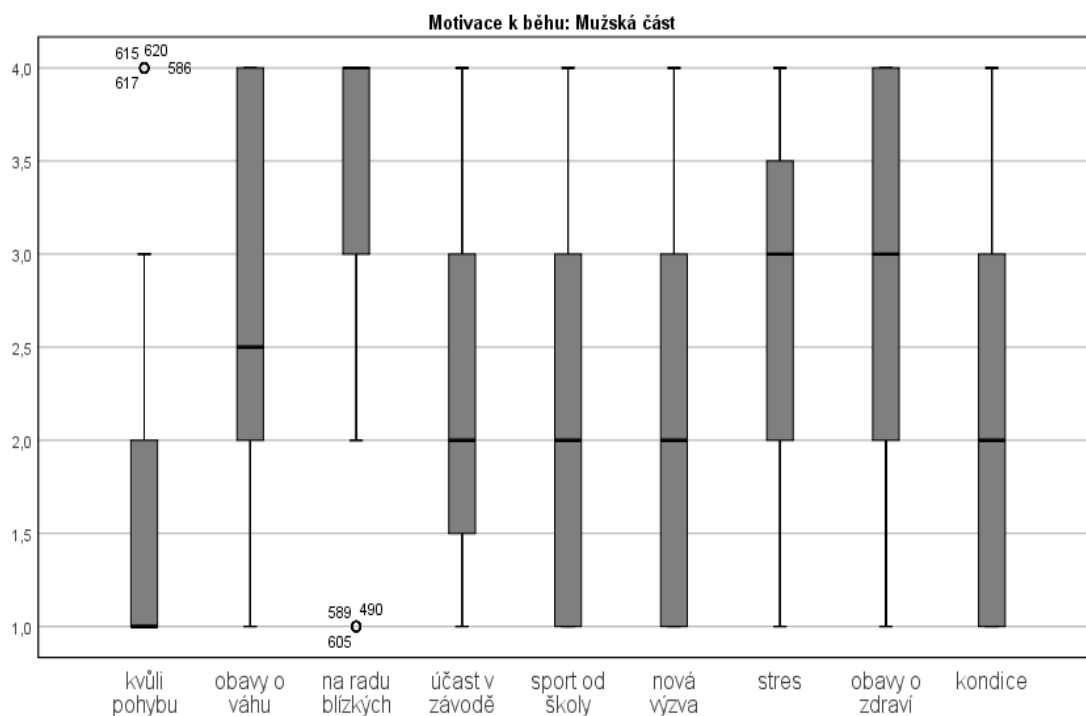
Obrázek 26 Koláčový graf běžeckých návyků IV. [zdroj: vlastní zjištění]

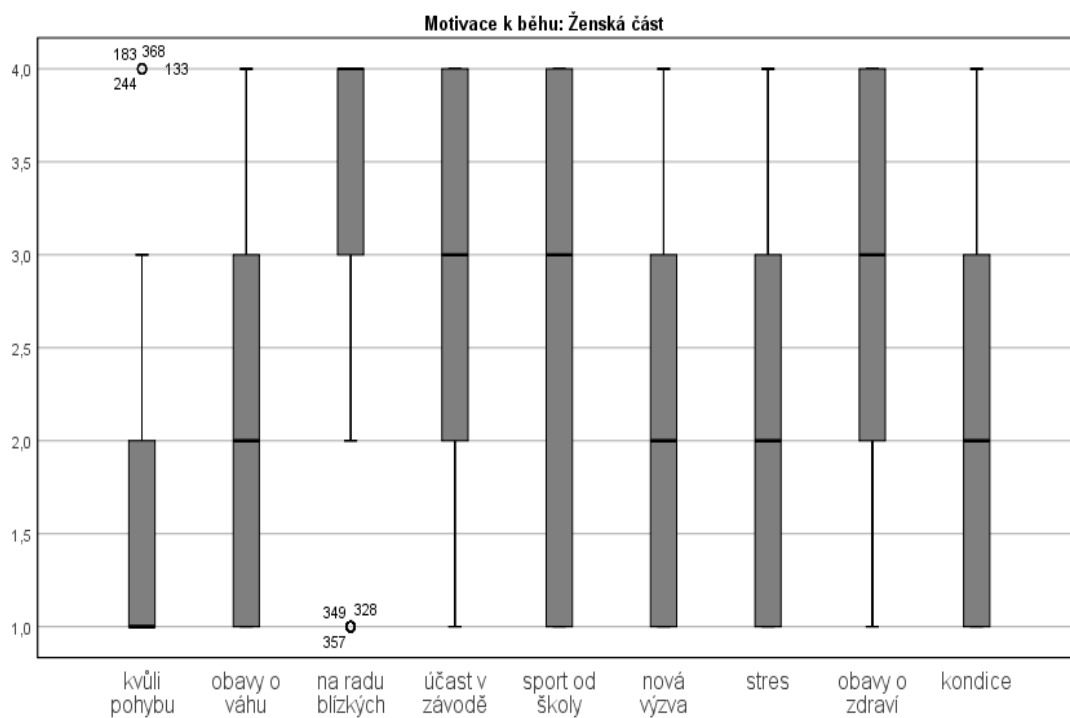
Poslední z kategorie běžeckých návyků je množství kilometrů, které běžci v týdnu uběhnou. Nejpočetnější kategorií je jednoznačně 11-30 km (50 %). Týdenní kilometráž přes 80 km je otázka spíše pro výkonnostní běžce (3 %).

7.6.2 Proč běžci běhají

Obrázek 27 Box plot motivace k běhu – muži [zdroj: vlastní zjištění]

Obrázek 28 Box plot motivace k běhu – ženy [zdroj: vlastní zjištění]

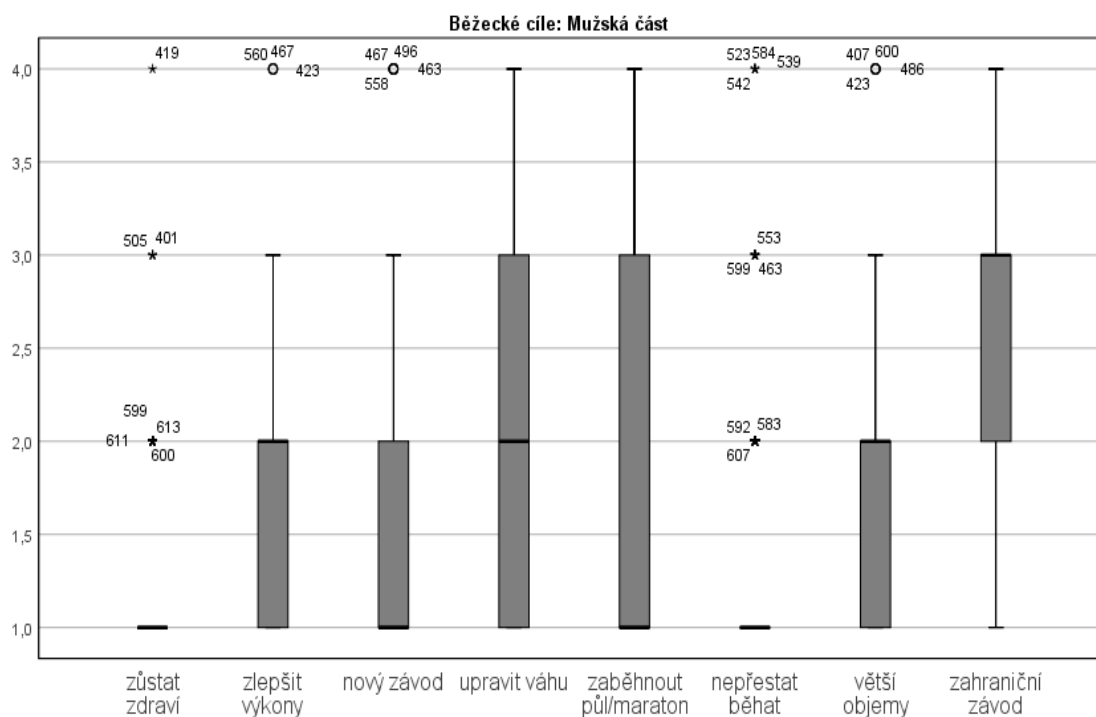
Předchozí dva krabicové grafy nám ukazují téměř totožné běžecké motivy u mužů a žen. Jednotlivé krabičky vždy vypovídají o konkrétní položce, na kterou jsme se ptali

v našem dotazníku (detaily viz dotazník). Pro správnou interpretaci grafu uvádíme, že osa Y vyznačuje následující odpovědi (1 – rozhodně ano, 2 – spíše ano, 3 – spíše ne, 4 – rozhodně ne). Čím je tedy krabice položena níže, tím byl motiv pro začátek s běháním významnější. Nejvýraznější rozdíly mezi muži a ženami vidíme ve čtyřech proměnných: obavy o váhu, stres, sport od školy a účast v závodech. Na vybrané rozdíly se pokusíme podívat v další části práce, abychom zjistili, zda jsou rozdíly statisticky významné.

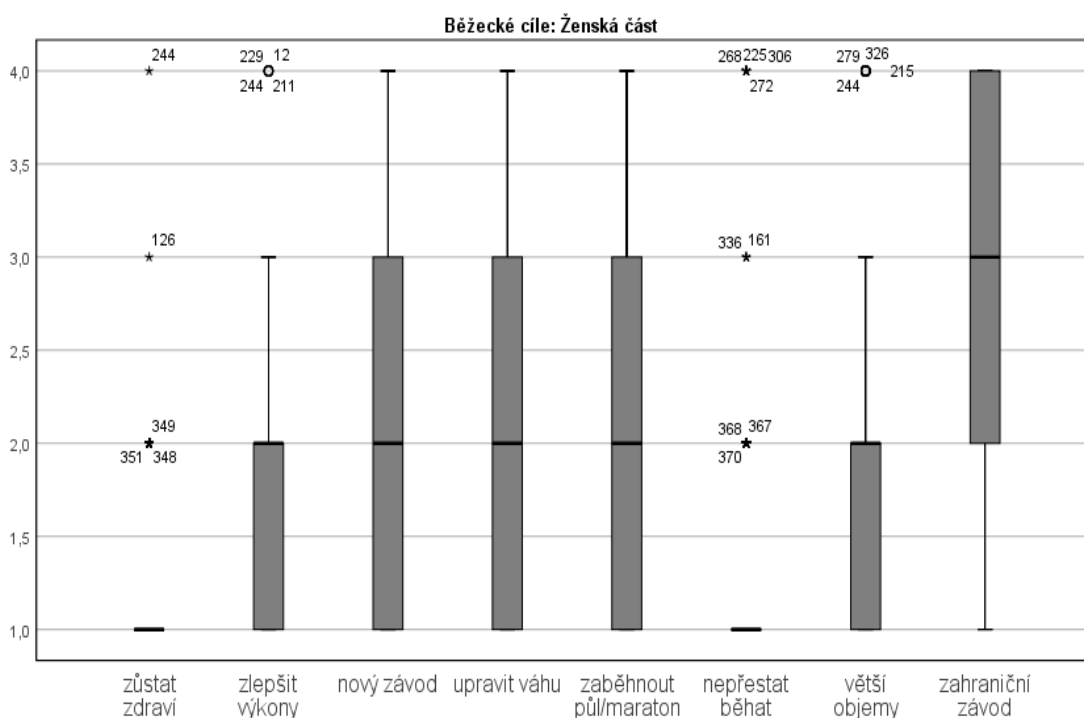
Podobně jsme analyzovali také kategorii běžeckých cílů pomocí procedury „explore“. Opět jsme k interpretaci použili krabčkové grafy, které se nám pro přehlednost dat zdají nejvhodnější. Jednotlivé odpovědi jsme rozdělili na mužskou a ženskou část. Možnosti odpovědi byly stejné jako v předchozí baterii otázek, tj. tedy (1 – rozhodně ano, 2 – spíše ano, 3 – spíše ne, 4 – rozhodně ne).

7.6.3 Cíle běžců

Obrázek 29 Box plot běžeckých cílů – muži [zdroj: vlastní zjištění]

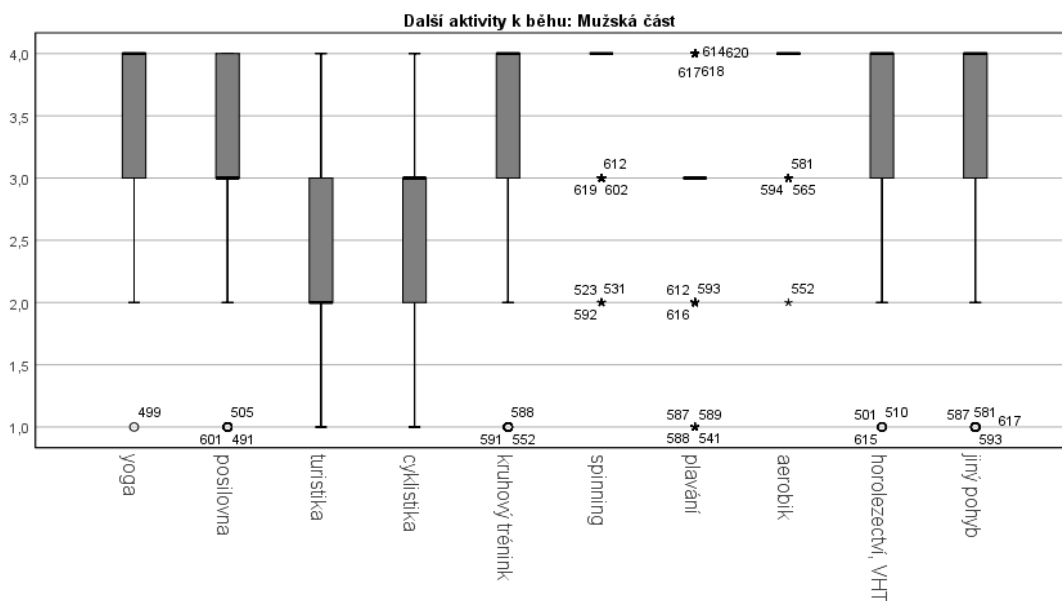
Obrázek 30 Box plot běžecých cílů – ženy [zdroj: vlastní zjištění]

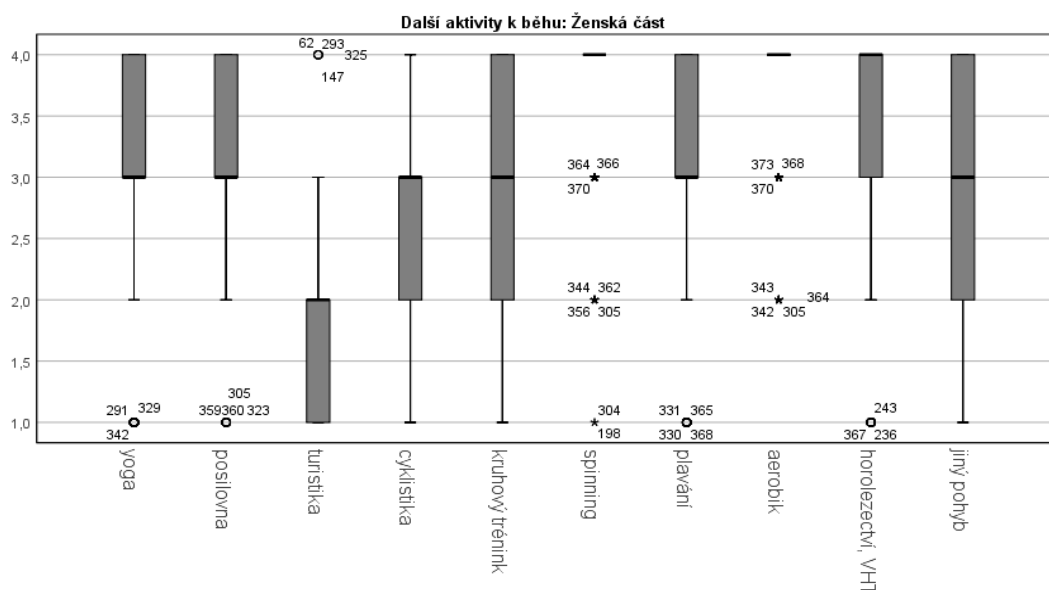
Z předchozích krabičkových grafů vidíme patrné rozdíly v několika položkách; nový závod a zaběhnout půl/maraton. Podrobnější analýzu k těmto výsledkům provádíme v dalších části práce [subkap. 7.7]

7.6.4 Běhání a další sportovní aktivity

Obrázek 31 Box plot dalších aktivit – muži [zdroj: vlastní zjištění]

Obrázek 32 Box plot dalších aktivit – ženy [zdroj: vlastní zjištění]

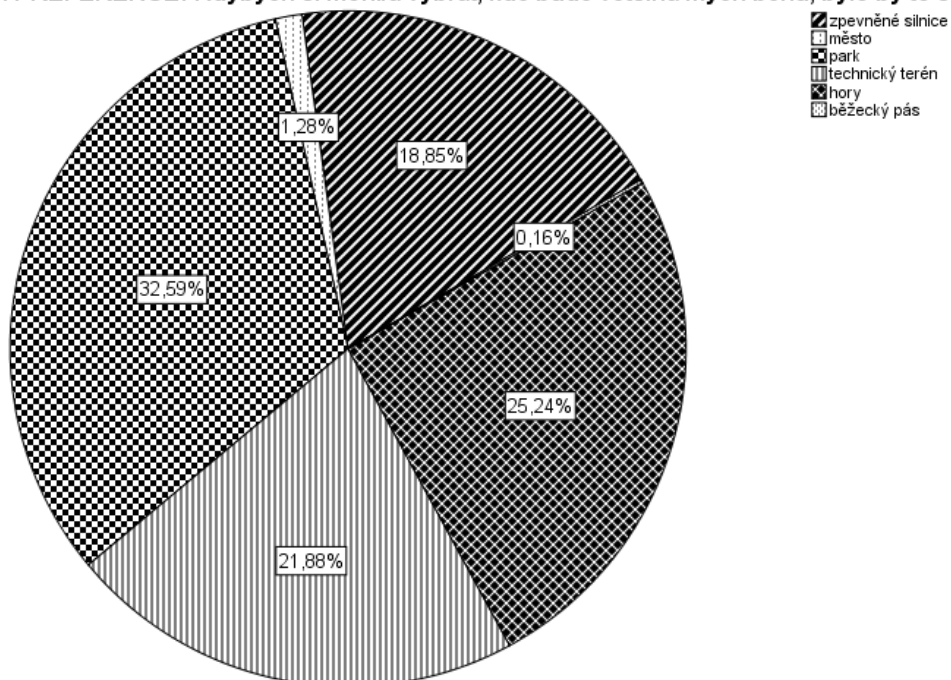

Pro předcházející krabičkové grafy platí následující stupnice (1 – velmi často, 2 – často, 3 – zřídka, 4 – vůbec ne). Ve zpětném ohledu nyní vidíme, že zde jsme se dopustili empirické chyby, když jsme zapomněli na zásadní kategorii, která by vyjadřovala nějakou střední hodnotu, např. kategorii „někdy“. K tomuto tvrzení nás vede především to, že ve všech proměnných se chybějící hodnoty pohybovaly kolem 5-8 %.

7.6.5 Běžci a výběr některých běžeckých preferencí

Obrázek 33 Pie graf preferencí [zdroj: vlastní zjištění]

9. PREFERENCE: Kdybych si mohl/a vybrat, kde bude většina mých běhů, bylo by to spíše:

Největší podíl běžců by nejraději běhalo v parku (33 %) či na horách (25%) a jinak obtížném technickém terénu (22 %). Město jako oblíbené místo volilo pouhých 1,3 % respondentů. U běžeckého pásu se našel respondent pouze 1 (v absolutním počtu).

Tabulka 11 Deskriptivní údaje o délce běžecké jednotky [zdroj: vlastní zjištění]

Oblíbená délka běžecké jednotky:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 do 5 km	49	7,8	7,8	7,8
	2 6-10 km	280	44,7	44,7	52,6
	3 11-20 km	184	29,4	29,4	81,9
	4 Půlmaraton	70	11,2	11,2	93,1
	5 Maraton	15	2,4	2,4	95,5
	6 Ultramaraton	17	2,7	2,7	98,2
	7 24h/100km a více	11	1,8	1,8	100,0
	Total	626	100,0	100,0	

Tabulka 12 Deskriptivní údaje o oblíbené denní době pro běh [zdroj: vlastní zjištění]

Oblíbená denní doba pro běh

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 brzy ráno	96	15,3	15,8	15,8
	2 dopoledne	126	20,1	20,8	36,6
	3 v poledne	13	2,1	2,1	38,7
	4 mezi 1.-3. hodinou	19	3,0	3,1	41,8
	5 mezi 4.-5. hodinou	111	17,7	18,3	60,1
	6 mezi 6.-7. hodinou	230	36,7	37,9	98,0
	7 po 8. hodině	12	1,9	2,0	100,0
	Total	607	97,0	100,0	
Missing	99	19	3,0		
Total		626	100,0		

Tabulka 13 Deskriptivní údaje o preferenci dalších osob [zdroj: vlastní zjištění]

Preference dalších osob při běhu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 sám/a	334	53,4	53,6	53,6
	2 s 1 osobou	98	15,7	15,7	69,3
	3 ve skupině	33	5,3	5,3	74,6
	4 je mi to jedno	130	20,8	20,9	95,5
	5 se psem	28	4,5	4,5	100,0
	Total	623	99,5	100,0	
Missing	99	3	,5		
Total		626	100,0		

Tabulka 14 Deskriptivní údaje o preferenci ročního období [zdroj: vlastní zjištění]

<i>Preference ročního období</i>					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Jaro	202	32,3	32,3	32,3
	2 Léto	46	7,3	7,3	39,6
	3 Podzim	69	11,0	11,0	50,6
	4 Zima	43	6,9	6,9	57,5
	5 Je mi to jedno	266	42,5	42,5	100,0
	Total	626	100,0	100,0	

Z hlediska těchto tří proměnných (preferance ročního období, dalších osob či oblíbené denní doby) můžeme s velkou opatrností konstatovat, že typický běžec (genderově neutrální pojem) bude běhat nejčastěji kolem 6. hodiny odpoledne, na jaře, nejspíše sám (nebo to nebude řešit) a jeho oblíbenou délkou tratě bude 6-10 km. Za zajímavost je nutné zmínit naši znalostní nedostačivost, kdy jsme neodhadli, jak relativně „velké“ % běžců bude preferovat běh se psem. V dotazníku se nám nakonec ve formě odpovědi „jiné“ nashromáždilo 28 odpovědí a museli jsme tyto informace překódovat. Vzhledem k tomu, že těchto běžců máme málo, nemá o nich v našem souboru smysl snažit se zjišťovat další informace, a spíše je to námět na další možný průzkum terénu. Dnes má tato kategorie (běh se psem) dokonce své vlastní závody či kategorie.

7.6.6 Kdy nejtít běhat

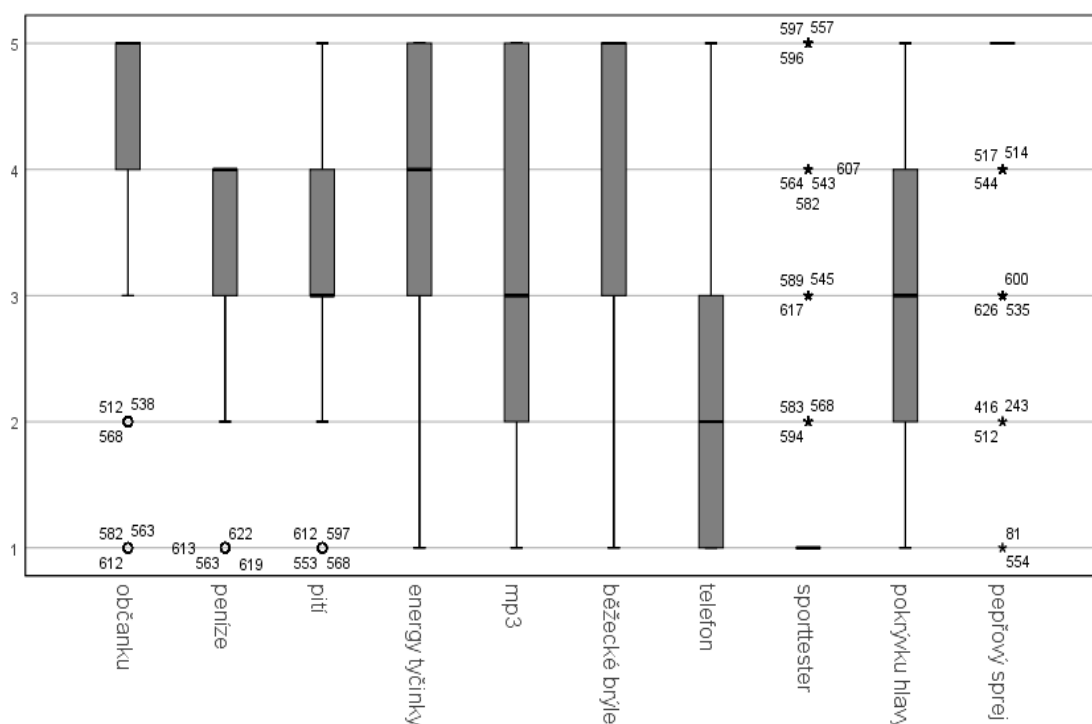
Další naše proměnná, kterou jsme zkoumali byla otázka (viz dotazník č. 14) týkající se důvodů, pro které by běžci svůj trénink odložili. Volili jsme převážně nějaké přírodní jevy (zledovatělý povrch, silný vítr, noc, příliš velká zima či teplo) nebo otázku týkající se pocitu bezpečí. Respondentům jsme také z těchto otázek umožnili „únik“, kdy mohli volit odpověď „nic z toho neřeším a prostě vyběhnu“.

Všechny tyto proměnné jsme zkusily přenést do kontingenčních 2x2 tabulek, kde se ukázali následující zjištění -> prakticky u všech položek se nám hodnota p-value < 0,001. Muži vždy častěji volili, že by je tyto podmínky neodradili, zatímco ženy vždy častěji volily, že by je tyto podmínky odradily od běhání. Nejvýraznějšími odchylkami od hodnot pak byly hodnoty u volby „noc“, kde adjustované reziduum dosahovalo hodnot 7,7, podobně pak např. pocit bezpečí (adj. rez = 5,9). Jedinou spornou a spíše statisticky nevýznamnou hodnotou byla volba „příliš velká zima“, která je na hranici významnosti (p-value = 0,041, fisher's exact test = 0,048).⁵⁴

⁵⁴ 20% podmínka chí kvadrátu byla vždy u jednotlivých položek splněna, rovněž také žádná položka neměla počet odpovědí < 5, vždy šlo o kontingenční tabulku pro 2x2 dichotomické proměnné (pohlaví: muž x žena; volba závislé proměnné ano x ne).

7.6.7 Běžci a běžecké vybavení

Obrázek 34 Box plot běžeckého vybavení [zdroj: vlastní zjištění]

Tento krabičkový graf odpovídá na otázku, jak často si jednotlivé položky běžci berou s sebou na běh. Osa Y pak znamená následující hodnoty (1- Vždy, 2- téměř vždy, 3- občas, 4- zřídka, 5- nikdy). Vidíme, že nejčastěji si běžci s sebou berou sporttester, telefon či mp3 a někdy též pití a pokrývku hlavy. Naopak nikdy (až na pár výjimek) s sebou běžci nemívají občanské průkazy či pepřový sprej.

7.6.8 Běžci na závodech

Tabulka 15 Deskriptivní údaje o účasti na běžeckých závodech [zdroj: vlastní zjištění]

Účastníte se běžeckých závodů?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Nikdy	53	8,5	8,6	8,6
	2 Zřídka	124	19,8	20,2	28,8
	3 Někdy	181	28,9	29,5	58,3
	4 Často	110	17,6	17,9	76,2
	5 Velmi často	146	23,3	23,8	100,0
	Total	614	98,1	100,0	
Missing	99	12	1,9		
Total		626	100,0		

Tabulka 16 Deskriptivní údaje o počtu závodů za poslední rok [zdroj: vlastní zjištění]

Kolika závodů jste se zúčastnil/a za poslední rok?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 1-2	137	21,9	24,0	24,0
	2 3-5	144	23,0	25,3	49,3
	3 6-8	91	14,5	16,0	65,3
	4 9 plus	198	31,6	34,7	100,0
	Total	570	91,1	100,0	
Missing	99	56	8,9		
Total		626	100,0		

Z uvedených dvou grafů je patrné, že velmi malé procento běžců nikdy nezávodí (necelých 9%), naopak se ukazuje vysoké procento běžců, kteří závodní často nebo velmi často (kumulativně cca 42% všech závodníků). Velmi zajímavé údaje co do frekvence účasti v závodech vidíme také u položky „9 plus“, kterou vybíral každý třetí závodník. Zde by jistě stálo za to více specifikovat počet závodů, neboť je patrné, že většina závodníků, kteří volili tuto položku, budou mít na svém kontě více závodů než devět za jediný rok.

Tabulka 17 Deskriptivní údaje o účasti na ½ maratonu [zdroj: vlastní zjištění]

Účastnil/a jste se již někdy závodu v 1/2 maratonu?

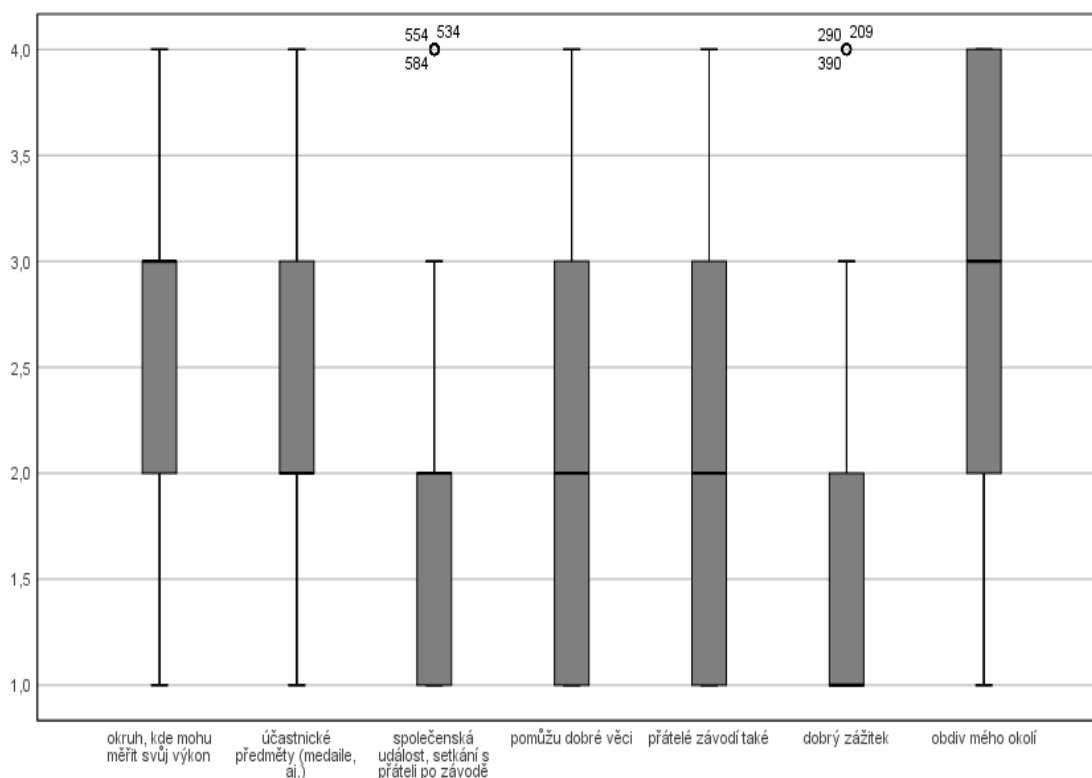
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 ano, několikrát, a chci pokračovat	273	43,6	46,6	46,6
	2 ano, několikrát, ale stačilo	24	3,8	4,1	50,7
	3 ano, jednou, ale rád dál	67	10,7	11,4	62,1
	4 ano, jednou, ale stačilo	6	1,0	1,0	63,1
	5 ne, ale do budoucna rád	168	26,8	28,7	91,8
	6 ne, ani neplánuji	48	7,7	8,2	100,0
	Total	586	93,6	100,0	
Missing	99	40	6,4		
Total		626	100,0		

Tabulka 18 Deskriptivní údaje o účasti na maratonu [zdroj: vlastní zjištění]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 ano, několikrát, a chci pokračovat	102	16,3	17,4	17,4
	2 ano, několikrát, ale stačilo	17	2,7	2,9	20,3
	3 ano, jednou, ale rád dál	42	6,7	7,2	27,5
	4 ano, jednou, ale stačilo	6	1,0	1,0	28,5
	5 ne, ale do budoucna rád	224	35,8	38,2	66,7
	6 ne, ani neplánuji	195	31,2	33,3	100,0
	Total	586	93,6	100,0	
Missing	99	40	6,4		
Total		626	100,0		

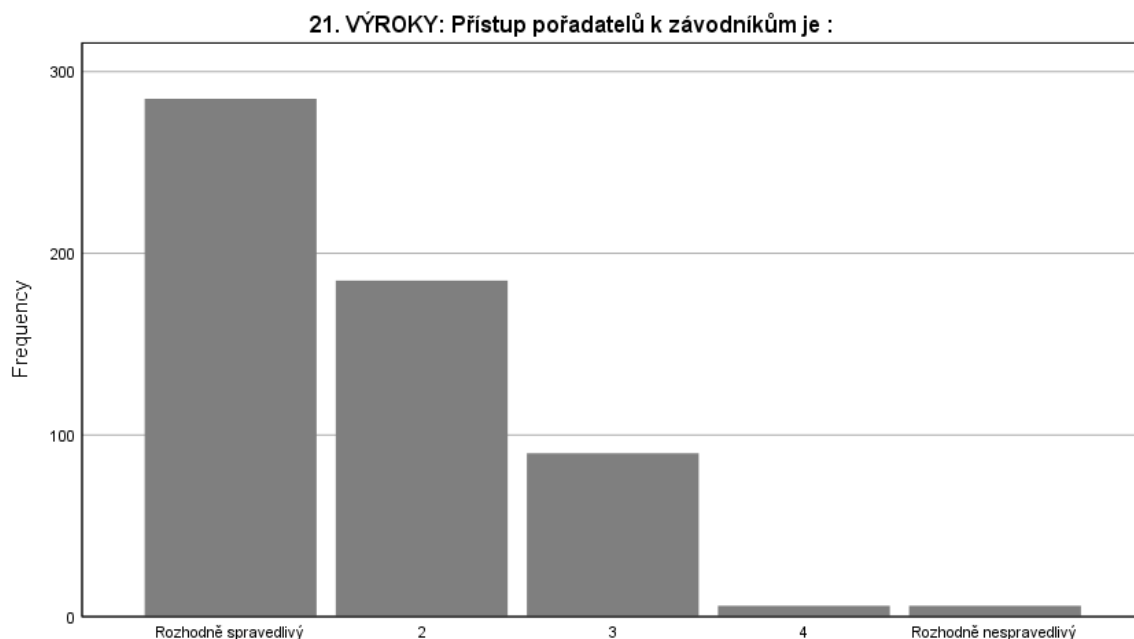
Zde vidíme zajímavé srovnání dvou různých závodů; půlmaratonu (který se těší u závodníků daleko větší oblibě), a maratonu, který zatím zůstává pro některé buď nechtěnou nebo nedostižnou metou. Velmi významný rozdíl je v položkách „ne, ani neplánuji“, kde u půlmaratonu tuto položku volí pouze 8,2 % běžců či běžkyň, kdežto u maratonu je tato položka vybírána v 33,3% případů.

Tabulka 19 Box plot motivů účasti v závodech [zdroj: vlastní zjištění]

Škála na ose Y zde znamená (1 – rozhodně ano, 2 – spíše ano, 3 – spíše ne, 4 – rozhodně ne). Z tohoto krabíčkového grafu vidíme, že nejčastějším motivem účasti v závodě je především příslib dobrého zážitku a vnímání běhu jako společenské události, kde se po závodě běžci setkají se svými přáteli. Rovněž také vstupem do závodu je účast přátel či zaplacení startovného pro dobrou věc.

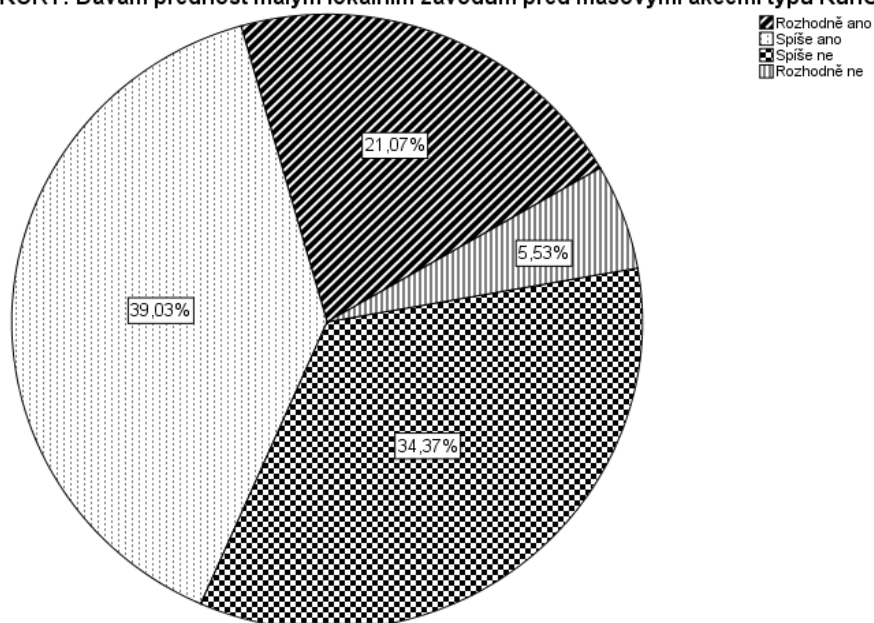
Tabulka 20 Sloupcový graf hodnocení přístupu ne/spravedlnosti pořadatelů [zdroj: vlastní zjištění]

Jen velmi malá část běžců vnímá přístup pořadatelů k závodníkům jako nespravedlivý (ktg. 4 a 5, n = 12). Z otevřených odpovědí zaznělo např. „jsem obézní a několikrát jsem slyšela na svoji postavu výsměch od pořadatelů“, „neberou moc ohled na poslední běžce“, „často chybí kategorie pro starší ženy“. Nicméně zajímavou část výpovědi, ač tak odpovídali jen dva respondenti (nejspíše ženy?) je fakt, že někteří vnímají rozdílné ocenění v prize pool („rozdílné ocenění ženy versus muži, rozdílná hodnota „prize money“, „velké rozpětí kategorií pro ženy, ocenění žen a mužů ve stejném závodě (první muž dostane vždy víc než první žena)“ -> tyto poznatky by jistě stály za další analýzu z hlediska genderových nerovností a odměňování účastníků závodů. Velmi zajímavá by byla dle našeho názoru kvalitativní studie mezi pravidelně se umisťujícími běžkyněmi.

Obrázek 35 Pie graf preference typu závodů [zdroj: vlastní zjištění]

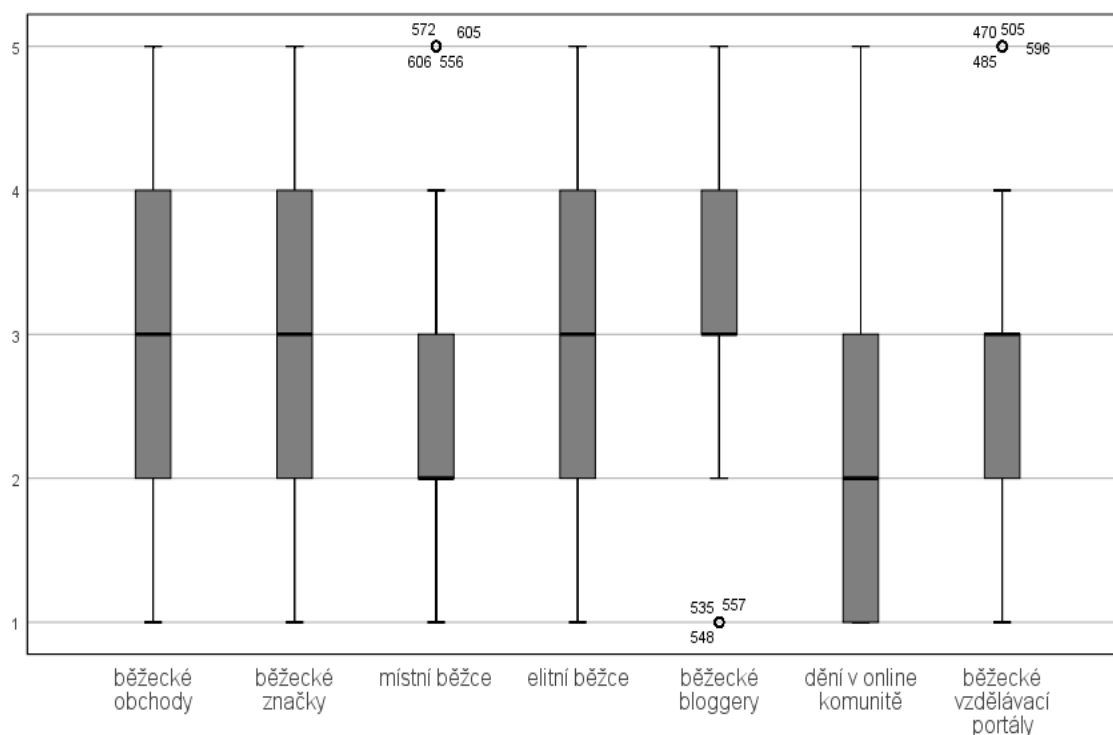
23. VÝROKY: Dávám přednost malým lokálním závodům před masovými akcemi typu RunCzech, apod.

Z uvedeného koláčového grafu vidíme, že se nám vzorek běžců dělí na dva relativně vyrovnané segmenty. Ti, kteří dávají přednost malým lokálním závodům (60 %), a ti, kteří raději upřednostní masové závodní akce (40 %).

7.6.9 Běžci a (nejen) online dění

Obrázek 36 Box plot online sledovaných aktivit [zdroj: vlastní zjištění]

Předchozí graf nám nabízí pohled na nejsledovanější jevy na internetu. Použili jsme následující škálu (1 – velmi často, 2 – často, 3 – někdy, 4 – zřídka, 5 – nikdy). Mezi nejsledovanější jevy patří místní běžci a jejich zkušenosti spojené s během a dění v komunitě. Z dalších analýz (tab. 22) pomocí ANOVA testu (Tukey a Bonferroni test, včetně homogenity variance, a testování mediánu) nám vyšlo, že existují statisticky významné rozdíly v tom, co sledují ženy a muži; ženy mnohem častěji, než muži sledují místní běžce, blogery, dění v online komunitě i vzdělávací portály.

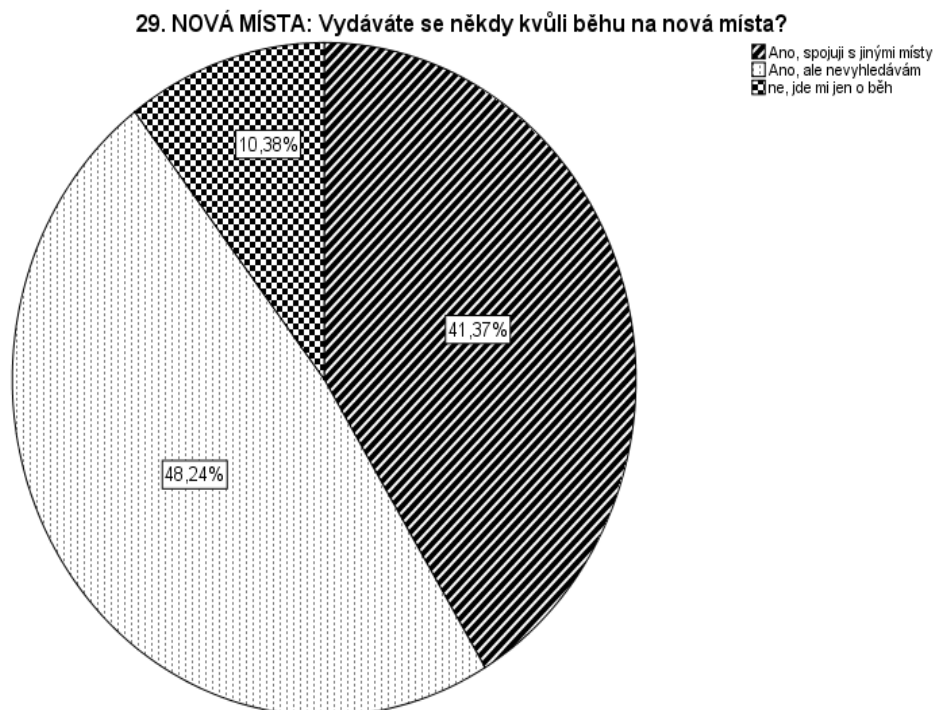
Tabulka 21 Výsledky ANOVA testu pro sledované položky muži/ženy [zdroj: vlastní zjištění]

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
běžecké obchody	Between Groups	2,465	1	2,465	1,848	,175
	Within Groups	805,504	604	1,334		
	Total	807,969	605			
běžecké značky	Between Groups	2,261	1	2,261	1,721	,190
	Within Groups	770,938	587	1,313		
	Total	773,199	588			
místní běžce	Between Groups	16,331	1	16,331	14,521	,000
	Within Groups	681,549	606	1,125		
	Total	697,880	607			
elitní běžce	Between Groups	,821	1	,821	,600	,439
	Within Groups	809,455	592	1,367		
	Total	810,276	593			
běžecké bloggery	Between Groups	27,846	1	27,846	20,137	,000
	Within Groups	808,958	585	1,383		
	Total	836,804	586			
dění v online komunitě	Between Groups	24,949	1	24,949	18,864	,000
	Within Groups	797,504	603	1,323		
	Total	822,453	604			
vzdělávací portály	Between Groups	15,271	1	15,271	13,329	,000
	Within Groups	686,269	599	1,146		
	Total	701,541	600			

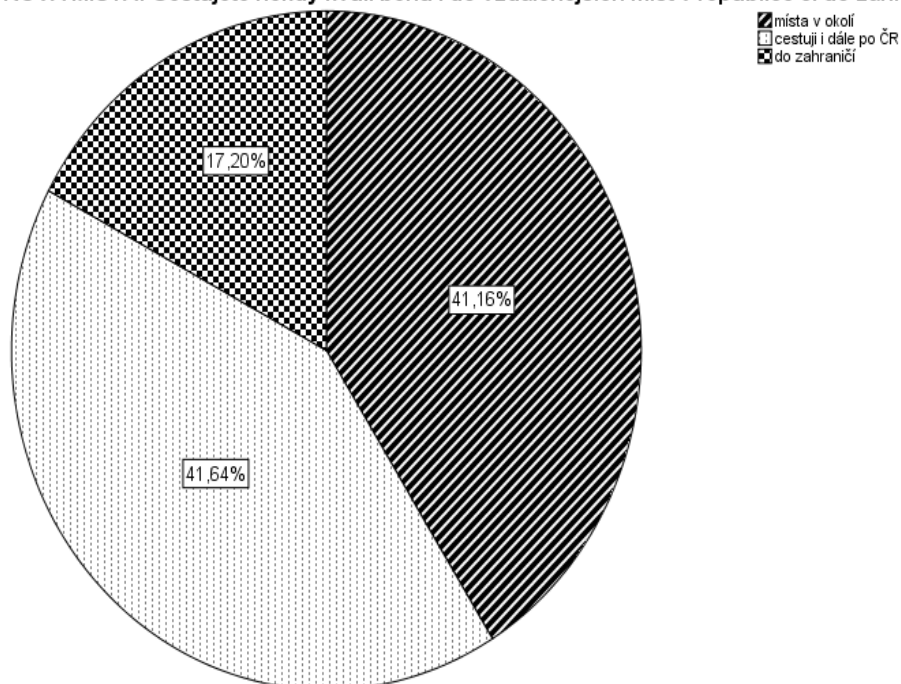
7.6.10 Běžci a sportovní (běžecká) turistika

Obrázek 37 Pie graf pro nová místa I. [zdroj: vlastní zjištění]

Obrázek 38 Pie graf pro nová místa II. [zdroj: vlastní zjištění]

30. NOVÁ MÍSTA: Cestujete někdy kvůli běhu i do vzdálenějších míst v republice či do zahraničí?

Z předchozích dvou koláčových grafů vidíme, že poměrně značná část běžců (41%) spojuje běh s vyhledáváním nových míst. Za během dále po ČR je ochotno cestovat také značná část běžců (42%). Nemalý podíl běžců také za během cestuje do zahraničí (17%). V rámci našich hypotéz se pokusíme více zaměřit, který segment běžců cestuje i dále po ČR za během či dokonce do zahraničí.

7.7 Hypotézy; aneb drobné postřehy k volnému času, novému druhu turismu či k „light communities“

Naše práce krystalizuje do tří hlavních hypotéz. Pokud jsme až do této části analyzovali některé základní parametry našeho vzorku, pak bychom se nyní chtěli více zaměřit na tři hlavní oblasti s ohledem na probíhající sociální změnu ve společnosti.

Je jasné, že s rostoucími počty pořádajících závodů, s rozvojem sociálních sítí (a s jistou medializací a komercializací), s rostoucí kondicí běžců (což nutně nemusí být *conditio sine qua non*), rostou nároky na zážitky a zkušenosti. Až potud bychom mohli najít celou řadu společných znaků společností, které trefně definoval např. Petrussek [2006]. Nás nejvíce zajímají tři kategorie s ohledem na zjištěné. Scheerder a kol. [2015] mluví o dvou vlnách běžeckého boomeru. Druhý boom dle něj zažíváme právě dnes, a někdy od 70. let minulého století. Boom, který dosud nepodchytili oficiální organizace, které dle něj přicházejí o své potenciální členy. V tomto jsou mnohem více vepředu marketingové společnosti, které začaly nabízet nespočet běžeckého oblečení, potřeb, doplňků a tuto potřebu prostřednictvím médií přizívají mezi běžci.

Nás v tomto ohledu zajímá, zda se dají na základě socio-demografických znaků vysledovat vzorce či „zákonitosti“, kteří lidé to vlastně jsou, co se hlásí k nějaké skupině (ať již půjde o neformální skupinu běžců, kde mezi nimi fungují jistá pravidla, ale zároveň nejsou svazováni oficiálními předpisy, členskými poplatky apod., nebo zda se spíše cítí být součástí „nahodilých skupin“, kde je pravidel poskrovnu. S ohledem na rozvoj sociálních sítí (a tím, že byl také náš vzorek sycen prostřednictvím tohoto informačního kanálu) nás také zajímá, zda některé skupiny běžců se dokáží s online komunitou identifikovat. V poslední řadě (protože je běh stále brán jako individuální sport) nás zajímá, která skupina běžců nejvíce sebe pojímá jako „osamělé běžce“.

V kapitole o volném čase jsme se věnovali teoretickému ukotvení dle Dumazediera [1966], který nám volný čas definoval ve čtyřech hlavních znacích. Tyto znaky jsme se co nejpřesněji (pokud je to možné) snažili zakomponovat do dotazníku a dále jsme s těmito proměnnými (i pomocí rékódování odpovědí) pracovali. Podobně jako u „light communities“⁵⁵ [Duyvendak a Hurenkamp, 2004] zde hledáme znaky jednotlivých běžců. Dumazedier [1966] pracoval také s konceptem „semiloisir“, „*kam se řadí činnosti*

⁵⁵ Koncept zmiňovaných autorů, komunity stavěné do kontrastu k oficiálním běžeckým skupinám (např. atletické kluby či jiné pevně organizované struktury). Light communities mohou být dnes např. vznikající neformální skupiny běžců, kteří běhají za nějakým cílem, např. Ženy v běhu, Rozběháme (název města), apod., které prostřednictvím sociálních sítí šíří svoji popularitu a získávají příznivce (není nám známo, že by se v současných sociálních vědách tomuto tématu někdo věnoval, ačkoliv z hlediska sociálních jevů je to velmi zajímavé v tom smyslu, že se dají sledovat individualizační a demokratizační procesy).

hraniční, činnosti mající charakter na jedné straně třeba charakter volného času, ale zároveň naplňující nějakou povinnost, což je naopak z volného času vyřazuje“, jak trefně popisuje Duffková [In Šubrt, 2014: 230]

S rozvojem turismu a jeho možných alternativ si také nelze v oblasti běhu jako sportovní disciplíny také rozvoje něčeho, co nazýváme běžeckou turistikou. Rovněž nám není známo, že by se sociální vědci zabývající se turismem zaměřili svou pozornost na turismus spojovaný s běžeckou disciplínou. Dnes je zcela běžné, alespoň tedy mezi jistou skupinou běžců, že lidé za běžeckými závody (nebo za zážitky) cestují do vzdálenějších míst nejen v ČR ale i v zahraničí. Neváhají zaplatit nemalé částky za startovné, cestovné a další náklady s během související. O své výsledky a zážitky se pak rádi podělí nejen na sociálních sítích v různých běžeckých skupinách, ale i například v elektronických či papírových časopisech věnujících se sportu. Jde o fenomén, který se vymyká institucionalizovanému rámci, nejde např. o záležitost spojenou s pevně formalizovanými kluby, např. Klubem českých turistů, který dnes pořádá 7. ročník běžecké turistiky.⁵⁶ Tento druh turismu je přímo spojený s individualizačními procesy, které se ve společnosti odehrávají. Běžci nejsou vázáni nějakou organizací, ani předpisy. Zpravidla na sociální síti si vyberou svůj závod, zaregistrují se, zaplatí poplatek, a buď sami či s přáteli nebo dokonce náhodou skupinou dalších nadšenců jedou za závodem konajícím se zpravidla v odlehlejší koutě od jejich bydliště nebo dokonce v zahraničí. Není nám známo, že by se v minulosti nebo v současnosti tímto fenoménem moderní společnosti nějací sociální vědci zabývali, proto se snažíme mapovat alespoň hrubé rysy jednotlivých aktérů, když sledujeme statisticky významné socio-demografické znaky – jinými slovy, které skupiny aktérů se častěji takových akcí zúčastňují – pro které je toto jednání typické.

Nejde jen o závody a zážitky spojené s nějakými extrémními výkony, ale jde především o jisté vyklonění z rutinní každodennosti našich aktérů. Tedy abychom byli přesní; pro některé z nich je i toto rutinou a vyhledávají extrémnější zážitky (není výjimkou běh z východního koutu Slovenska na západní cíp ČR, přeběh pohoří, zaběhnutí maratonu v každém dni na jiném kontinentu apod.). Limity těla a revitalizace těla téměř neznají hranic. Běh tak může být jistým naplněním toho, o čem kdysi psal Weber – protestantská etika vede k větší produktivitě práce.

Jak píše Scheerder [2015: 250] *„běh se svým důrazem na výdrž a vytrvalost se perfektně doplňuje s protestantskou etikou práce. Pokud někdo život vidí jako kariéru, ve které vám investice pomohou vyšplhat se po sociálním žebříčku, stává se jednodušším ocenit všechnu tu snahu a bolest, kterou musí člověk investovat do běhu jako zábavné a odměňující činnosti. Z toho důvodu se o běhu někdy mluví jako o „vážné zábavě“. Tohle určitě není perspektiva, kterou byste například hledali u průměrného řidiče autobusu nebo u popeláře. Pokud na věc koukáme takto, hned je nám jasné, proč se právě takovéto profese mezi běžci objevují velmi zřídka.“⁵⁷*

⁵⁶ <https://kct.cz/bezecka-turistika> [navštíveno 2.6.2019]

⁵⁷ Vlastní překlad originálního textu

- 1) *VOLNÝ ČAS*: H0: Rozdíly ve vnímání jednotlivých znaků volného času [dle Dumazediera, 1966] mezi socio-demografickými znaky běžců se neliší.

VOLNÝ ČAS: H1: Rozdíly ve vnímání jednotlivých znaků volného času [dle Dumazediera, 1966] mezi socio-demografickými znaky běžců se liší.

- 2) *LIGHT COMMUNITIES*: H0: Z hlediska socio-demografických znaků běžců (věk, pohlaví, děti, vzdělání, aj. – ktg. otázek „B“) neexistují rozdíly ve vnímání sebeidentit k nějaké skupině (např. formální, neformální, aj. (otázky typu „komunita“, č. 31)

LIGHT COMMUNITIES: H1: Z hlediska socio-demografických znaků běžců (věk, pohlaví, děti, vzdělání, aj. – ktg. otázek „B“) existují rozdíly ve vnímání sebeidentit k nějaké skupině (např. formální, neformální, aj. (otázky typu „komunita“, č. 31)

- 3) *NOVÝ TURISMUS*: H0: Z hlediska socio-demografických znaků běžců (věk, pohlaví, děti, vzdělání, aj. – ktg. otázek „B“) neexistují rozdíly v cestování za během na nová místa (ot.č.29) či dokonce do zahraničí (ot.č.30).

NOVÝ TURISMUS: H1: Z hlediska socio-demografických znaků běžců (věk, pohlaví, děti, vzdělání, aj. – ktg. otázek „B“) existují rozdíly v cestování za během na nová místa (ot.č.29) či dokonce do zahraničí (ot.č.30).

- 4) *SPOKOJENOST*: H0: Náš vzorek respondentů (n=626) z hlediska spokojenosti v jejich životech nevykazuje statisticky významně odlišné hodnoty ve srovnání s populací ČR [k listopadu 2018, dle CVVM].

SPOKOJENOST: H1: Náš vzorek respondentů (n=626) z hlediska spokojenosti v jejich životech vykazuje statisticky významně odlišné hodnoty ve srovnání s populací ČR [k listopadu 2018, dle CVVM].

Testujeme také rozdíly ve spokojenosti mezi muži a ženami a rozdíly mezi dvěma položkami vlastnictví (nadprůměrní a podprůměrní).

Než se pustíme do závěrečných analýz, považujeme za důležité pro vhodnou ilustraci publikovat také naši vlastní analytickou tabulku hodnot p pro jednotlivé proměnné. Z ní jsou patrné alespoň základní souvislosti mezi socio-demografickými znaky a dílčími položkami, tj. volným časem, cestováním a light communities.

Tabulka 22 Tabulka p-hodnot sledovaných hypotéz [zdroj: vlastní zjištění]

Volný čas	pohlaví*	věk	vzdělání	stav	rodičovství*	vlastnictví	spokojenost	práce
běh jako povinnost	< 0, 001	< 0, 05	0, 463	< 0, 05	0, 530	nelze	0, 787	< 0, 05
nucení se do tréninku	0, 803	< 0, 05	0, 193	< 0, 05	0, 208	< 0, 05	0, 393	0, 859
uznání druhých	0, 131	0, 098	0, 180	0, 680	0, 240	0, 512	0, 785	< 0, 05
běh jako radost	0, 561	0, 371	0, 587	0, 260	0, 885	0, 162	< 0, 001	0, 370
Kdo cestuje	pohlaví	věk	vzdělání	stav	rodičovství	vlastnictví	spokojenost	práce
běh a jiná místa	< 0, 001	0, 356	0, 311	0, 297	< 0, 05	0, 183	0, 144	0, 479
za během do zahraničí	< 0, 001	0, 365	0, 369	0, 881	0, 232	< 0, 05	0, 634	0, 867
Light communities	pohlaví*	věk	vzdělání	stav	rodičovství*	vlastnictví	spokojenost	práce
neformální skupiny	0, 493	0, 492	0, 796	0, 273	0, 085	0, 137	0, 354	0, 611
nahodilé skupiny	0, 103	0, 066	0, 381	0, 728	0, 153	0, 419	0, 275	0, 967
online komunita	0, 265	< 0, 05	0, 110	< 0, 05	< 0, 05	0, 066	0, 665	0, 955
běhám sám pro sebe	0, 931	0, 206	0, 099	0, 607	0, 491	0, 413	0, 938	0, 180
* fisher's test								

Ad 1) Rozdíly ve vnímání volného času na základě socio-demografických znaků běžců a běžkyň

Kategorii volného času jsme rozdělili na čtyři jednotlivé proměnné [dle Dumazediera a jeho konceptu volného času, viz výše kap. o volném času). V každé proměnné máme několik možností odpovědí (1- nikdy, 2 – zřídka, 3 – někdy, 4 – často, 5 – vždy), které jsme museli rekódovat a stanovit tak, kdy už jednotliví běžci tak „problém“ vnímají a kdy nikoliv. Rékodovali jsme v tomto smyslu; kategorie 1 a 2 jako „ne“, kategorii 3 – někdy jsme ponechali, a kategorie 4 a 5 jako „ano“. Pakliže se ptáme na otázku, zda běžec vnímá běh jako svou povinnost, a odpovídá na škále např. 2 – zřídka, bereme odpověď jako ne. Chápeme, že zde dochází k určitému významovému zkreslení, ale máme za to, že nám to pro vykreslení prvotního modelu a třídění postačí. Především z hlediska věcné významnosti budeme schopni určit, který segment běžců takto svůj volný čas pojímá. Pokaždé se naše jednotlivé znaky pokusíme dát do vztahu k jednotlivým položkám odpovídajícím socio-demografickým údajům (věk, pohlaví, vzdělání, materiální zabezpečení, rodičovství, spokojenost v životě a charakter zaměstnání – v našem dotazníku tyto otázky tvořili sekci „B1-8“)⁵⁸

⁵⁸ U položky spokojenosti s životem za posledních 6 měsíců jsme škálu taktéž rekódovali následujícím způsobem (1-4 nespokojenost, 5-6 ani tak-ani tak, 7-10 spokojenost). U položky manuální a duševní práce jsme tuto proměnnou rekódovali v podobném duchu (1-4 manuální práce, 5-6 nevyhraněné, 7-10 duševní práce)

Otázky jsme v našem dotazníku měly čtyři:⁵⁹

- a) Vnímáte běhání jako svou povinnost, která je na úkor Vašeho volného času?
- b) Musíte se někdy nutit do tréninku?
- c) Běháte pro uznání druhých či pro dosažení jiných „zisků“? (např. ceny za výhru, aj.)
- d) Jak často máte běh spojený s radostí a příjemnými pocity?

Tabulka 23 Deskriptivní údaje pro volný čas I. [zdroj: vlastní zjištění]

Běh jako povinnost

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 ne	592	94,6	95,2	95,2
	2 ano	30	4,8	4,8	100,0
	Total	622	99,4	100,0	
Missing	System	4	,6		
Total		626	100,0		

Tabulka 24 Deskriptivní údaje pro volný čas II. [zdroj: vlastní zjištění]

Nucení se do tréninku

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 ne	549	87,7	87,7	87,7
	2 ano	77	12,3	12,3	100,0
	Total	626	100,0	100,0	

Tabulka 25 Deskriptivní údaje pro volný čas III. [zdroj: vlastní zjištění]

Běh pro uznání druhých

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 ne	585	93,5	93,6	93,6
	2 ano	40	6,4	6,4	100,0
	Total	625	99,8	100,0	
Missing	System	1	,2		
Total		626	100,0		

⁵⁹ Z důvodů vyššího množství statisticky významných zjištění neuvádíme všechny kontingenční tabulky s uvedenými souvislostmi. Dovolili jsme si nejdůležitější údaje v rámci přehlednosti jen stručně vypsát a odůvodnit práci s hypotézou volného času. Uvádíme vhodné frekvenční tabulky, které nabízejí základní přehled k našemu zjištění.

Tabulka 26 Deskriptivní údaje pro volný čas IV. [zdroj: vlastní zjištění]

Běh spojený s radostí

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 ne	56	8,9	8,9	8,9
	2 ano	570	91,1	91,1	100,0
	Total	626	100,0	100,0	

Vidíme, že v případě „negativně“ vnímaných položek jde vždy řádově o 5 % - 12 % běžců, kteří nějakým způsobem nesplňují definici běhu jako volného času. Pokusíme se nyní podívat, kteří běžci to vlastně jsou pro jednotlivé položky. Pro každý výpočet jsme používat chí kvadrát test dobré shody.

- ❖ U první položky „běh vnímaný jako povinnost“ vidíme statisticky významné rozdíly v následujících kategoriích; pohlaví ($p < 0,001$), ženy mnohem častěji nevnímají běh jako svou povinnost (adj. rez. = 3, 7), muži pak logicky běh vnímají mnohem častěji jako svou povinnost (adj. rez. = 3,7). Z hlediska věku vychází rozdíly také stat. signifikantní ($p = 0,013$), kategorie běžců mezi 16. – 19. rokem mnohem častěji volí běh jako svou povinnost (adj. rez. = 3,1). Z hlediska dosaženého vzdělání jsme nezjistili žádné sign. rozdíly ($p = 0,463$). Z hlediska rodinného stavu rozdíly jsou rovněž stat. sign. ($p = 0,010$). Svobodní (adj. rez. = 2, 3) a ovdovělí (adj. rez. = 2, 4) berou běh jako svou povinnost. Z hlediska rodičovství je statistická signifikance na samé hranici ($p = 0,048$), kdy ti běžci, kteří nemají děti, vnímají častěji běh jako svou povinnost (adj. rez. = 2,0). Z hlediska materiálního zabezpečení bohužel nemůžeme s jistotou konstatovat, protože zde nebyly splněny podmínky testu dobré shody (40 % polí mělo očekávanou hodnotu <5). Z hlediska spokojenosti v životě jsme nezjistili žádné statisticky významné rozdíly v odpovědích ($p = 0,787$).

Pro tuto kategorii otázek volného času můžeme tedy konstatovat, že běžci, kteří vnímají běh jako svou povinnost jsou nejčastěji muži ve věku 16-19 let nebo lidé spíše svobodní či ovdovělí. Zajímavým zjištěním je také fakt, že běžci, kteří mají převážně manuální práci vnímají běh jako svoji povinnost. Spokojenost v životě, vzdělání ani rodičovství není v tomto případě signifikantní.

- ❖ U druhé položky „nucení se do tréninku“ nám jako statisticky signifikantní vyšel věk, stav a vlastnictví.⁶⁰ Kategorie 16-19 (adj.rez. 2, 3) a 20-29 let (adj.rez. 2,5), ovdovělí (adj.rez. 2, 9), spíše nadprůměrné vlastnictví (adj.rez. 3,0).

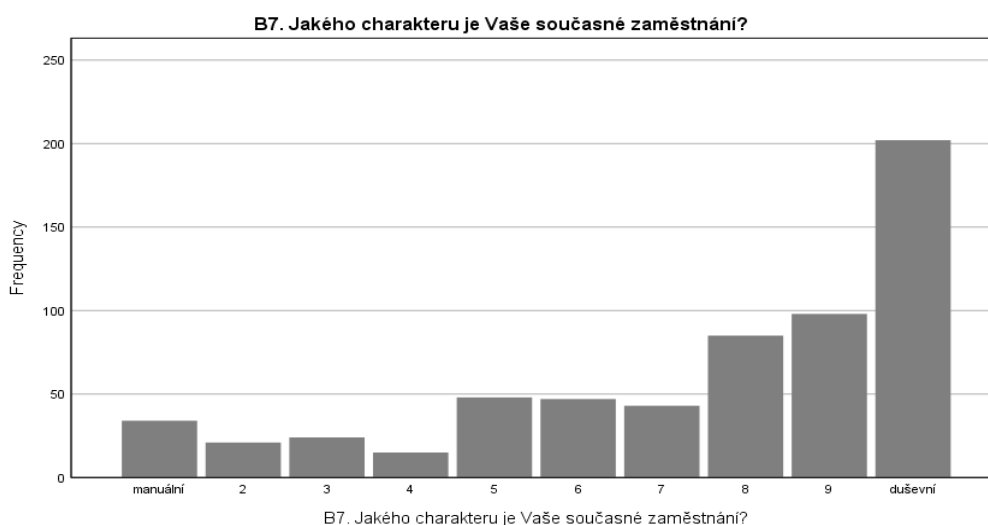
⁶⁰ Konkrétní položky již nebudeme dále rozepisovat a dovolíme si vše shrnout pomocí námi vypracované kompletní tabulky signifikancí.

- ❖ U třetí položky „běh pro uznání druhých“ jsme shledali statisticky významné rozdíly pouze u charakteru práce. Ti, kteří svou práci charakterizují jako manuálně pak častěji běhají kvůli uznání druhých (adj. rez. 2,0).
- ❖ U čtvrté položky „běh pro radost“ jsme významné rozdíly shledali pouze u položky spokojenost v životě; Ti, co jsou v životě spokojeni, pak také mají běh spojený s radostí (adj.rez. 4, 6). Zároveň ale také ti, kteří jsou v životě nespokojeni, nemají běh spojený s radostí (adj.rez. 2, 0). Rovněž také ti, kteří volili spokojenost na škále „ani tak – ani tak“, nemají běh spojený s radostí (adj. rez. 4,0).

Nulovou hypotézu můžeme zamítnout, protože každá položka volného času má alespoň jeden socio-demografický znak, který je statisticky významný. Mezi jednotlivými položkami je rozdíl. Nejvíce pak v položce „běh jako povinnost“. Ženy mnohem častěji nevnímají běh jako svou povinnost (adj. rez. = 3,7), muži pak běh vnímají mnohem častěji jako svou povinnost (adj. rez. = 3,7). Z hlediska věku vychází rozdíly také statisticky signifikantní ($p = 0,013$), kategorie běžců mezi 16. – 19. rokem mnohem častěji volí běh jako svou povinnost (adj. rez. = 3,1). Z hlediska rodinného stavu rozdíly jsou rovněž stat. sign. ($p = 0,010$). Svobodní (adj. rez. = 2, 3) a ovdovělí (adj. rez. = 2,4) berou běh jako svou povinnost. Z hlediska rodičovství je statistická signifikance na samé hranici ($p = 0,048$), kdy ti běžci, kteří nemají děti, vnímají častěji běh jako svou povinnost (adj. rez = 2,0). Z hlediska materiálního zabezpečení bohužel nemůžeme s jistotou konstatovat, protože zde nebyly splněny podmínky testu dobré shody (40 % polí mělo očekávanou hodnotu < 5).

Nejvíce významné jsou položky věk, rodinný stav a práce. Tyto kategorie by mohly nejvíce naplňovat Dumazedierův koncept semiloisir. Zajímavým zjištěním je také fakt, že významná většina manuálně pracujících pojmá běh jako svoji povinnost a hledají v této aktivitě uznání druhých.

Obrázek 39 Sloupcový graf charakteru zaměstnání [zdroj: vlastní zjištění]

Tento graf, ve kterém vidíme rozložení manuálních-duševních profesí by nám

nejspíše mohl potvrdovat Scheerderovu hypotézu o tom, že mezi běžci najdeme významně méně aktérů, kteří mají manuální práci. Přesto ale při celkovém součtu tato „menšina“ tvoří relativně podstatnou část běžeckého segmentu (na stupnici 1–4 je to 15 %, a pokud bychom zahrnuli ještě také 5. část stupnice, pak jsme na celých 23 %)

Ad 2) Přináležení k nějaké skupině (light community; neformální skupina, nahodilá skupina, online komunita, aj.)

V kapitole 6. 3 jsme v rámci sociální změny navazovali na teoretický koncept [Duyvendak a Hurenkamp, 2004], kteří v souvislosti s druhou běžeckou vlnou hovoří o vzestupu light communities. Naším cílem zde bylo otestovat hypotézu, zda v rámci socio-ekonomických znaků našich respondentů existují statisticky signifikantní rozdíly ve vnímání přináležení k nějaké formě skupin. Z tabulky našich p – hodnot [viz subkap. 7.7, tabulka p -hodnot] vidíme, že jediné rozdíly jsou patrné v položkách online komunit. Tyto komunity jsme kategorizovali na následující čtyři skupiny:⁶¹

- a) Neformální skupina s pravidly
 - b) Nahodilá skupina bez pravidel
 - c) Online komunita
 - d) Běhám sám a nikam nepatřím
- ❖ Pro kategorii věk a položku online skupina zjišťujeme statisticky významné rozdíly. $P = 0,008$. Kategorie běžců mezi roky 60 – 69 let častěji volí, že jsou součástí online komunity. Bohužel zde ale máme necelou desítku respondentů, proto považujeme za férové přiznat, že naše data takové zjištění rozhodně nemůžou dokazovat s jistotou. Mnohem významnější je to ovšem u věkové kategorie běžců mezi lety 20–29 let, kteří se paradoxně mnohem častěji k online komunitě nehlásí (adj.rez. 3, 1).
 - ❖ Z hlediska rodičovství pak sice také dostáváme statisticky významné výsledky, $p = 0,024$, ale rozdíly nejsou nikterak významné. Kontingenční tabulku přikládáme níže v našem textu.
 - ❖ Z hlediska rodičovství jsou rozdíly také významné. Ti, kteří jsou rodiči, se častěji o online skupině hlásí (adj.rez. 2,4). Naopak ti, kteří děti nemají, se k online komunitě nehlásí (adj. rez. 2, 4). Fisherův test a p -hodnota = 0,20.
 - ❖ V rámci proměnné běhám sám a nechci nikam patřit jsme neidentifikovali ani jeden socio-demografický znak, který by vykazoval statisticky významné rozdíly.

⁶¹ K light communities pak patří skupina a, b, c.

Tabulka 27 Výsledky testu dobré shody - Online komunita a věk [zdroj: vlastní zjištění]

Crosstab

			Věk						
			1 16-19 let	2 20-29 let	3 30-39 let	4 40-49 let	5 50-59 let	6 60-69 let	Total
rec_online_sk online skupina	1 ano	Count	7a, b	32b	107a, c	102a, c	18a, b, c	6c	272
		Expected Count	9,6	46,0	101,5	93,4	18,2	3,4	272,0
		online skupina	2,6%	11,8%	39,3%	37,5%	6,6%	2,2%	100,0%
		Věk	35,0%	33,3%	50,5%	52,3%	47,4%	85,7%	47,9%
		Adjusted Residual	-1,2	-3,1	1,0	1,5	-,1	2,0	
	2 ne	Count	13a, b	64b	105a, c	93a, c	20a, b, c	1c	296
		Expected Count	10,4	50,0	110,5	101,6	19,8	3,6	296,0
		online skupina	4,4%	21,6%	35,5%	31,4%	6,8%	0,3%	100,0%
		Věk	65,0%	66,7%	49,5%	47,7%	52,6%	14,3%	52,1%
		Adjusted Residual	1,2	3,1	-1,0	-1,5	,1	-2,0	
Total	Count	20	96	212	195	38	7	568	
	Expected Count	20,0	96,0	212,0	195,0	38,0	7,0	568,0	
	online skupina	3,5%	16,9%	37,3%	34,3%	6,7%	1,2%	100,0%	
	Věk	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Tabulka 28 Výsledky testu dobré shody – Online komunita a rodinný stav [zdroj: vlastní zjištění]

Crosstab

			Stav					
			1 svobodný/ a	2 ženatý/vda ná	3 rozvedený/ á	4 dlouh. partn. vztah	5 ovdovělý/á	Total
online skupina	1 ano	Count	52a	132b	25a, b	62b	2a, b	273
		Expected Count	67,5	124,0	24,4	56,0	1,0	273,0
		online skupina	19,0%	48,4%	9,2%	22,7%	0,7%	100,0%
		stav	36,9%	51,0%	49,0%	53,0%	100,0%	47,9%
		Adjusted Residual	-3,0	1,3	,2	1,2	1,5	
	2 ne	Count	89a	127b	26a, b	55b	0a, b	297
		Expected Count	73,5	135,0	26,6	61,0	1,0	297,0
		online skupina	30,0%	42,8%	8,8%	18,5%	0,0%	100,0%
		stav	63,1%	49,0%	51,0%	47,0%	0,0%	52,1%
		Adjusted Residual	3,0	-1,3	-,2	-1,2	-1,5	
Total	Count	141	259	51	117	2	570	
	Expected Count	141,0	259,0	51,0	117,0	2,0	570,0	
	online skupina	24,7%	45,4%	8,9%	20,5%	0,4%	100,0%	
	stav	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Tabulka 29 Výsledky testu dobré shody – Online skupina a rodičovství [zdroj: vlastní zjištění]

Crosstab

			Rodičovství		Total
			0 ne	1 ano	
online skupina	1 ano	Count	92 ^a	182 ^b	274
		Expected Count	105,8	168,2	274,0
		online skupina	33,6%	66,4%	100,0%
		rodičovství	41,8%	52,0%	48,1%
		Adjusted Residual	-2,4	2,4	
	2 ne	Count	128 ^a	168 ^b	296
		Expected Count	114,2	181,8	296,0
		online skupina	43,2%	56,8%	100,0%
		rodičovství	58,2%	48,0%	51,9%
		Adjusted Residual	2,4	-2,4	
Total		Count	220	350	570
		Expected Count	220,0	350,0	570,0
		online skupina	38,6%	61,4%	100,0%
		rodičovství	100,0%	100,0%	100,0%

Máme za to, že takováto zjištění působí dosti rozporuplně. Ač uvedené socio-demografické znaky vykazují v některých položkách (stav, rodičovství, věk) statisticky významné rozdíly, vždy se pohybují kolem hodnoty $p < 0,05$ těsně u této hladiny. Adjustovaná rezidua pak pro jednotlivé kategorie také nejsou nikterak odchýlena od normálního rozložení. Proto interpretace takových zjištění je velmi problematická a je potřeba dalších analytických procedur a výzkumných zjištění. Z hlediska zkoumání light communities je potřeba cíleněji zaměřit otázky. Ač je tedy trend v vzestupu light communities patrný, nám se s jistotou neprokázala zamítnout nulovou hypotézu, a to i přesto, že zmíněné sociodemografické znaky vykazují v některých položkách statisticky významné rozdíly. S jejich interpretací si, přiznáváme zcela vědomě, nejsme jisti. Dalšímu testování s pomocí explorační faktorové analýzy podrobíme tuto proměnnou v poslední kapitole naší práce.

Ad 3) Rozdíly v cestování za během na jiná místa v ČR či do zahraničí.

V rámci této hypotézy jsme se ptali, zda běžci na základě socio-demografických znaků statisticky významně více cestují na jiná místa v ČR či do zahraničí. Ukazuje se, že i zde nacházíme podstatné rozdíly v některých socio-demografických znacích. U otázky č. 30 nás nejvíce zajímal nový společenský fenomén cestování za během do zahraničí⁶².

⁶² Položka tvořila jednu možnou odpověď (na výběr bylo; a) vybírám si jen místa v mém blízkém okolí, b) jsem ochoten cestovat v rámci ČR i na delší vzdálenosti, 3) kvůli běhu cestuji i do zahraničí). Právě třetí bod máme spojený s novým turistickým fenoménem – cestování za během do zahraničí.

V současné době se tento fenomén rozmáhá i v ČR a tyto trendy lze pozorovat na různých úrovních; je to tematizované na sociálních sítích, kde každý takový závodník, který má zkušenost s během v zahraničí pojmá jistou úctu u ostatních běžců, neskrývaný obdiv k výkonu⁶³. Z toho důvodu se do určité míry jedná i jistou prestižní záležitost spojenou se statusovou symbolikou (tu může tvořit např. zisk pamětní medaile, pořizované fotografie, kontakty na zahraniční soutěžící, rozhovor v českém běžeckém časopise apod.). Výkonnější běžci, kteří dosahují výkonů rovných nějakému umístění mají výrazně vyšší šanci na zisk od sponzorů či získání nějakého kontraktu pro běžeckou značku.

Tabulka 30 Deskriptivní údaje pro cestování za během [zdroj: vlastní zjištění]

30. Cestujete někdy kvůli běhu do vzdálenějších míst v republice či do zahraničí?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 místa v okolí	256	40,9	41,2	41,2
	2 cestuji i dále po ČR	259	41,4	41,6	82,8
	3 do zahraničí	107	17,1	17,2	100,0
	Total	622	99,4	100,0	
Missing	99	4	,6		
Total		626	100,0		

- ❖ Vidíme, že ti, kteří cestují i do zahraničí tvoří 17,1 % našeho základního souboru. Tito jednotliví respondenti jsou pak zastoupeni 48 ženami (12,8 % ze všech respondentek) a 58 muži (23,5 % ze všech respondentů). Testy dobré shody nám ukazují v rámci této proměnné hodnotu $p < 0,001$ při zachování všech podmínek testu. Zajímavostí je, že položku „místa v okolí“ volí výrazně častěji ženy (adj.rez. 4,7), kdežto muži cestují i dále po ČR – byť s nevýraznou statistickou odchylkou (adj. rez. 2, 1). Za během do zahraničí rovněž častěji najdeme muže (adj. rez. 3,4).
- ❖ Jedinou další socio-demografickou proměnnou, kde jsme zjistili statisticky signifikantní rozdíly je položka týkající se vlastnictví. I zde ilustrujeme zjištěné skutečnosti testem dobré shody a kontingenční tabulku uvádíme pod tabulkou sledující proměnnou pohlaví. Zde je hodnota $p < 0,05$, která postačí k tomu, abychom i zde mohli nulovou hypotézu zamítnout. Hodnocení vlastní míry materiálního zabezpečení má tedy vliv na cestování za závody do zahraničí. Jakkoliv zde ale musíme kriticky přiznat, že tato položka obsahuje méně respondentů, než bychom si přáli. Přesto ale splňuje

⁶³ Za závody do zahraničí se jezdí především na takové závody, které jsou mnohem náročnější než běžné závody, které se pořádají v ČR. Většinou jde o závody v horském prostředí, kde převýšení běžeckých tratí je v řádu několika tisíc metrů, a vzdálenost bývá mnohem delší než je maraton. Takové závody mnohdy trvají v řádu několika hodin až po několik dní. Zajímavý úvodní vhléd do této problematiky najdeme např. na velmi známém běžeckém webu zde: <https://www.svetbehu.cz/za-bezeckymi-zavody-do-zahranici-jak-na-to/> [navštíveno 1.6.2019]

podmínky testu dobré shody. Více ukazujeme v příložené kontingenční tabulce.

Tabulka 31 Výsledky testu dobré shody pro cestování [zdroj: vlastní zjištění]

Crosstab

		Pohlaví:		
		0 Žena	1 Muž	
Cestujete někdy kvůli běhu i do vzdálenějších míst v republice či do zahraničí?	1 místa v okolí	Count	182 _a	74 _b
		Expected Count	153,7	102,3
		Cestujete někdy...?	71,1%	28,9%
		% within Pohlaví:	49,1%	30,0%
		Adjusted Residual	4,7	-4,7
2 cestuji i dále po ČR		Count	141 _a	115 _b
		Expected Count	153,7	102,3
		Cestujete někdy...?	55,1%	44,9%
		% within Pohlaví:	38,0%	46,6%
		Adjusted Residual	-2,1	2,1
3 do zahraničí		Count	48 _a	58 _b
		Expected Count	63,6	42,4
		Cestujete někdy...?	45,3%	54,7%
		% within Pohlaví:	12,9%	23,5%
		Adjusted Residual	-3,4	3,4
Total		Count	371	247
		Expected Count	371,0	247,0
		Cestujete někdy...?	60,0%	40,0%
		% within Pohlaví:	100,0%	100,0%

Tabulka 32 Výsledky testu dobré shody - Cestování po ČR, po rekódování položek [zdroj: vlastní zjištění]

Crosstab

		Materiální zabezp.						
		1 výrazný nadprůměr	2 spíše nadprůměr	3 průměr	4 spíše podprůměr	5 výrazný podprůměr	Total	
Cestujete někdy...?	1 místa v okolí	Count	7a	75a	152a	20a	2a	256
		Expected Count	7,8	68,1	161,0	17,3	1,7	256,0
		Cestujete někdy...?	2,7%	29,3%	59,4%	7,8%	0,8%	100,0%
		Materiální zabezp.	36,8%	45,5%	39,0%	47,6%	50,0%	41,3%
		Adjusted Residual	-4	1,3	-1,5	,9	,4	
	2 cestuji i dále po ČR	Count	5a, b	54b	183a	14a, b	2a, b	258
		Expected Count	7,9	68,7	162,3	17,5	1,7	258,0
		Cestujete někdy...?	1,9%	20,9%	70,9%	5,4%	0,8%	100,0%
		Materiální zabezp.	26,3%	32,7%	46,9%	33,3%	50,0%	41,6%
		Adjusted Residual	-1,4	-2,7	3,5	-1,1	,3	
	3 do zahraničí	Count	7a	36a	55b	8a, b	0a, b	106
		Expected Count	3,2	28,2	66,7	7,2	,7	106,0
		Cestujete někdy...?	6,6%	34,0%	51,9%	7,5%	0,0%	100,0%
		Materiální zabezp.	36,8%	21,8%	14,1%	19,0%	0,0%	17,1%
		Adjusted Residual	2,3	1,9	-2,6	,3	-9	
Total	Count	19	165	390	42	4	620	
	Expected Count	19,0	165,0	390,0	42,0	4,0	620,0	
	Cestujete někdy...?	3,1%	26,6%	62,9%	6,8%	0,6%	100,0%	
	Materiální zabezp.	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Bohužel takto kontingenční tabulku jsme nemohli nechat, neboť z nedostatku respondentů máme dokonce v položce „výrazný podprůměr – do zahraničí“ nula respondentů. 26,7 % polí pak obsahuje $n < 5$, čímž nesplňujeme podmínku test. Což sice může poukazovat na celou řadu věcí, ale pokusili jsme se naše položku „vlastnictví“ rekódovat do tří proměnných; podprůměr, průměr, nadprůměr. Test dobré shody jsme zkusili ještě jednou. $P = 0,005$ a podmínky testu splněny.

- ❖ Vidíme nyní, že lidé, kteří své příjmy ve srovnání s druhými hodnotí jako podprůměrné běhají spíše ve svém okolí (podobně jako i další ze dvou skupin). Při cestování za během do vzdálenějších míst pak výrazněji přibývá těch, kteří své vlastnictví hodnotí jako průměrné (adj. rez. 3,5). A pokud se týká naší sledované proměnné cestování za během do zahraničí, jednoznačně vidíme, že je to spíše záležitost těch, kteří své příjmy hodnotí jako nadprůměrné (adj.rez. 2,7). Můžeme tak naši nulovou hypotézu zamítnout a tvrdit, že z hlediska vlastnictví našich respondentů existují statisticky významné rozdíly.

Tabulka 33 Frekvenční tabulka rozložení vlastnictví [zdroj: vlastní zjištění]

Vlastnictví		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 nadprůměr	185	29,6	29,6	29,6
	2 průměr	393	62,8	63,0	92,6
	3 podprůměr	46	7,3	7,4	100,0
	Total	624	99,7	100,0	
Missing	System	2	,3		
Total		626	100,0		

Tabulka 34 Výsledky testu dobré shody pro cestování za během [zdroj: vlastní zjištění]

Cestujete někdy kvůli běhu i do vzdálenějších míst v republice či do zahraničí?

		Vlastnictví				
		1 nadprůměr	2 průměr	3 podprůměr	Total	
Cestujete někdy...?	1 místa v okolí	Count	82a	152a	22a	256
		Expected Count	76,0	161,0	19,0	256,0
		Cestujete někdy...?	32,0%	59,4%	8,6%	100,0%
		% within vlastnictví	44,6%	39,0%	47,8%	41,3%
		Adjusted Residual	1,1	-1,5	,9	
	2 cestuji i dále po ČR	Count	59a	183b	16a, b	258
		Expected Count	76,6	162,3	19,1	258,0
		Cestujete někdy...?	22,9%	70,9%	6,2%	100,0%
		% within vlastnictví	32,1%	46,9%	34,8%	41,6%
		Adjusted Residual	-3,1	3,5	-1,0	
	3 do zahraničí	Count	43a	55b	8a, b	106
		Expected Count	31,5	66,7	7,9	106,0
		Cestujete někdy...?	40,6%	51,9%	7,5%	100,0%
		% within vlastnictví	23,4%	14,1%	17,4%	17,1%
		Adjusted Residual	2,7	-2,6	,1	
Total	Count	184	390	46	620	
	Expected Count	184,0	390,0	46,0	620,0	
	Cestujete někdy...?	29,7%	62,9%	7,4%	100,0%	
	% within vlastnictví	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

- ❖ Ptali jsme se také na běh spojený s vyhledáváním jiných míst (ot. č. 29). I zde jsme našli statisticky významné rozdíly v některých socio-demografických znacích našich respondentů. Dle uváděné tabulky p-hodnot (viz výše) je patrné, že tyto rozdíly jsou především z hlediska pohlaví a rodičovství. Níže uvádíme detailnější zjištění. Existují zde rozdíly z hlediska pohlaví. $p = 0,001$.
- ❖ Vidíme, že ženám jde především o samotné běhání (adj. rez. 3,6), kdežto muži častěji svůj běh spojují s novými místy (adj. rez.2,1). Poslední proměnnou, která je z hlediska socio-demografických znaků statisticky signifikantní je faktor rodičovství; $p = 0,004$. Ti, kteří zůstávají bezdětní mnohem častěji úmyslně pro svůj běh vyhledávají nová místa (adj. rez. 3,3).

Ti, kteří jsou již rodiči, zase mnohem častěji sice za během také hledají nová místa, ale úmyslně je nevyhledávají (adj. rez. 2,9). Ostatní socio-demografické faktory zůstávají bez statisticky signifikantních rozdílů. Detailnější pohled nám nabízejí dvě přiložené kontingenční tabulky níže.

Tabulka 35 Výsledky testu dobré shody – nová místa pro běhání dle rodičovství [zdroj: vlastní zjištění]

		Rodičovství			
		0 ne	1 ano	Total	
Nová místa	1 Ano, spojuji s jinými místy	Count	113a	145b	258
		Expected Count	93,7	164,3	258,0
		Nová místa	43,8%	56,2%	100,0%
		Rodičovství	49,8%	36,4%	41,3%
		Adjusted Residual	3,3	-3,3	
	2 Ano, ale nevyhledávám	Count	92a	210b	302
		Expected Count	109,7	192,3	302,0
		Nová místa	30,5%	69,5%	100,0%
		Rodičovství	40,5%	52,8%	48,3%
		Adjusted Residual	-2,9	2,9	
	3 ne, jde mi jen o běh	Count	22a	43a	65
		Expected Count	23,6	41,4	65,0
		Nová místa	33,8%	66,2%	100,0%
		Rodičovství	9,7%	10,8%	10,4%
		Adjusted Residual	-,4	,4	
Total		Count	227	398	625
		Expected Count	227,0	398,0	625,0
		Nová místa	36,3%	63,7%	100,0%
		Rodičovství	100,0%	100,0%	100,0%

Tabulka 36 Výsledky testu dobré shody – Nová místa pro běhání dle pohlaví [zdroj: vlastní zjištění]

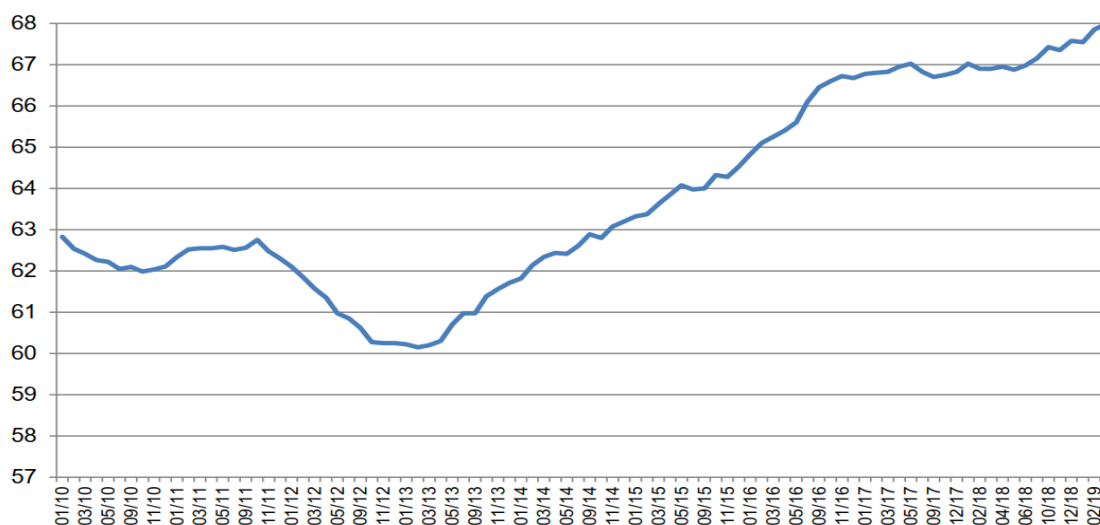
Crosstab

		Pohlaví			
		0 Žena	1 Muž	Total	
Vydáváte se někdy kvůli běhu na nová místa?	1 Ano, spojuji s jinými místy	Count	154a	102a	256
		Expected Count	154,3	101,7	256,0
		Nová místa	60,2%	39,8%	100,0%
		Pohlaví	41,1%	41,3%	41,2%
		Adjusted Residual	-,1	,1	
	2 Ano, ale nevyhledávám	Count	169a	133b	302
		Expected Count	182,1	119,9	302,0
		Nová místa	56,0%	44,0%	100,0%
		Pohlaví	45,1%	53,8%	48,6%
		Adjusted Residual	-2,1	2,1	
	3 ne, jde mi jen o běh	Count	52a	12b	64
		Expected Count	38,6	25,4	64,0
		Nová místa	81,3%	18,8%	100,0%
		Pohlaví	13,9%	4,9%	10,3%
		Adjusted Residual	3,6	-3,6	
Total		Count	375	247	622
		Expected Count	375,0	247,0	622,0
		Nová místa	60,3%	39,7%	100,0%
		Pohlaví	100,0%	100,0%	100,0%

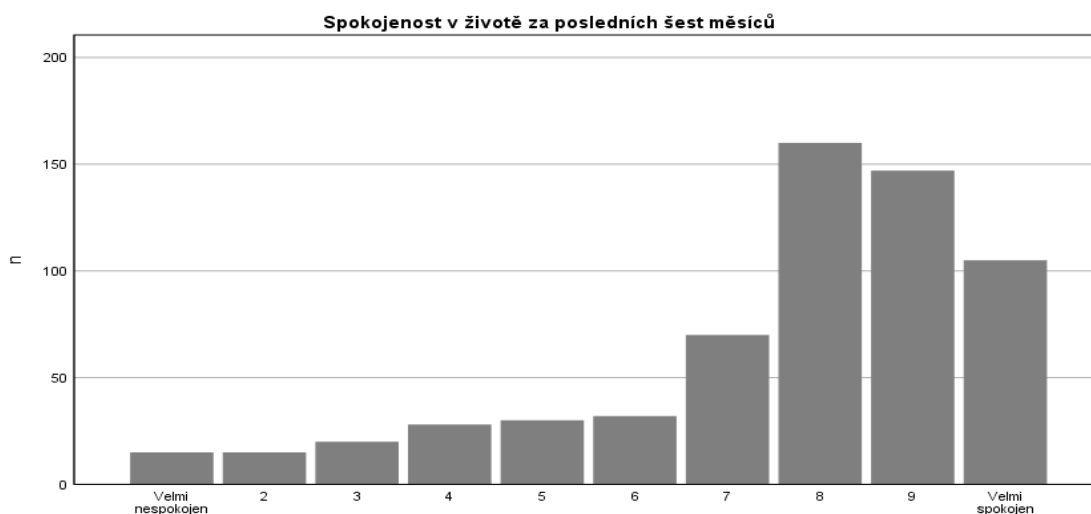
Ad 4) Mezi spokojeností našich respondentů ze základního souboru není statisticky významný rozdíl ve srovnání s posledním zjištěním CVVM z listopadu 2018 platící pro populaci ČR starší 15 let. Jako dvě další pracovní hypotézy testujeme rozdíly ve spokojenosti mezi muži a ženami a mezi dvěma odlehlými kategoriemi vlastnictví (nadprůměrní vs podprůměrní co do hodnocení materiálního zabezpečení)

V listopadu 2018 CVVM zjišťovalo celkovou spokojenost občanů ČR se svým životem. Tuto položku pravidelně zařazuje do svého repertoáru. Údaje máme od roku 2003, kdy se spokojenost pohybovala na úrovni 63% (kumulativní četnost položek velmi spokojen cca 15% a spíše spokojen cca 48%). Index 0-100 je počítán jako průměr odpovědí na škále „velmi nespokojen“ = 0, „spíše nespokojen“ = 25, „ani spokojen, ani nespokojen“ = 50, „spíše spokojen“ = 75, „velmi spokojen“ = 100. My jsme našim respondentům předložili desetistupňovou škálu, od hodnot 1 – velmi nespokojen, až po 10 – velmi spokojen. Domníváme se, že tyto dva způsoby měření mohou být do určité míry spolehlivě komparovatelné.

Obrázek 40 Vývoj klouzavého průměru indexu 0-100 spokojenosti s životem v čase (2010-2019), [zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost]

Obrázek 41 Sloupcový graf spokojenosti běžců v životě za posledních 6 měsíců [zdroj: vlastní zjištění]

Tabulka 37 Deskriptivní údaje pro proměnnou spokojenost [zdroj: vlastní zjištění]

Spokojenost v životě za 6 měsíců.

N	Valid	622
	Missing	4
Mean		7,56
Std. Error of Mean		,090
Median		8,00
Mode		8
Std. Deviation		2,248
Variance		5,052
Range		9
Minimum		1
Maximum		10
Percentiles	25	7,00
	50	8,00
	75	9,00

- ❖ Dle CVVM je spokojenost obyvatel v ČR na úrovni 6,8. Průměrná spokojenost běžců je 7,56. Při porovnání obou průměrů t-testem⁶⁴ vychází rozdíly statisticky signifikantní na 95 % hladině významnosti, $p < 0,001$. Nulovou hypotézu o nevýznamnosti rozdílů obou průměrů můžeme zamítnout. Rozdíly mezi spokojeností obyvatel ČR a našeho základního souboru běžců jsou statisticky signifikantní na 95 % hladině významnosti.

⁶⁴ V SPSS procedura analýze – compare means – One sample T-test, srovnání s hodnotou 6,8 na 95% hladině spolehlivosti.

Tabulka 38 Testování rozdílnosti průměrů [zdroj: vlastní zjištění]

One-Sample Test

	Test Value = 6.8					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
spokojenost v životě	8,427	621	,000	,759	,58	,94

- ❖ Testovali jsme také rozdíly ve spokojenosti za posledních 6 měsíců mezi muži a ženami v našem vzorku. Rozdíly nejsou statisticky signifikantní. Spokojenost v životě za posledních šest měsíců hodnotí muži a ženy podobně. Ženy, mean = 7,62, std. dev. = 2,250; std. error mean = 0,117, n = 373. Muži, mean = 7,48, std. dev. = 2,214; std. error mean = 0,141, n = 246. Nulovou hypotézu tedy nezamítáme, výsledky ve spokojenosti mezi muži a ženami nejsou statisticky významné na 95% hladině spolehlivosti.

Tabulka 39 Srovnání spokojenosti muži vs ženy, test nezávislosti dvou průměrů [zdroj: vlastní zjištění]

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Spokojenost	Equal variances assumed	,271	,603	,738	617	,461	,136	,184	-,225	,496
	Equal variances not assumed			,741	530,359	,459	,136	,183	-,224	,495

- ❖ V rámci hlavní hypotézy jsme také zjišťovali, zda respondenti hodnotící sami sebe jako lépe materiálně zabezpečení než ostatní hodnotí vlastní spokojenost ve svém životě za posledních šest měsíců odlišně než ti, kteří své vlastnictví hodnotí jako podprůměr ve srovnání s ostatními. Výsledky nám opět vyšly statisticky nevýznamné. „Nadprůměrní“ mean = 7,76, std. dev. = 2,195; std. error mean = 0,162, n = 184. „Podprůměrní“ mean = 7,42, std. dev. = 2,127; std. error mean = 0,317, n = 45. Nulovou hypotézu tedy nezamítáme, průměry se statisticky významně neliší na 95 % hladině spolehlivosti.

Tabulka 40 Srovnání spokojenosti movitější vs méně movitější, test nezávislosti dvou průměrů [zdroj: vlastní zjištění]

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Spokojenost	Equal variances assumed	,172	,679	,918	227	,360	,333	,363	-,382	1,048
	Equal variances not assumed			,936	68,803	,352	,333	,356	-,377	1,043

7.8 Explorační faktorová analýza některých proměnných

K následujícím otázkám (označovaným šipkami) používáme proceduru *Factor analysis (faktorová analýza)* společně s testováním reliability jednotlivých komponent s procedurou *Scale-Reliability analysis*:⁶⁵

❖ Můžeme rozdělit běžce na kategorie dle běžeckých motivů?

Na tuto otázku se nám vztahují jednotlivé otázky v setu č. 6 (viz dotazník). Zjišťujeme následující hodnoty:

Determinant = 0,461; KMO=0,631; $p < 0,001$; v communalities je jedna položka $< 0,3$ (na radu kamarádů/rodiny = 0,296, proto ji z naší analýzy vyřadíme); Eigen value > 1 u 3 komponent.

Po vyřazení jedné položky: determinant = 0,485; KMO=0,625; $p < 0,001$; v communalities není žádná položka $< 0,3$; Eigen value > 1 u 3 komponent:

Rotovaná matice (varimax) nám ukazuje následující složení 3 komponent:

- Obavy o zdraví, obavy o váhu, boj se stresem (Cronbach = 0,549)
- Nová výzva, účast v závodě (Cronbach = 0,420)
- Kvůli pohybu, už od školy dělal/a sport, udržet ve formě kvůli jiným činnostem (Cronbach = 0,336)

Uvedené skupiny jsou velmi nespolehlivé. Jediná, která vykazuje alespoň slabou spolehlivost je skupina, kde se běžci obávají o své zdraví, váhu a zároveň začali běhat, aby bojovali se stresem (tu jsme pracovně nazvali jako „hledači záchrany“).

❖ Můžeme rozdělit běžce na kategorie dle vybavení, jaké s sebou mají na běh?

Na tuto otázku se nám vztahují jednotlivé otázky setu č. 15 (viz dotazník). Zjišťujeme následující hodnoty:

Determinant = 0,308; KMO=0,646; $p < 0,001$; v communalities není žádná položka $< 0,3$; Eigen value > 1 u 2 komponent.

Rotovaná matice (varimax) nám ukazuje následující složení 4 komponent:

- Energy tyčinky, pití, pepřový sprej (Cronbach = 0,552)
- Peníze, občanský průkaz (Cronbach = 0,585)
- Běžecké brýle, sporttester, pokrývka hlavy (Cronbach = 0,405)

⁶⁵ V korelačním matrixu pracujeme s koeficienty, testy významnosti, determinanty a především s KMO a Bartlettovým testem sfericity, metodou principiálních komponentů. Teprve po signifikanci $< 0,001$ zjišťujeme a zadáváme počet faktorů (v závislosti na Eigen value > 1). Pro okometrickou analýzu používáme také scree plot. Dle výsledných zjištění a ne/korelací mezi jednotlivými položkami používáme metodu rotace buď ortogonální (varimax) či šikmou (Direc Oblimin). Jednotlivé koeficienty v matici poté řadíme dle velikosti. Koeficienty $< 0,40$ vynecháváme z analýz. Po splnění všech podmínek jednotlivé komponenty v matici poté testujeme Cronbachovým alfa (pracujeme s hodnotou $> 0,7$, pakliže máme mluvit o konzistentním komponentu).

- Telefon, přehrávač hudby (Cronbach = 0, 518)

Slabá spolehlivost skupin je u běžců, kteří s sebou nosí energy tyčinky, pití a pepřový sprej (pracovně jsme je pojmenovali jako „jedlíci“), podobně spolehlivou skupinou jsou ti, co nosí peníze a občanský průkaz (pracovně jsme je nazvali „ctihodní občané“). Poslední slabě spolehlivou skupinou jsou ti, co nosí telefon a přehrávač hudby (či sluchátka). Pracovně jsme je nazvali „stále na příjmu“. U skupiny nosící sporttester, brýle a pokrývku hlavy nemůže konstatovat spolehlivost skupiny, hodnota Cronbachovo alfa je nepřijatelná.

❖ Můžeme rozdělit běžce na kategorie dle motivů k závodění?

Na tuto otázku se nám vztahují jednotlivé otázky setu č. 20 (viz dotazník). Zjišťujeme následující hodnoty:

Determinant = 0,398; KMO=0,691; $p < 0,001$; v communalities není žádná položka $< 0,3$; Eigen value > 1 u 2 komponent.

Rotovaná matice (oblmin = 0,209; varimax = 0, 443) nám ukazuje následující složení 2 komponent:

- Společenská událost, kvůli přátelům, příslib dobrého zážitku, startovné pomůže dobré věci (Cronbach = 0,678)
- Obdiv z okolí; účastnické medaile; certifikovaný okruh, kde mohu měřit svůj výkon. (Cronbach = 0,448)

Pracovně jsme si tyto dvě skupiny nazvali expresivnějšími pojmy jako „sobci“ a „altruisté“. Skupina altruistů vykazuje větší konzistenci, jakkoli je ale diskutabilní.

❖ Můžeme rozdělit běžce na kategorie dle běžeckých cílů?

Na tuto otázku se nám vztahují jednotlivé otázky setu č. 7 (viz dotazník). Zjišťujeme následující hodnoty:

Determinant = 0,411; KMO=0,739; $p < 0,001$; v communalities není žádná položka $< 0,3$; Eigen value > 1 u 2 komponent.

Rotovaná matice (varimax) nám ukazuje následující složení 2 komponent:

- Zaběhnout nový závod, zlepšit si rekord/výkon, zaběhnout půl/maraton, zkusit zahraniční závod, běhat větší objemy (Cronbach = 0, 690)
- Upravit/kontrolovat svou váhu, nepřestat běhat, zůstat zdravý (Cronbach = 0, 267)

Zde se nám alespoň u jedné skupiny profiluje stabilní komponent běžců. Pracovně jsme si tuto skupinu pojmenovali jako „ambiciózní běžci“.

❖ Můžeme rozdělit běžce na kategorie dle dalších sportovních aktivit?

Na tuto otázku se nám vztahují jednotlivé otázky setu č. 8 (viz dotazník). Zjišťujeme následující hodnoty:

Determinant = 0,503; KMO=0,657; $p < 0,001$; v communalities není žádná položka $< 0,3$; Eigen value > 1 u 4 komponent.

Rotovaná matice (varimax) nám ukazuje následující složení 4 komponent:

- Cvičení na strojích, kruhový trénink, spinning (Cronbach = 0,509)
- Cyklistika, turistika, plavání (Cronbach = 0,467)
- Yoga, aerobik, plavání (Cronbach = 0,349)
- Horolezectví/VTH, jiný pohyb (Cronbach = 0,112)

Bohužel u těchto čtyř komponent nemůžeme tvrdit, že by komponenty byly spolehlivé. Jediná položka týkající se cvičení na strojích a HIIT tréninku společně se spinningem vykazuje slabou spolehlivost. Nemůžeme tak tvrdit, že bychom náš vzorek mohli dělit do nějakých skupin dle dalších sportovních aktivit běžců.

❖ Můžeme rozdělit běžce na kategorie dle toho, co běžci v oblasti běhání sledují na sociálních sítích?

Na tuto otázku se nám vztahují jednotlivé otázky setu č. 24 (viz dotazník). Zjišťujeme následující hodnoty:

Determinant = 0,055; KMO=0,798; $p < 0,001$; v communalities není žádná položka $< 0,3$; Eigen value > 1 u jediného komponentu.

Běžce dle aktivity na sociálních sítích z hlediska toho, co v oblasti běhání sledují nemůžeme nijak kategorizovat.

❖ Můžeme rozdělit běžce na kategorie dle sebeidentifikace k různým běžeckým komunitám?

Na tuto otázku se nám vztahují jednotlivé otázky setu č. 31 (viz dotazník). Zjišťujeme následující hodnoty:

Determinant = 0,557; KMO=0,649; $p < 0,001$; v communalities není žádná položka $< 0,3$; Eigen value > 1 u 2 komponent:

Rotovaná matice (oblmin = 0,167; varimax = 0,729) nám ukazuje následující složení dvou komponent:

- Běhám sám pro sebe, oficiální klub, neformální skupina (negativní variace)
- Neformální skupina, nahodilá skupina, součást online komunity, občasné výběhy se skupinou bez pravidel (Cronbach = 0,545)

Následující skupina může odpovídat konceptu „light communities“, kde běžci nevyhledávají skupiny s pevnými hierarchickými strukturami a závaznými pravidly. Ač se tedy vnímají jako součást běžecké online komunity, jsou spíše součástí neformálních skupin a občas běhají v nahodilých běžeckých skupinách, aniž by se museli vázat nějakými závaznými pravidly.

8 Závěr

Je mnoho cest, jak rozumět společnosti a lidem, kteří společnost svým sociálním jednáním tvoří. Proces, kterým jsme se zabývali v této práci, není snadné zkoumat. Z moderních poznatků sociálních věd víme, že jeho dynamika kulminovala ve dvou vlnách. Druhé vlny jsme zhruba od 80. let 20. století zde v Evropě součástí. Běžecký boom v moderní společnosti je něco, co přitahuje pozornost světové sociologické scény (a my vzpomněli celou řadu klasiků, kteří sport neopomenuli), ale reagovat musí i česká provenience. Řekli jsme, že procesy, které se odehrávají mezi aktéry a strukturami jsou vzájemně interdependentní a mají celou řadu vrstevnatých rovin.

Otázky, které jsme si v průběhu práce kladli, nejsou lehké. Vyžadují ukázněné myšlení, přísnou vědeckou disciplínu právě v podobě dílčích operacionalizací, které cílí ve zformování kvalitních hypotéz. Odtud naše snaha bádání pomocí kvantitativních metod za použití statistického programu SPSS, kde jsme prováděli celou řadu testů – od základních exploračních analýz, frekvenčních tabulek, až po explorační faktorovou analýzu, kde jsme se pokoušeli hledat vzorce na poli běžeckých motivů, cílů nebo preferencí.

Dle našeho hrubého (ale kvalifikovaného) odhadu je nyní v ČR běžců kolem 700 000, tzn. v ČR běhá zhruba každý desátý člověk ve věku 15–65 let. Převážnou většinu běžců tvoří lidé spíše středního věku, a to mezi 30. – 50. roky. Ve srovnání s minulostí nás může překvapit zjištění o počtu běhajících žen – převyšují počty mužů zpravidla v poměru 3:2. Když tuto situaci srovnáme ještě se 70. léty 20. stol., kdy v této době bylo vzácné vidět soutěžící ženu, dojde nám, že i na běžecké scéně se leccos změnilo.

Našich postřehů bychom zde mohli vyjmenovat celou řadu. Zjišťovali jsme totiž nejen běžecké návyky, frekvenci běžeckých tréninků, jejich délku, ale i běžecké aspirace, kde se ukazují statistické signifikance na různých úrovních. Velmi stručně řečeno; muži sázejí více na výkon, ženy na prožitek, muži chtějí běhat déle a více, ženy naopak tíhnou k sociální dimenzi běhání. Nacházíme i rozdíly v motivacích nejen se závodů účastnit, ale i proč s během začít. Platí zjištění, že mezi běžci je výrazná převaha těch, kteří mají duševní zaměstnání. Ti, kteří sami své zaměstnání charakterizují jako převážně manuální, se vyznačují některými typickými znaky. Tato zjištění si čtenář může lehce dohledat v kapitole 7.7 v naší tabulce p-hodnot.

Našimi hlavními cíli bylo především zjistit, kdo běžci jsou (jejich socio-demografické znaky) společně s tím, jaké mají běžecké návyky (kolik naběhají týdenních kilometrů, co je odradí od běhání, jaké mají běžecké cíle, co je motivovalo začít běhat, kam sami sebe z hlediska úrovně řadí, co si s sebou na běh nejčastěji berou, aj. a některé proměnné mezi sebou v rámci socio-demografických znaků také komparovat. Jednotlivá zjištění, kterých je skutečně příliš mnoho na to, abychom je sem jednotlivě vypisovali, čtenář najde v kapitolách označených číslem 7. – 7.8.

Dotazník, se kterým jsme pracovali, a odkaz na něj, najdou čtenáři v příloze č. 1, kde je odkaz na online zdroj a čtenář si tak může zjistit autentické znění otázek. Z něj je patrné, že jsme pracovali s více než 39 proměnnými a 8 socio-demografickými znaky. To kladlo značné nároky nejen na tzv. základní analytickou práci (čištění, třídění,

pojmenování a úpravu jednotlivých kategorií v programu SPSS), ale i rozvahu, na jaké hypotézy a směr práce se zaměříme, protože možností dalšího zkoumání z našeho datasetu je mnohem více, než jsme zde prezentovali.

Nakonec jsme se tedy kromě základního popisu běžců a běžkyň z hlediska socio-demografických znaků, a základních údajů o samotném běhání (co nosí během běhání při sobě, jaké mají cíle, motivy, preference, jak často běhají, co je od běhu odradí, s kým běhají, k jaké skupině náleží, a mnoho dalších) zaměřili na čtyři další hypotézy, které jsme testovali nejen testem dobré shody, ale také pomocí ANOVA testů či t-testů a částečně pomocí faktorové analýzy.

V rámci kapitoly 7.7 jsme využili teoretický koncept Dumazediera o volném čase i čase tzv. polovolném (semiloisir) a zjišťovali, která skupina běžců dle demografických znaků tento koncept mající základní čtyři roviny, naplňují. Další rovínou zkoumání byl jev zcela nový. Jde o fenomén, který jsme nazvali novou alternativní (běžeckou) turistikou, která není vázána na pevné organizační celky (jako např. Klub českých turistů) kdy jistá část běžců je ochotna za závody i během cestovat nejen do odlehlých koutů republiky, ale především do zahraničí. To je spíše záležitostí mužů, a předně těch movitějších. Jde tedy do určité míry i o statusovou záležitost. Ženy zase výrazně více volí běh v blízkosti svého bydliště a tyto „cestovatelské“ ambice spíše nemají. Ze studia zahraniční literatury víme o konceptu „light communities“, které jsou novou alternativou klasických formálních sportovních organizací. V teoretické části ukazujeme, jak se tato formalizace proměňovala v neformální uskupení, ve kterých dnes nacházíme převážnou část sportovců-běžců. I zde jsme se pokoušeli tento koncept ověřit v praxi na našich 626 respondentech, ale zde jsou naše výsledky dosti sporné a vyžadují dalšího a ucelenějšího bádání. Zajímavostí může být fakt, že i když je dnes (dle zjištění ČSÚ) stále se zvětšující počet mladých lidí součástí sociálních sítí, neexistuje žádná skupina dle socio-dem. znaků, která by se k online komunitě (nebo jiné, např. neformální skupině, kterých dnes vzniká velmi mnoho) hlásila.

Poslední naší hlavní hypotézou byla spokojenost běžců. Velmi nás překvapil průměr, který měl hodnotu z desetibodové škály cca 7,5. Tuto hodnotu jsme porovnali s poslední zjišťovanou spokojeností občanů v ČR starší 15 let (údaje dle CVVM za listopad 2018), a zároveň tento průměr komparovali mezi muži a ženami, méně majetnými a nadprůměrně majetnými. Ve srovnání s občany ČR jsou běžci statisticky spokojenější, rozdíl mezi muži a ženami – běžci nenajdeme, a to ani na úrovni materiálního zabezpečení. Líbí se nám tvrzení, ve kterém se říká, že běh sice nepřidá léta k životu, ale život k létům.

V teoretické části práce jsme se pak zabývali vybranými sociálními teoriemi, poukázali na historické zakotvení sociologie sportu a převládající marxistickou perspektivu v české(československé)sociologii v letech minulých, rozpracovali jsme teoretický koncept volného času či light communities nebo nové alternativy sportovní turistiky – běh za závody dále po ČR či do zahraničí.

Převážnou část naší práce tvoří empirické zpracování našich vlastních unikátních dat, o kterých máme za to, že mohou sloužit další podrobnější analýze. Získaná data zároveň poslouží k prezentaci části současné běžecké komunity, která část svých uzlových bodů koncentruje na sociálních sítích. Nabídneme jim proto základní výsledky našich zjištění.

Běžecký boom s sebou nese mnoho aktérů v mladém věku, kteří již „umí“ používat sociální sítě, a nabízí se tu jednoznačná šance provádět sociální výzkum prostřednictvím sítě, jakkoliv se z vědecké obce ozývají velmi kritické ohlasy přirovnávající tento postup spíše k víře nežli k vědě. My jsme tento proces nahlédli od začátku, a vidíme zde velmi dynamický potenciál, který ovšem vyžaduje opatrné kroky. Rovněž stojí za diskusi uvažovat o socio-demografických kategoriích. Není snadné se šetrně a citlivě ptát respondentů tak, aby vědec získal co nejspolehlivější odpovědi a zároveň umožnit komparovatelnost položek do budoucna. Jsme ale přesvědčeni, že toto není záležitost jen našich zjištění, ale že se jedná o problém, který je vědě vlastní.

V naší práci najde čtenář celou řadu grafů a tabulek, které, jak doufáme, mají vlastní vypovídací hodnotu. Vždy jsme tabulky i grafy upravovali tak, aby odpovídali APA standartu. Naše snaha pochopit běh jako sociální fenomén prostřednictvím kvantitativní metody, operacionalizací pojmů, konstrukcí dotazníku, prací v SPSS programu i za použití metod, které jsme se museli učit sami s mnoha statistickými učebnicemi a knihami, může být chápána jako empirický důkaz touhy pochopit složitosti práce vědeckého pracovníka a snad i jako první či druhý krok k další práci.

Běh je specifický fenomén, který se dá zkoumat v různých rovinách. Mluvili jsme o zkoumání kvantitativní metodou v našem případě jako o jistém průletu nad krajinou, díky kterému poznáme její mnohovrstevnatost a charakter. Cest se tu ukazuje několik.

Můžeme běžce zkoumat např. v rámci turismu, kdy budeme sledovat cestovní návyky běžců i to, co jsou ochotni pro úspěch a statut obětovat. Můžeme běžce studovat jako aktéra, který svůj čas rozhodně netráví volně, a obětuje mu mnohé – kromě financí třeba i soukromý život. Zajímavé by bylo sledovat ekonomické chování běžců. Některé závody jsou dnes velmi drahé, stejně jako výbava, a běžci za ně neváhají také zaplatit. Sklidit za své nákupní aktivity obdiv nejen svého známého okolí, ale i umělý obdiv na sociálních sítích. Zajímavý pohled by se nám ovšem naskytl, kdybychom zkoumali běžcovu mysl v tom smyslu, co jej běh vlastně učí, co mu přináší, aby v moderní společnosti uspěl. My už přece víme, že běh je záležitostí spíše těch vzdělanějších a lépe zabezpečených lidí, kteří běhají pro víc než jen pro zdraví. Vzhledem k historické sociologii, které jde o dlouhodobé společenské procesy, by jistě bylo zajímavé sledovat, nakolik je běžecký mindset (nastavení mysli) odpovídající např. protestantské etice práce v návaznosti na rozvoj moderního kapitalismu, o kterém mluvil Weber. I tato mnohost cest nám dnes mnohé napovídá (a skrývá) o soudobé společnosti, ve které svému jednání dáváme řád a smysl.

9 Zdroje

Archivy

Elektronický archiv Sociologického Ústavu AV ČR

Použitá literatura

ATKINSON, Michael a Kevin Young, 2008. *Deviance and social control in sport*. 2008. Windsor, Canada: Human Kinetics. ISBN 978-0-7360-6042-1.

CAILLOIS, Roger. *Hry a lidé: maska a závrať*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1998. CSÍKSZENTMIHÁLYI, Mihály. *Flow: o štěstí a smyslu života*. Praha: Portál, 2015.

DUMAZEDIER, Joffre, 1966: „Volný čas“. *Sociologický časopis*, 2 (3).

ELIAS, Norbert. *O procesu civilizace: sociogenetické a psychogenetické studie*. Praha: Argo, 2007. Historické myšlení. ISBN 978-80-7203-962-3.

GIDDENS, Anthony. *Důsledky modernity*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010.

GIULIANOTTI, Richard. *Sport and modern social theorists*. Palgrave Macmillan, 2004. ISBN 0-333-80078-8

HUIZINGA, J., 1971: *Homo Ludens: o původu kultury ve hře*. 1. vydání, Praha: Mladá fronta.

MALCOLM, D. 2012. *Sport and sociology*. New York: Routledge.

HUIZINGA, Johan. *Homo ludens: o původu kultury ve hře*. Praha: Mladá fronta, 1971.

JARVIE, G. A MAGUIRE, J. 1994: *Sport and leisure in social thought*. London – New York: Routledge.

KALOUS, Jan a František KOLÁŘ, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015.

KUBÁTOVÁ, Helena. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2456-0.

NEŠPOR, Zdeněk R. *Dějiny české sociologie*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2355-1.

PETRUSEK, Miloslav a kol. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996.

SLEPIČKA, Pavel, Václav HOŠEK a Běla HÁTLOVÁ. *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum, 2009. SLEPIČKA, Pavel. *Divácká reflexe sportu*. Praha: Karolinum, 2010.

SCHEERDER, Jereon, Koen BREEDVELD a Julie BORGERS, 2015. *Running across Europe: The rise and size one of the largest sport markets*. 2015. New York: Palgrave Macmillan. ISBN ISBN 978-1-349-49601-3.

SCHEERDER, Jeroen a Hanne VANDERMEERSCHEN. *Beweging in beleid / beleid in beweging: het publieke beheer van de sport- en bewegingssector*. 2. herziene uitgave. Gent: Academia Press, 2013. ISBN 9789038222356.

- SHILLING, Chriss. *The body and social theory*. 2003. London: SAGE publications, 2003.
- SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*. Praha: Vyšehrad, 2010.
- ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie VI (Oblasti a specializace)*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2558-4.
- TVRZNÍK, A., SOUMAR, L. *Běhání*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3934-2
- VEBLEN, Thorstein. 1999. *Teorie zahálčivé třídy*. Praha: Slon. 344 s. ISBN 9788085850710.
- VIGARELO, G. 1990. *EPS interoge Joffre Dumazdier*. EPS, 11-12, 7-14
- WEBER, Max, HAVELKA, Miloš, ed. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: OIKOYMENH, 2009.
- YOUNG, Kevin a Kevin B. WAMSLEY, 2005. *Global Olympics: Historical and sociological studies of the modern games*. 2005. Oxford, UK: Elsevier. ISBN 978-0-7623-1181-1.
- YOUNG, Kevin, 2012. *Sport, violence and society*. 2012. New York, USA: Routledge. ISBN 978-0-203-87461-5.

Metodologická literatura

- BORŮVKOVÁ, Jana, Petra HORÁČKOVÁ a Miroslav HANÁČEK. *Statistika v SPSS*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2014. ISBN 978-80-87035-86-3.
- FIELD, Andy. *Discovering statistics using IBM SPSS statistics: and sex and drugs and rock'n'roll*. 5th ed. London: SAGE Publications, 2018. ISBN 978-1-5246-1952-1 (pbk).
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.
- KREJČÍ, Jindřich. *Kvalita sociálněvědních výběrových šetření v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-001-8.
- KREJČÍ, Jindřich a Yana LEONTIYEVA, ed. *Cesty k datům: zdroje a management sociálněvědních dat v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-111-4.
- NORUŠIS, Marija J. *SPSS 12.0 Guide to data Analysis*. [1st ed.]. New jersey: Prentice Hall, 2004. ISBN 0-13-147886-9.
- ŘEHÁK, Jan a Ondřej BROM. *SPSS - Praktická analýza dat*. Brno: Computer Press, 2015. ISBN 978-80-251-4609-5.
- MAREŠ, Petr, Ladislav RABUŠIC a Petr SOUKUP. *Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-6362-4.
- výuková videa na YouTube.com

Další literatura

- JETMAROVÁ, Jana, *O liminalitě, communitas a dotecích Absolutna. Fenomenologie ultravytrvalostního sportu. Český lid.* 2017(104). DOI: 10.21104/CL.
- NUMERATO, Dino, 2019. *Zrcadlo společnosti. Vesmír.* 2019(98), 3.
- PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. Sociologické aktuality. ISBN 80-86429-63-6.
- ŠPAČEK, Ondřej, 2019. *Sport a mýtus o sedavé společnosti. Vesmír.* 2019 (287). 5.
- SEKOT, Aleš. *Nordic Walking in the Context of Sedentary Society.* In Universita Bydgoszcz-Torun. *Nordic Walking - wybrane aspekty.* Bydgoszcz.Torun: Uniwersytet Mikolaja Kopernika w Toruniu, 2018. s. 5-13, 9 s. SERIA: Monografia nr 33/2018. ISBN 978-83-62750-26-9
- SEKOT, Aleš. *Pohyb versus konzumní společnost. Universitas,* Brno: Masarykova univerzita, 2016a, roč. 49/2016, č. 01, s. 3-9
- SEKOT, Aleš. *Pohybové aktivity v kontextu konzumní sedavé společnosti. Studia Sportiva,* Brno: Masarykova univerzita, 2016b, roč. 10, č. 2, s. 8-18. ISSN 1802-7679
- SEKOT, Aleš. *Pohybové aktivity pohledem sociologie.* 1. vyd. Brno: muniPRESS, 2015. 151 s. sociologie. ISBN 978-80-210-7918-2
- SEKOT, Aleš. *Sociologie sportu: Aktuální problémy.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 190 s. IMPACT. ISBN 978-80-210-6181-1
- SEKOT, Aleš. Bedřich Ladislav: Fotbal - rituální hra naší doby. *Universitas,* Brno: Masarykova univerzita, 2007, roč. 39, č. 1, s. 75-76. ISSN 1211-3387
- TOMÁŠEK, Marcel. *Singles ve světle měnících se typologií a definic: K aktuálně probíhajícímu výzkumu.* In Modernizace a česká rodina. Brno : Barrister & Principal, 2003. pp. 225-233, 8 p.

Internetové zdroje

- https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_sportu [cit. 30.10.2018]
- https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_sportu [cit. 20.1.2018]
- http://socstudia.fss.muni.cz/sites/default/files/Editorial_3.pdf [cit. 22.1.2018]
- <https://www.czso.cz/>

Přílohy

- 1. Dotazník**
- 2. Běžecská pyramida**
- 3. Statusová hierarchie sportů**

1. Dotazník⁶⁶

Milé běžkyně a milí běžci,

obracím se na Vás se žádostí o vyplnění dotazníku, jehož cílem je zhodnocení situace a současného stavu běžecské komunity v ČR. Máte zde možnost vyjádřit zcela anonymně vlastní názor a postoje k některým záležitostem souvisejícím s běháním v současné době a přispět tak k poznání, kdo dnešní běžci a běžkyně vlastně jsou. Výzkum provádím v rámci svého studia na Univerzitě Karlově pod odborným dohledem doc. PhDr. B. Šalandy, CSc.

Výzkumné šetření probíhá podle vědeckých a etických pravidel. Dotazník je zcela anonymní, a anonymita je zaručena mou vědeckou a akademickou ctí jakož i mými humanitními ideály.

Údaje budou hromadně zpracovány a pouze souhrnné výsledky dám též k dispozici Vám, pokud si o ně napíšete na můj mail: alaingr@seznam.cz. Dotazník má 39 otázek a pár základních (věk, pohlaví, atd), a jeho poctivé vyplnění by Vám mělo zabrat max cca 20 minut.

Velice Vám děkuji za spolupráci a věřím, že výzkum, na kterém se podílíte, přispěje ke zlepšení poznání současného stavu běžecské komunity.

Mgr. et Bc. Rostislav Gramskopf
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova

⁶⁶ Elektronická forma prostřednictvím formuláře Google form je dostupná zde: https://docs.google.com/forms/d/19ud0Sa7f_9oyfuGEaZX5gEnybzUGgEX_F3s0ITBafD4/edit

2. Běžecká pyramida

*Běžecká pyramida – formy běhu a chůze a jejich energetická náročnost
(přibližný energetický výdej 70 kg vážícího člověka za 1 hodinu pohybové aktivity)*

Zdroj: <https://www.ceskybeh.cz/blog/detail?articleUrl=beh-je-spickovy-spalovac-kalorii> [online] [cit. 1.6.2019]

3. Vybraná statusová hierarchie sportů (Flanderský region)

Zdroj: Scheerder [2013: 158]

Seznam tabulek

Tabulka 1 Běh jako povinnost [Zdroj: Vlastní zjištění].....	27
Tabulka 2 Běh pro uznání [zdroj: vlastní zjištění]	28
Tabulka 3 Běh spojený s radostí [zdroj: vlastní zjištění]	29
Tabulka 4 Odhadované počty běžců v zemích EU [zdroj: Scheerder 2015].....	40
Tabulka 5 Věkové skupiny běžců [zdroj: Scheerder 2015]	41
Tabulka 6 Vzdělání běžců [zdroj: vlastní zjištění].....	43
Tabulka 7 Deskriptivní údaje k věku [zdroj: vlastní zjištění]	47
Tabulka 8 Deskriptivní údaje k věku, po úpravě [zdroj: vlastní zjištění]	48
Tabulka 9 Kontrola normálního rozložení dat [zdroj: vlastní zjištění]	48
Tabulka 10 K-S a S-W test [zdroj: vlastní zjištění]	49
Tabulka 11 Deskriptivní údaje o délce běžecké jednotky [zdroj: vlastní zjištění].....	66
Tabulka 12 Deskriptivní údaje o oblíbené denní době pro běh [zdroj: vlastní zjištění]	66
Tabulka 13 Deskriptivní údaje o preferenci dalších osob [zdroj: vlastní zjištění]	66
Tabulka 14 Deskriptivní údaje o preferenci ročního období [zdroj: vlastní zjištění]	67
Tabulka 15 Deskriptivní údaje o účasti na běžeckých závodech [zdroj: vlastní zjištění]	68
Tabulka 16 Deskriptivní údaje o počtu závodů za poslední rok [zdroj: vlastní zjištění]	69
Tabulka 17 Deskriptivní údaje o účasti na ½ maratonu [zdroj: vlastní zjištění].....	69
Tabulka 18 Deskriptivní údaje o účasti na maratonu [zdroj: vlastní zjištění].....	70
Tabulka 19 Box plot motivů účasti v závodě [zdroj: vlastní zjištění].....	70
Tabulka 20 Sloupcový graf hodnocení přístupu ne/spravedlnosti pořadatelů [zdroj: vlastní zjištění].....	71
Tabulka 21 Výsledky ANOVA testu pro sledované položky muži/ženy [zdroj: vlastní zjištění]..	74
Tabulka 22 Tabulka p-hodnot sledovaných hypotéz [zdroj: vlastní zjištění]	79
Tabulka 23 Deskriptivní údaje pro volný čas I. [zdroj: vlastní zjištění]	80
Tabulka 24 Deskriptivní údaje pro volný čas II. [zdroj: vlastní zjištění].....	80
Tabulka 25 Deskriptivní údaje pro volný čas III. [zdroj: vlastní zjištění]	80
Tabulka 26 Deskriptivní údaje pro volný čas IV. [zdroj: vlastní zjištění]	81
Tabulka 27 Výsledky testu dobré shody - Online komunita a věk [zdroj: vlastní zjištění]	84
Tabulka 28 Výsledky testu dobré shody – Online komunita a rodinný stav [zdroj: vlastní zjištění]	84
Tabulka 29 Výsledky testu dobré shody – Online skupina a rodičovství [zdroj: vlastní zjištění] ..	85
Tabulka 30 Deskriptivní údaje pro cestování za během [zdroj: vlastní zjištění]	86
Tabulka 31 Výsledky testu dobré shody pro cestování [zdroj: vlastní zjištění].....	87
Tabulka 32 Výsledky testu dobré shody - Cestování po ČR, po rekódování položek [zdroj: vlastní zjištění].....	88
Tabulka 33 Frekvenční tabulka rozložení vlastnictví [zdroj: vlastní zjištění]	89
Tabulka 34 Výsledky testu dobré shody pro cestování za během [zdroj: vlastní zjištění].....	89
Tabulka 35 Výsledky testu dobré shody – nová místa pro běhání dle rodičovství [zdroj: vlastní zjištění].....	90
Tabulka 36 Výsledky testu dobré shody – Nová místa pro běhání dle pohlaví [zdroj: vlastní zjištění].....	90
Tabulka 37 Deskriptivní údaje pro proměnnou spokojenost [zdroj: vlastní zjištění]	92
Tabulka 38 Testování rozdílnosti průměrů [zdroj: vlastní zjištění]	93
Tabulka 39 Srovnání spokojenosti muži vs ženy, test nezávislosti dvou průměrů [zdroj: vlastní zjištění].....	93
Tabulka 40 Srovnání spokojenosti movitější vs méně movitější, test nezávislosti dvou průměrů [zdroj: vlastní zjištění]	93

Seznam obrázků

Obrázek 1 Počty maratonských závodů a maratonských finišerů (1910-2012) [zdroj: Scheerder, 2015]	32
Obrázek 2 Počty maratonských závodů na různých kontinentech 1960-2013 [zdroj: Scheerder, 2015]	33
Obrázek 3 Běžecský vzestup od roku 1964-2008 v Německu a počet běžecských závodů [zdroj: prezentace Scheerder a kol., 2013]	35
Obrázek 4 Vývoj běžecské participace pohledem ne/klubů ve Flandrech 1969-2005 [zdroj: Scheerder, 2006, součást zmiňované prezentace]	36
Obrázek 5 Srovnání běžců klubově organizovaných a běžců z light communities [zdroj: Scheerder, 2006, součást zmiňované prezentace]	36
Obrázek 6 „Church model“ běžecských struktur [zdroj: Scheerder a kol. 2001:17, z uvedené prezentace]	37
Obrázek 7 Klubová participace v členských státech EU, 2004 a % celkové populace [zdroj: prezentace Scheerder 2013]	37
Obrázek 8 Úroveň vzdělanosti běžců [zdroj: Scheerder 2015]	42
Obrázek 9 Test normality původních dat [vlastní zjištění]	46
Obrázek 10 Test normality upravených dat [zdroj: vlastní zjištění]	47
Obrázek 11 Q-Q plot [zdroj: vlastní zjištění]	49
Obrázek 12 Box plot pro věk [zdroj: vlastní zjištění]	50
Obrázek 13 Češi a sociální síť [zdroj: ČSÚ]	51
Obrázek 14 Sloupcový graf pro věk [zdroj: vlastní dat]	53
Obrázek 15 Deskriptivní údaje pro věk [zdroj: vlastní data]	54
Obrázek 16 Pie graf pro pohlaví [zdroj: vlastní zjištění]	54
Obrázek 17 Deskriptivní údaje pro pohlaví [zdroj: vlastní zjištění]	55
Obrázek 18 Pie graf pro rodičovství [zdroj: vlastní zjištění]	55
Obrázek 19 Sloupcový graf pro rodinný stav [zdroj: vlastní zjištění]	56
Obrázek 20 Sloupcový graf materiálního vlastnictví [zdroj: vlastní zjištění]	57
Obrázek 21 Sloupcový graf spokojenosti [zdroj: vlastní zjištění]	57
Obrázek 22 Sloupcový graf charakteru zaměstnání [zdroj: vlastní zjištění]	58
Obrázek 23 Koláčový graf běžecských návyků [zdroj: vlastní zjištění]	59
Obrázek 24 Koláčový graf běžecských návyků II. [zdroj: vlastní zjištění]	60
Obrázek 25 Koláčový graf běžecských návyků III. [zdroj: vlastní zjištění]	60
Obrázek 26 Koláčový graf běžecských návyků IV. [zdroj: vlastní zjištění]	61
Obrázek 27 Box plot motivace k běhu – muži [zdroj: vlastní zjištění]	62
Obrázek 28 Box plot motivace k běhu – ženy [zdroj: vlastní zjištění]	62
Obrázek 29 Box plot běžecských cílů – muži [zdroj: vlastní zjištění]	63
Obrázek 30 Box plot běžecských cílů – ženy [zdroj: vlastní zjištění]	64
Obrázek 31 Box plot dalších aktivit – muži [zdroj: vlastní zjištění]	64
Obrázek 32 Box plot dalších aktivit – ženy [zdroj: vlastní zjištění]	65
Obrázek 33 Pie graf preferencí [zdroj: vlastní zjištění]	65
Obrázek 34 Box plot běžecského vybavení [zdroj: vlastní zjištění]	68
Obrázek 35 Pie graf preference typu závodů [zdroj: vlastní zjištění]	72
Obrázek 36 Box plot online sledovaných aktivit [zdroj: vlastní zjištění]	73
Obrázek 37 Pie graf pro nová místa I. [zdroj: vlastní zjištění]	75
Obrázek 38 Pie graf pro nová místa II. [zdroj: vlastní zjištění]	75
Obrázek 39 Sloupcový graf charakteru zaměstnání [zdroj: vlastní zjištění]	82
Obrázek 40 Vývoj klouzavého průměru indexu 0-100 spokojenosti s životem v čase (2010-2019), [zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost]	91
Obrázek 41 Sloupcový graf spokojenosti běžců v životě za posledních 6 měsíců [zdroj: vlastní zjištění]	92